

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای هنر آموز

دانش فنی تخصصی

رشته تربیت کودک

گروه بهداشت و سلامت

شاخه فنی و حرفه‌ای

پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

راهنمای هنرآموز دانش فنی تخصصی (رشته تربیت کودک) - ۲۱۲۸۲۸

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

معصومه صادق، فاطمه قاسم‌زاده، فرشته مجیب، سارا فرجاد، شهربانو سرداری
(هنرآموز خبره)، اکرم دهقانی (هنرآموز خبره) و سکینه راه‌پیما (اعضای شورای
برنامه‌ریزی)

اکرم دهقانی، سکینه راه‌پیما، فرشته مجیب، ابوطالب سعادت، معصومه صادق و
شهربانو سرداری (اعضای گروه تألیف) - عزت‌الله خیرالله (ویراستار ادبی)

اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

جواد صفری (مدیر هنری) - زهره بهشتی شیرازی (صفحه‌آرا)

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهیدموسوی)

تلفن: ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۰۹۲۶۶۸۸۳، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌گاه: www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir

شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج -

خیابان ۶۱ (دارو پخش) تلفن: ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۰۴۴۹۸۵۱۶/۴۴۹۸۵۱۶ صندوق پستی:

۱۳۹-۳۷۵۱۵

شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

چاپ اول ۱۳۹۷

نام کتاب:

پدیدآورنده:

مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:

شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:

مدیریت آماده‌سازی هنری:

شناسه افزوده آماده‌سازی:

نشانی سازمان:

ناشر:

چاپخانه:

سال انتشار و نوبت چاپ:

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

دست توانای معلم است که چشم انداز آینده ما را ترسیم می کند.

امام خمینی «قُدِّسَ سِرُّهُ»

فصل اول: کلیات ۱

۲. اهداف و ساختار کتاب ..... ■

فصل دوم: معرفی واحدهای یادگیری ۵

۶. شایستگی‌های مورد انتظار ..... ■

۸. مسیر یادگیری درس دانش فنی تخصصی ..... ■

۹. بودجه‌بندی زمانی درس دانش فنی تخصصی ..... ■

فصل سوم: مدیریت کلاس ۱۱

۱۲. اصول مدیریت کلاس ..... ■

۱۳. عوامل مؤثر بر مدیریت کلاس ..... ■

۱۴. فنون مدیریت کلاس درس ..... ■

۱۶. راهکارهای مدیریت کلاس به هنگام رویارویی با مشکلات رفتاری هنرجویان ..... ■

فصل چهارم: راهنمای تدریس واحدهای یادگیری ۱۹

۲۰. پودمان ۱: کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک ..... ■

۴۷. پودمان ۲: کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان ..... ■

۶۳. پودمان ۳: شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان ..... ■

۷۰. پودمان ۴: به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان ..... ■

۹۲. پودمان ۵: کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان ..... ■

فصل پنجم: مراکز، مواد و منابع یادگیری، ارزشیابی و صلاحیت

- ۱۱۳..... حرفه‌ای هنرآموز
- ۱۱۴..... مراکز، رسانه‌ها، منابع، مواد و منابع یادگیری
- ۱۱۴..... رسانه‌های یادگیری
- ۱۱۵..... منابع یادگیری
- ۱۱۵..... مواد یادگیری
- ۱۱۵..... صلاحیت مربیان رشته
- ۱۱۶..... ارزشیابی

فصل ششم: استاندارد فضا

- ۱۱۸..... کارگاه فعالیت‌های هنری و خلاق

فصل هفتم: ایمنی و بهداشت در کارگاه‌های تخصصی

- ۱۲۴..... ایمنی و بهداشت در کارگاه‌های تخصصی
- ۱۲۵..... آیین‌نامه انضباطی

فصل هشتم: ارزشیابی

- ۱۳۵..... منابع

از الزامات اجرای برنامه درسی، وجود محتوای آموزشی جهت تحقق نیازهای فردی و اجتماعی و اهداف نظام تعلیم و تربیت می‌باشد. با توجه به تغییرات نظام آموزشی که حول محور سند تحول بنیادین آموزش و پرورش انجام شد چرخش‌های جدیدی از وضع موجود به مطلوب صورت پذیرفت. از جمله به نقش معلم از آموزش‌دهنده صرف، به مربی، اسوه و تسهیل‌کننده یادگیری و نقش دانش‌آموز از یادگیرنده منفعل به فراگیرنده فعال، تربیت‌جو و مشارکت‌پذیر و نقش محتوا از کتاب درسی به عنوان تنها رسانه آموزشی به برنامه محوری و بسته یادگیری (آموزشی) نام برد. بسته یادگیری شامل رسانه‌های متنوعی از جمله کتاب درسی دانش‌آموز، کتاب همراه دانش‌آموز/ هنرجو، کتاب راهنمای تدریس معلم/ هنرآموز، نرم‌افزارهای آموزشی، فیلم آموزشی و پوستر و ... می‌باشد که با هم در تحقق اهداف یادگیری نقش ایفا می‌کنند. کتاب راهنمای هنرآموز جهت ایفای نقش تسهیل‌گری، انتقال‌دهنده و مرجعیت هنرآموز در نظام آموزشی برای هر کتاب درسی طراحی و تدوین شده است. در این رسانه سعی شده روش تدریس کلی و جلسه به جلسه به همراه تجهیزات، ابزارها و مواد مصرفی مورد نیاز هر جلسه، نکات مربوط به ایمنی و بهداشت فردی و محیطی آورده شود. همچنین نمونه طرح درس، تبیین پیچیدگی‌های یادگیری هنرجویان، هدایت و مدیریت کارگاه و کلاس در هنرستان، راهنمایی و پاسخ فعالیت‌های یادگیری و تمرین‌ها، بیان شاخص‌های اصلی جهت ارزشیابی شایستگی و ارائه بازخورد، اشاره به اشتباهات و مشکلات رایج در یادگیری هنرجویان و روش سنجش و نمره‌دهی، نکات آموزشی شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت و ارگونومی، منابع مطالعاتی، نکات مهم در فرایند اجرا و آموزش در محیط یادگیری، بودجه‌بندی زمانی و صلاحیت‌های حرفه‌ای و تخصصی هنرآموزان و دیگر موارد آورده شده است.

امید است شما هنرآموزان گرامی با دقت و سعه صبر در راستای تحقق اهداف بسته آموزشی که با کوشش و تلاش مؤلفین گرانقدر تدوین و تألیف شده موفق باشید.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

فصل ۱

کلیات

اهداف و ساختار کتاب

کتاب دانش فنی تخصصی یکی از دو دانش فنی با چهار واحد نظری و عملی تهیه شده است. دانش فنی پایه مربوط به سال دهم است. هدف اصلی این کتاب آشنا کردن هنرجویان با دانش‌های تخصصی مورد نیاز برای انجام شغل مربی یاری در مراکز پیش از دبستان و آشنایی با دانش‌های تخصصی لازم برای ادامه تحصیل در مقطع کاردانی و ارائه فعالیت‌های لازم در این راستاست. بر همین اساس، مطالب این کتاب، ضمن ارائه دانش تخصصی مورد نیاز و فعالیت‌های مختلف و بیان یافته‌های علمی و تحقیقی و ضرورت‌ها، کمک می‌کند تا برنامه آموزشی در این زمینه گام به گام از طریق فعالیت‌های مختلف تهیه، اجرا و ارزشیابی گردد.

هدف کلی کتاب، آشنا نمودن هنرآموزان با دانش تخصصی روان‌شناسی جهت کاربرد در مراکز پیش از دبستان و نقش و اهمیت آن در آموزش و پرورش کودکان و نحوه آموزش آن از طریق تمرین‌ها و فعالیت‌های مختلف است. کتاب درسی، شامل پنج پودمان است که به‌طور خلاصه در زیر به محتوا و اهداف آنها اشاره می‌شود:

پودمان اول : هدف، آشنا کردن هنرجویان با کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش پیش از دبستان مانند موضوع روان‌شناسی و روش‌های پژوهش آن، احساس و ادراک، شخصیت و هوش در مراکز پیش از دبستان و نقش آن در آموزش و پرورش کودکان از طریق تمرین‌ها، بازدیدها و انجام فعالیت‌های مختلف است.

پودمان دوم : هدف، آشنا کردن هنرجویان با کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان مانند اهداف و عملکرد بهداشت روانی، سازگاری، بهداشت روانی در دوره کودکی، مهارت‌های زندگی و... در مراکز پیش از دبستان و نقش آن در آموزش و پرورش کودکان از طریق تمرین‌ها، بازدیدها و انجام فعالیت‌های مختلف است.

پودمان سوم : هدف، آشنا کردن هنرجویان با شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان مانند مشکلات رفتاری کودکان و نشانه‌های آنها، روش‌های برخورد با رفتار و مشکلات کودکان و... در مراکز پیش از دبستان و نقش آن در آموزش و پرورش کودکان از طریق تمرین‌ها، بازدیدها و انجام فعالیت‌های مختلف است.

پودمان چهارم : هدف، آشنا کردن هنرجویان با به‌کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان مانند رویکرد باغچه بان، رویکرد رجبو - املیا، های اسکوپ و... در مراکز پیش از دبستان و نقش آن در آموزش و پرورش کودکان از طریق

تمرین‌ها، بازدیدها و انجام فعالیت‌های مختلف است. **پودمان پنجم:** هدف، آشنا کردن هنرجویان با کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان کودکان از طریق تمرین‌ها و انجام فعالیت‌های مختلف است. برای ارتقای کیفیت تدریس و کسب مهارت حرفه‌ای، لازم است میزان خودآموزی، خود فهمی و خودانگیزی هنرآموزان افزایش یابد و این برعهده هنرآموزان عزیز است که زمینه را فراهم سازند.

هنر آموز گرامی:

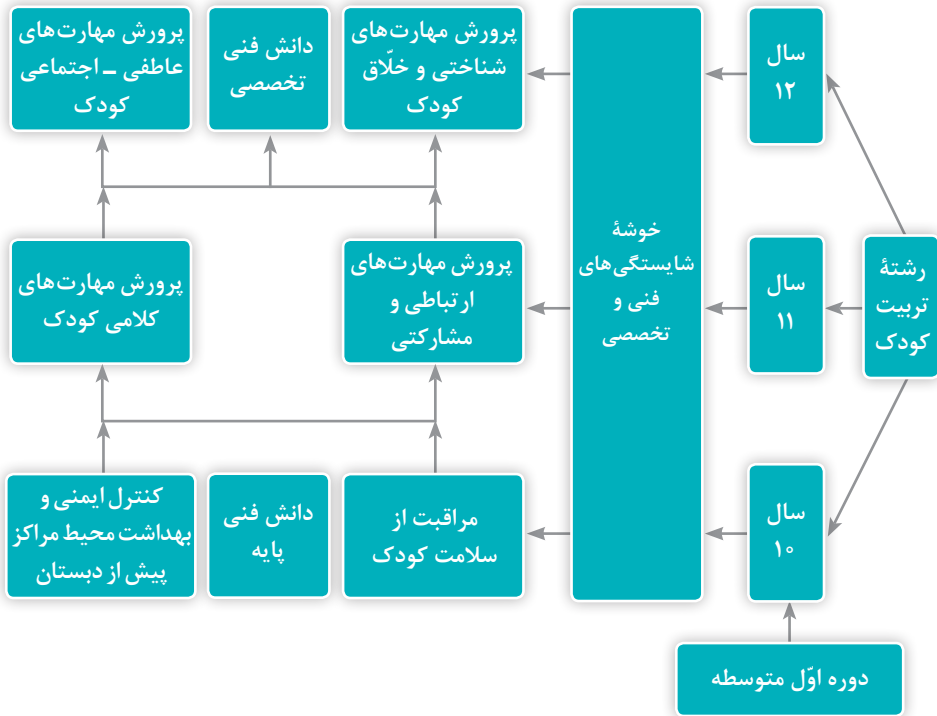
تدریس تلاش دو جانبه شما و هنرجوی شماست. راهنمای هنرآموز، برنامه مدونی را برای یاد دادن و یاد گرفتن واحدهای یادگیری در اختیار شما قرار می‌دهد و شما خواهید توانست با استفاده از فنون و ابزارهای آموزشی هنرجو را درگیر آموزش کنید. او باید به عنوان گیرنده فعال و همراه شما، مهارت‌های یادگیری، مهارت اتکالی به خود، ارتباط کلامی، تفکر، اندیشه، خردورزی، حل مسئله، روابط انسانی، همکاری، مشارکت و تعاون را تجربه کند تا بدان حد که آنها را در زندگی روزمره خود به کارگیرد و خود در آینده این روش را در مورد کودکان اجرا کند. بنابراین، تا حد امکان برای او فرصت تمرین و تجربه فراهم کنید و نوآوری و خلاقیت او را ارج بگذارید.

پودمان‌های گوناگون این درس در یک نگاه کلی با هم در ارتباط هستند. قبل از توجه به نکات پیشنهادی، به منظور نهادینه شدن شایستگی‌های فنی در هنرجویان، لازم است شایستگی‌های غیرفنی همچون یادگیری مداوم، مسئولیت‌پذیری، روحیه ایثارگری، وجدان کاری، همکاری و مشارکت، صرفه‌جویی، توجه به محیط‌زیست، پاسداری از ارزش‌های مذهبی و اخلاقی، حفظ آداب و رسوم و سنت‌ها، احترام به قانون و... نیز در طول آموزش سرلوحه کار قرار گیرد.

توجه: جهت اجرای برخی از فعالیت‌ها لازم است با مراکز پیش از دبستان هماهنگی‌های لازم انجام شود. پیشنهاد می‌شود حداقل ماهی یک جلسه بین ۴ تا ۶ ساعت هنرجویان در مراکز پیش از دبستان حضور یابند و فعالیت‌های مورد نظر را انجام دهند.

هدایت تحصیلی - حرفه‌ای

هدایت از طریق در اختیار قرار دادن اطلاعات شغلی و حرفه‌ای که در برنامه درسی رشته بخشی از آن وجود دارد و بخش‌های دیگر شامل مسیر توسعه حرفه‌ای از طریق بازدید و کارآموزی محقق می‌شود. مسیر هدایت تحصیلی دروس تخصصی رشته از پایه دهم تا دوازدهم در نمودار زیر نمایش داده شده است:

فصل ۲

معرفی واحدهای یادگیری

سازماندهی محتوا

درس دانش فنی تخصصی در سال دوازدهم در قالب پنج پودمان مستقل از یکدیگر به صورت خطی ارائه می‌شود. سازماندهی تکالیف کاری به صورت خطی است و مراحل کاری به صورت ارائه دانش در قالب تکالیف یادگیری ساخت یافته و مهارت بعد از آن به صورت تمرین عملی در حیطه وسعت محتوا به ترتیب آورده می‌شود. شایستگی‌های غیرفنی، زیست محیطی، ایمنی و نگرشی به صورت تلفیقی در دانش و مهارت ارائه می‌شود.

شایستگی‌های مورد انتظار

شایستگی‌های فنی:

۱ کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک

۱-۱- تحلیل روان‌شناسی کودک

۱-۲- تحلیل رفتار کودک

۲ کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان

۲-۱- تحلیل عملکرد بهداشت روانی در دوره کودکان پیش از دبستان

۲-۲- به کارگیری اصول بهداشت روانی در آموزش و پرورش کودک

۳ شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان

۳-۱- تحلیل مشکلات رفتاری کودکان پیش از دبستان

۳-۲- به کارگیری روش‌های برخورد با مشکلات رفتاری کودکان

۴ به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان

۴-۱- تحلیل رویکردهای آموزشی در پیش از دبستان

۴-۲- به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان

۵ کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان

۵-۱- تحلیل اصطلاحات تخصصی در آموزش و پرورش پیش از دبستان

۵-۲- به کارگیری متون تخصصی در آموزش و پرورش رشد همه جانبه کودک

شایستگی های غیر فنی:

- ۱ یادگیری؛
- ۲ آموزش و کمک به فراگیری دیگران؛
- ۳ تفکر خلاق؛
- ۴ درک درست از نگرش سیستمی.

مسیر یادگیری درس دانش فنی تخصصی سال دوازدهم رشته تربیت کودک

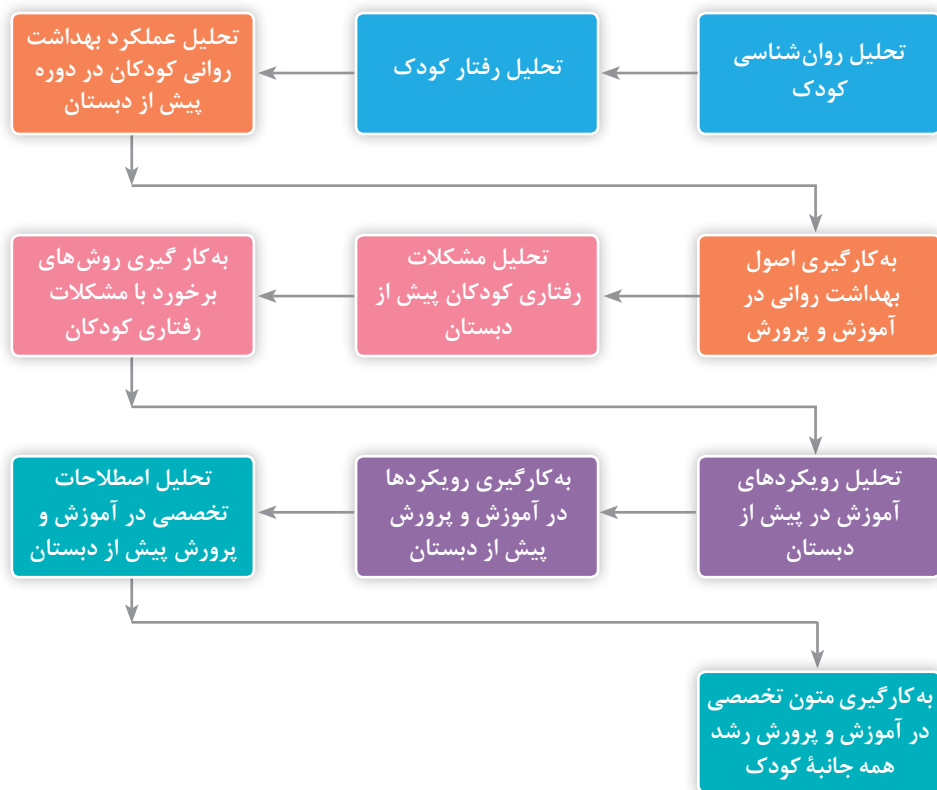
■ کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک

■ کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان

■ شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان

■ به‌کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان

■ کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان

بودجه‌بندی زمانی درس دانش فنی تخصصی پایه دوازدهم

این درس شامل پنج پودمان به شرح زیر است:

ردیف	پودمان	کل ساعت	ساعت نظری	ساعت عملی
۱	کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک	۳۰	۱۲	۱۸
۲	کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان	۳۰	۱۲	۱۸
۳	شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان	۳۰	۱۲	۱۸
۴	به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان	۳۰	۱۲	۱۸
۵	کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان	۳۰	۱۲	۱۸

هر پودمان نیز شامل چند مرحله به شرح زیر خواهد بود:

کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک				
ردیف	مراحل	عملی	نظری	جمع کل
۱	تحلیل روان‌شناسی کودک	۱۰	۱۰	۲۰
۲	تحلیل رفتار کودک	۵	۵	۱۰

کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان				
ردیف	مراحل	عملی	نظری	جمع کل
۱	تحلیل عملکرد بهداشت روانی در دوره کودکان پیش از دبستان	۱۰	۱۰	۲۰
۲	به کارگیری اصول بهداشت روانی در آموزش و پرورش کودک	۵	۵	۱۰

شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان				
ردیف	مراحل	عملی	نظری	جمع کل
۱	تحلیل مشکلات رفتاری کودکان پیش از دبستان	۱۰	۱۰	۲۰
۲	به کارگیری روش‌های برخورد با مشکلات رفتاری کودکان	۵	۵	۱۰

به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان				
ردیف	مراحل	عملی	نظری	جمع کل
۱	تحلیل رویکردهای آموزشی در پیش از دبستان	۱۰	۱۰	۲۰
۲	به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان	۵	۵	۱۰

کاربرد زبان تخصصی در پیش از دبستان				
ردیف	مراحل	عملی	نظری	جمع کل
۱	تحلیل اصطلاحات تخصصی در آموزش و پرورش پیش از دبستان	۱۰	۱۰	۲۰
۲	به کارگیری متون تخصصی در آموزش و پرورش رشد همه جانبه کودک	۵	۵	۱۰

فصل ۳

مدیریت کلاس

مدیریت کلاس درس یکی از مهم‌ترین مسائل در موقعیت‌های یاددهی - یادگیری و در واقع یکی از معیارهای تحقق تدریس اثربخش است. هنرآموزان تا زمانی که نتوانند کلاس درس خود را به درستی سازماندهی و مدیریت نمایند، قادر نیستند توجه و تمرکز خود را به فرایند یاددهی - یادگیری معطوف نموده و یک محیط و جو مساعد برای یادگیری به وجود آورند. مدیریت کلاس درس را می‌توان همانند چتر گسترده‌ای دانست که تلاش‌های مدرس را برای کنترل فعالیت‌های کلاس درس مانند یادگیری، تعامل اجتماعی و رفتار هنرجو تحت پوشش خود قرار می‌دهد.

تعریف مدیریت کلاس: مدیریت کلاس درس عبارت از رهبری کردن امور کلاس درس از طریق تنظیم برنامه‌درسی، سازماندهی مراحل کار و منابع، سازماندهی محیط به‌منظور بالا بردن کار نظارت بر پیشرفت هنرجویان و پیش‌بینی مسائل بالقوه است. در واقع مدیریت کلاس درس، «ایجاد شرایط لازم برای تحقق یادگیری» است.

اصول مدیریت کلاس

اصول مدیریت کلاس درس عبارت‌اند از:

۱ فراهم ساختن امکان فعالیت‌های یادگیری معنادار: رمز پیشگیری از بروز مشکلات در کلاس، داشتن فعالیت‌های با معناست. وقتی هنرجویان شما به کار خویش علاقه‌مند باشند، بی‌نظمی در کلاس کمتر می‌شود و زمانی که اطلاعات درسی برای هنرجویان با معنا باشد، یادگیری تقویت می‌شود. یک عامل مهم برای پیدا کردن فعالیت‌های با معنا، اطلاعات شما از هنرجویان، علاقه‌ها، روش فکری و میزان آمادگی آنان است.

۲ تبدیل کلاس درس به محیطی حمایت‌کننده: یادگیری و رشد، خود به خود اتفاق نمی‌افتد و به این منظور لازم است به نیازهای هنرجویان پاسخ داده شود. کلاس باید محیطی باشد که در آن، به نیازهای زیستی، ایمنی، تعلق و احترام به نفس در حد اعلا می‌تواند پاسخ داده شود. آشکار است که هنرآموز نمی‌تواند جایگزین پدر و مادر شود، ولی مسلماً می‌تواند امنیت هنرجو را در کلاس تضمین کند و با تحسین صادقانه او، نقشی تسهیل‌کننده ایفا کند.

۳ فراهم آوردن فرصت‌های لازم برای یادگیری موفقیت‌آمیز: همه هنرجویان باید امکان تجربه موفقیت را در کلاس داشته باشند. این تجربه ممکن است از سهمی شدن در کارها تا پیشرفت درسی خاص تغییر کند. معنای موفقیت تنها پیروزی در رقابت با دیگران نیست. پیشرفت هنرجو در انجام کارهای خود، منبع مهم کسب

موفقیت است. هنرآموزان موفق، فعالیت‌هایی را برنامه‌ریزی می‌کنند که ضمن کارآمد بودن، احتمال موفقیت در آنها زیاد باشد.

۴ **قراردادن اطلاعات لازم در اختیار هنرجویان:** گفتن نتایج کارها توسط شما به عنوان هنرآموز، با موفقیت هنرجویان رابطه نزدیک دارد. اگر شما به آنها، فعالیت‌ها و معیارهای خوب انجام دادن کارها را توضیح دهید، یادگیری هنرجویان استمرار پیدا می‌کند و امکان بروز رفتارهای نامناسب کاهش می‌یابد. این کار سبب می‌شود که آنها درباره کارهایشان داوری کرده و نتایج را تحلیل کنند.

۵ **شرکت دادن هنرجویان در تصمیم‌گیری‌ها:** هنرجویان نیاز دارند که احساس کنند در مورد کارهایی که انجام می‌دهند، مختارند. اگر مدیریت کلاس ضعیف باشد، آنها احساس می‌کنند که در مورد یادگیری خود اختیار ندارند. در این صورت، آنها آنچه را شما می‌خواهید انجام می‌دهند و انگیزه‌شان برای ادامه کار کاهش می‌یابد. هنرآموزان موفق به هنرجویان خویش اجازه می‌دهند که نقش مهمی را در تعیین تجربه‌های یادگیری ایفا کنند. آنها اغلب به هنرجویان اجازه می‌دهند که درباره موضوع، زمان و نحوه یادگیری تصمیم بگیرند. مشارکت هنرجویان سبب می‌شود که احساس کنند بر اوضاع مسلط هستند. در نتیجه، انگیزه آنها برای مشارکت در امور افزایش یافته و رفتارهای نامطلوب آنها کاهش می‌یابد.

۶ **تقویت رفتارهای مناسب:** هنرجویان نمی‌توانند در یک زمان، هم مسئله ریاضی حل کنند و هم با یکدیگر صحبت کنند. در اینجا حل مسئله، رفتار مناسب و صحبت کردن، رفتار نامناسب است. این در حالی است که در یک زمان تنها یکی از این دو رفتار را می‌توان انجام داد. پس با تقویت رفتار مناسب می‌توان از بروز رفتار نامناسب جلوگیری کرد. معیار مدیریت موفق در کلاس، صرفاً برخورد با رفتارهای نامناسب نیست بلکه جلوگیری از بروز مشکلات در هنرجویان است.

عوامل مؤثر بر مدیریت کلاس

عوامل مؤثر بر مدیریت کلاس را در سه قسمت به شرح زیر طبقه‌بندی می‌نمایند:

الف) ویژگی‌های شخصیتی هنرآموز: بدون شک شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی هنرآموز، یکی از عوامل بسیار مهم در نظم‌دهی کلاس است. هنرآموزی که از نظر ظاهری آراسته می‌باشد، مثبت نگر و خوش اخلاق است، به توانایی‌های ذهنی، جسمی، عاطفی و تفاوت‌های فردی هنرجویان آگاهی دارد، شرایط فیزیکی کلاس را از قبل آماده می‌سازد، مهارت ارزشیابی و پرسش کردن را می‌داند، آنها را دوست دارد و به کارش علاقه نشان می‌دهد و در کارش مسلط است و با هنرآموزی که این ویژگی‌ها را ندارد، بسیار متفاوت است. بنابراین لازم است هنرآموزان برای مدیریت مناسب در کلاس، صفات و ویژگی‌های شخصیتی مطلوب را در خود پرورش دهند.

ب) روش‌ها و فنون تدریس: تدریس به مجموعه اعمالی گفته می‌شود که هنرآموز برای جلب توجه هنرجویان تدریس را اثر بخش و کارآمدتر اجرا می‌نماید. آشنایی و آگاهی نسبت به فنون تدریس و اعمال آنها در کلاس درس توسط هنرآموز، باعث می‌شود، وی بدون استفاده از خشونت و تنبیه بدنی، کلاس را مدیریت نموده و نظم را حاکم سازد. یک هنرآموز باید با توجه به شرایط کلاسی و کارگاهی، امکانات و تجهیزات، توانایی‌های خود و هنرجویان و محتوای کتاب‌های درسی یک روش تدریس مناسب انتخاب نماید. در صورتی که روش تدریس هنرآموز مناسب نباشد، باعث سردرگمی هنرجویان، شلوغی کلاس و کارگاه و اتلاف وقت خواهد شد. بنابراین لازم است یک هنرآموز نسبت به الگوها، روش‌ها و راهبردهای فنون تدریس، آگاهی‌های لازم را داشته باشد تا به موقع و در جای مناسب از هر کدام از روش‌ها و فنون تدریس، استفاده کند. یک هنرآموز در طراحی آموزشی باید تدابیری بیندیشد تا هنرجویان را با مفهیمی که ارائه می‌گردد آشنا نموده و امکان برهم‌زدن نظم کلاس را از هنرجویان خاطی سلب نماید.^۱

ج) تسلط علمی و فنی بر موضوع تدریس: یکی از عوامل مؤثر بر مدیریت کلاس، کارگاه و یا آزمایشگاه و مقبولیت هنرآموزان و معلمان، تسلط آنها بر دانش و مهارتی است که قرار است هنرجویان خود را در آن موضوع، ارتقای علمی و فنی دهند. به این منظور، لازم است او به‌طور مداوم، دانش و تجربه علمی و فنی خود را (در کنار تمام شایستگی‌های غیرفنی و شخصیتی) به روز نموده و ارتقا دهد تا بتواند موانع مسیر پرچالش تدریس را برطرف نماید.

فنون مدیریت کلاس درس

۱ **مدیریت قوانین:** در هر ارتباطی، قوانینی حاکم است که به آن رابطه جهت، معنا و هدف می‌بخشد. فرایند یاددهی - یادگیری نیز که تعامل و ارتباط را تداعی می‌کند، از قوانین خاصی پیروی می‌کند. معمولاً در کلاس درس، هنرآموز

۱- برای کسب آگاهی بیشتر در زمینه روش‌ها و فنون تدریس فعال به راهنمای هنرآموز کتاب‌های تخصصی رشته تربیت کودک در پایه ۱۰ و ۱۱ مراجعه کنید.

تعیین‌کننده قوانین و چهارچوب‌هاست و هنرجویان نقش اجرایی را برعهده دارند. بدیهی است که در چنین شرایطی، لازم است هنرجویان در جریان قوانین و انتظارات قرار گیرند و دقیقاً بدانند که چه کاری باید انجام دهند و چگونه باید رفتار کنند. معمولاً زمان تعیین قوانین، شروع سال یا نیم سال تحصیلی است که البته در زمان‌های مقتضی تجدید و تغییر می‌کند. مقرراتی از قبیل ورود به موقع به کلاس، حضور فعال در کلاس، صحبت به موقع، احترام به هنرآموز و هم‌کلاسان، انجام تکالیف و عدم استفاده از تلفن همراه جزء مقررات کلاسی هستند.

۲ مدیریت محتوا: مدیریت محتوا به آنچه آموزش داده می‌شود، اختصاص دارد. آموزش، مستلزم دانستن موضوع تدریس و آشنایی با اصول ارائه آموزشی است. اگر هنرآموز به‌طور دقیق نداند که چه چیزی را می‌خواهد آموزش دهد، نخواهد دانست که چه مطلبی را ارائه دهد، به دنبال چه پاسخ‌هایی باید باشد و چه وقت تشویق‌ها را به کار ببرد.

نکته

«ویلیام گلاسر»^۱ در کتاب «مدارس بدون شکست» برای پیشگیری از پیدایش مشکلات رفتاری، چند اصل زیر را پیشنهاد می‌کند که می‌توان در محیط کلاس به کار برد:

- به رفتارهای فعلی بپردازید و روی آنها تأکید کنید نه رفتارهای قبلی. مدارس باید جایی باشند که دانش‌آموزان بتوانند موفق شوند.
- مقررات معقولی وضع و اجرا کنید. پیشرفت هر دانش‌آموز را زیر نظر بگیرید و تا حد امکان آن را تقویت کنید. نشان دهید که به طرح‌های مربوط به پیشرفت ایشان توجه دارید. هیچ عذری را از ایشان نپذیرید. تعهدی را که دانش‌آموزی قبول می‌کند دنبال کنید.
- بپذیرید که همه دانش‌آموزان، استعداد دارند. نظر خود را صریحاً به دانش‌آموزان بگویید. به داوری‌های دانش‌آموزان احترام بگذارید، از ایشان بخواهید که عقایدشان را درباره عملکردهای خود بیان کنند.
- به دانش‌آموزان خود یادآوری کنید که یادگیری در مدرسه چگونه به تجربه‌های خارج از مدرسه آنها مربوط می‌شوند. دانش‌آموزان را در تصمیم‌گیری‌ها برای کلاس شرکت دهید، مخصوصاً در تصمیم‌گیری‌هایی که روی شخصیت آنها اثر می‌گذارند.
- تنبیه بدنی نکنید. تنبیه بدنی پیامدهای منفی ناخواسته‌ای را به دنبال دارد. تنبیه بدنی، دانش‌آموزان را به احساس مسئولیت رفتار خویش تشویق نمی‌کند و موجب دل‌سردی آنها می‌شود. در صورتی که دانش‌آموزان باید مسئول باشند که دقت کنند، مطالعه کنند و یاد بگیرند.
- رویدادهای مهم دنیای واقعی را در کلاس برای دانش‌آموزان مورد بحث قرار دهید. تشکیل جلسات بحث در کلاس به دانش‌آموزان کمک می‌کند که حل کردن مسائل را بیاموزند، افکار و عقاید خود را شفاهی بیان کنند و در پیشرفت خود شخصاً درگیر شوند. همچنین این جلسات، دانش‌آموزان را تشویق می‌کنند که در

۱- Willaim Glasser

راهبردهای اداره کلاس شرکت کنند.

- دوستانه برخورد کنید. از ضمیرهای مشخصی استفاده کنید و اهمیتی را که برای دانش‌آموزان قائلید به زبان بیاورید.
- همراه با دانش‌آموزان برای رفتارهای جایگزین برنامه‌ریزی کنید و آنها را در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت دهید.

۲ مدیریت عدالت و ایجاد انگیزه: از وظایف و انتظارات خاص هنرآموزان برای مدیریت کلاس درس، پدید آوردن خودپنداره مثبت در هنرجویان و رعایت عدالت در رفتار با آنهاست. یکی از دلایل شایع که به وسیله هنرجویان خاطی به عنوان دلیلی برای رفتارهای نامناسبشان نقل می‌شود این است که هنرآموزان هیچ ارزش و احترامی برای آنان قائل نیستند. برخورد و نگاه عادلانه هنرآموز و توجه به تک تک هنرجویان باعث می‌شود که آنها احساس کنند همیشه مورد توجه قرار دارند، لذا کمتر به فعالیت‌های حاشیه‌ای می‌پردازند.

۴ مدیریت رابطه‌ها: ارتباط و تعامل هنرآموز و هنرجو یک معیار مهم بر کارآمدی هنرآموز در مدیریت کلاس درس است. هنرآموزی کارآمد است که دارای توانایی ارتباط با هنرجویان باشد. ارتباط مؤثر هنرآموز و هنرجو و روابط دوستانه آنها در کلاس بر پویایی کلاس درس تأثیرگذار می‌باشد. آموزش بدون ارتباط معنایی نخواهد داشت. هنرآموز کارآمد باید برقرارکننده ارتباط خوب باشد؛ او باید بتواند پیام مناسب را برای تأثیر، تغییر و کنترل آنها انتخاب کند، زیرا تدریس و فراهم کردن زمینه‌های لازم برای تغییر در ساخت دانش، علاقه و انگیزه هنرجویان بدون ارتباط مطلوب هرگز حاصل نخواهد شد.

راهکارهای مدیریت کلاس به هنگام رویارویی با مشکلات رفتاری هنرجویان

برای رویارویی با مشکلات رفتاری هنرجویان می‌توانید از راهکارهای زیر استفاده کنید:

الف) راهکارهای خفیف:

- ۱ از نشانه‌های غیر کلامی استفاده کنید.
- ۲ جریان فعالیت‌های کلاسی را متوقف نکنید.
- ۳ با هنرجویان ارتباط مطلوب برقرار کنید.
- ۴ به رفتارهای آنان جهت دهید.
- ۵ آموزش‌های لازم را ارائه دهید.
- ۶ با صراحت و قاطعانه از هنرجویان بخواهید که به رفتار خود پایان دهند.
- ۷ به هنرجویان فرصت انتخاب بدهید.

ب) راهکارهای متوسط:

۱ یک امتیاز از او کم کنید یا او را از انجام فعالیت دلخواه باز دارید.

۲ یک قرارداد رفتاری ببندید.

۳ هنرجو را اخراج یا از سایرین جدا کنید.

۴ جریمه یا مجازات در نظر بگیرید.

ج) استفاده از کمک سایرین:

۱ از وساطت همسالان استفاده کنید.

۲ معلم و والدین با هم گفت‌وگو کنند.

۳ از حمایت مدیر یا راهنما استفاده کنید.

۴ با یک مشاور مشورت کنید.

فصل ۴

راهنمای تدریس واحدهای یادگیری

پودمان ۱: کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک

اولین پودمان درس دانش فنی تخصصی، کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک است. این پودمان شامل یک واحد یادگیری است و بسته آموزشی آن شامل کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و کتاب همراه هنرجو، فیلم آموزشی و پوستر آموزشی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: روان‌شناسی، رفتار، احساس و ادراک، یادگیری، انگیزه و هیجان، شخصیت، هوش.

ابزار: لوازم التحریر، تصاویر، فیلم آموزشی، کتاب همراه هنرجو، راهنمای هنرآموز.

فضا: کارگاه/ کلاس، فضای مرکز پیش از دبستان.

ابتدا پنج پودمان کتاب را به هنرجویان در یک نمودار کلی معرفی کنید. (نمودار ۱)

نمودار - نمای کلی پودمان‌های درس دانش فنی تخصصی

با گروه‌بندی هنرجویان، نحوه انجام فعالیت‌های گروهی و فعالیت‌های مهارتی را توضیح دهید. سپس نحوه ارزشیابی هر پودمان که هنرجویان با آنها آشنایی دارند و نحوه تنظیم پوشه فعالیت‌ها را با در نظر گرفتن موارد زیر با آنها مرور کنید:

- تنظیم پوشه فعالیت‌ها برحسب پنج پودمان؛
- طراحی پوشه به صورت تفکیک شده و مشخص و با تعداد برگه‌های مناسب برای هر پودمان؛

■ داشتن فهرست مطالب و شماره صفحه؛

■ داشتن شماره فعالیت، شماره پودمان، نام هنرجو، نام هنرستان؛

■ داشتن صفحه‌ای برای درج نظرات هنرآموز در پایان هر پودمان.

با معرفی هر هدف توانمندسازی می‌توان کل محتوا و انتظار خود از هنرجویان را مشخص کنید. سپس برای انجام پرسش و فعالیت‌های هر قسمت می‌توانید از مطالب کتاب راهنما بهره بگیرید.

هدف توانمندسازی ۱-۱:

علم روان‌شناسی و موضوع آن را بررسی کند.

فعالیت ۱

با بیان هدف توانمندسازی، شعر ابتدای پودمان را بخوانید و در مورد معنی آن با هنرجویان گفت‌وگو کنید. با نتیجه‌گیری از آنها بخواهید به سؤالات مطرح شده پاسخ بگویند و سپس پاسخ‌ها را در پوشه خود یادداشت کنند. با هدایت هنرجویان و کمک آنها، در مورد علم روان‌شناسی به عنوان علمی که به سؤالات مشابه پاسخ می‌دهد، گفت‌وگو کنید و تعریفی علمی از روان‌شناسی و موضوع آن یعنی «رفتار» ارائه دهید. هنرجویان را راهنمایی کنید تا با توجه به نمودار مربوط، فهرستی از اهداف روان‌شناسی ارائه دهند. در مورد این اهداف با آنها گفت‌وگو کنید.

فعالیت ۲

با توجه به فهرست تهیه شده هنرجویان و نتیجه‌گیری از مطالب و ارائه مثال، از آنها بخواهید جدول مربوط در این فعالیت را با ذکر نمونه‌هایی از هر هدف که در زندگی شخصی خود تجربه کرده‌اند، انجام دهند.

هدف توانمندسازی ۱-۲: رشته‌های روان‌شناسی را با هم مقایسه کند.

فعالیت ۳

هدف این فعالیت، آشنایی هنرجویان با رشته‌های مختلف روان‌شناسی و ارتباط روان‌شناسی با حرفه‌ی مربیگری است. بنابراین از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی این فعالیت را انجام دهند و در مورد اهمیت کسب دانش روان‌شناسی برای مربیگری گفت‌وگو کرده و نتیجه را در کلاس ارائه دهند. سپس در مورد مهم‌ترین رشته‌های روان‌شناسی و تأکید بر نکته‌ی مهم درس با مشارکت آنها، توضیح دهید.

فعالیت ۴

بعد از معرفی رشته‌های مختلف روان‌شناسی، با هدف کسب شناخت بیشتر از رشته‌های روان‌شناسی و کاربرد آنها در محیط اطراف، از هنرجویان بخواهید از کاربرد رشته‌های مختلف در هنرستان خودشان با رعایت اصول گزارش‌نویسی یک گزارش تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند. از آنها بخواهید خلاصه‌ای از آنچه در مورد روان‌شناسی، موضوع و اهداف آن آموخته‌اند، در قسمت مربوط یادداشت نمایند. هدف این قسمت تأکید بر مطالب مهم و آنچه لازم است هنرجو از آن بفهمد، می‌باشد.

هدف توانمندسازی ۱-۳: مراحل تحقیق علمی در علم روان‌شناسی را طبقه‌بندی کند.

فعالیت ۵

ابتدا در مورد نیاز علم به تحقیق برای اثبات شدن، با آنها گفت‌وگو کنید. سپس با توجه به نمودار تحقیق علمی در روان‌شناسی با بیان یک موضوع مرتبط یا مثال خود متن، این مراحل را توضیح دهید و از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد موضوع «تأثیر مطالعه کتاب‌های تخصصی بر موفقیت هنرجویان در اجرای فعالیت درسی» تحقیق کنند و مراحل تحقیق علمی آن را مشخص کرده و گزارش آن را در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۴-۱: روش‌های تحقیق در روان‌شناسی را تحلیل کند.

فعالیت ۶ و ۷ و ۸

با هدایت توجه آنها به نمودار روش‌های تحقیق در روان‌شناسی با استفاده از مثال‌های مختلف و با استفاده از روش پرسش و پاسخ، در مورد اهمیت تحقیق و روش‌های تحقیق در روان‌شناسی و لزوم انجام آن برای اثبات نظریات علمی، با آنها گفت‌وگو کنید. سپس از آنها بخواهید با توجه به روش تحقیق همبستگی در گروه‌های کلاسی در مورد موضوع «بررسی رابطه بین رشته تخصصی مربیان و موفقیت در آموزش کودکان در مرکز پیش از دبستان» و با توجه به روش تحقیق آزمایشی در مورد موضوع «اثر تشویق در یادگیری کودکان» تحقیق کرده و گزارش آن را در کلاس ارائه دهند. در اینجا لازم است تأکید کنید که انجام این تحقیقات نیاز به ابزار جمع‌آوری اطلاعات دارد که بعد از آموزش مطالب مربوط و با راهنمایی شما می‌توانند فعالیت‌های مربوط به روش‌ها را انجام دهند.

فعالیت ۹

برای یادگیری بیشتر روش‌های تحقیق، با مروری به روش‌های تحقیق و مقایسه آنها با یکدیگر، با در نظر گرفتن ویژگی این روش‌ها، جدول مربوط را کامل کنند.

ویژگی	نوع روش تحقیق
مشخص کردن روابط بین متغیرها	همبستگی
تصویر روشن از خصوصیات رفتاری یک فرد	مطالعه موردی
بررسی رابطه علت و معلولی رفتارهای فرد	آزمایش

هدف توانمندسازی ۵-۱: روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی را بررسی کند.

فعالیت ۱۰

با معرفی هدف توانمندسازی، از آنها بخواهید با مطالعه فعالیت مربوط به کودکی که در فعالیت‌های گروهی شرکت نمی‌کند، برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد مشکل این کودک، روش‌هایی را به مربی او پیشنهاد دهند. با مقایسه پاسخ‌های آنها، روش‌ها را فهرست کنید و با مشارکت هنرجویان، به توضیح روش‌های جمع‌آوری اطلاعاتی که در اجرای روش‌های تحقیق کاربرد زیادی دارند، بپردازید. در پایان، توجه آنها را به نکات مرتبط جلب کنید.

فعالیت ۱۱

برای کمک به فهم روش‌های جمع‌آوری اطلاعات و تذکر نکته‌های مهم، از آنها بخواهید با مطالعه موقعیت کودک سه ساله در زمان بازی یا نقاشی کشیدن، گزارش آن را بدون قضاوت و با دقت در مشاهده و بی‌طرفی و صداقت در تنظیم گزارش، در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۱۲

با توضیح انواع مختلف پرسشنامه با مثال‌های متنوع، از هنرجویان بخواهید جدول مربوط را کامل کنند. بر این نکته تأکید کنید که استفاده از هر سه نوع پاسخ باز، بسته و تکمیلی یا جای خالی، یک پرسشنامه ترکیبی است.

نوع پرسشنامه	سؤال
پاسخ باز (تشریحی)	رابطه بین روان‌شناسی با آموزش و پرورش را توضیح دهید.
پاسخ بسته (چند گزینه‌ای)	کدام روش جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت آزاد و سازمان‌یافته انجام می‌شود؟ ۱- مشاهده ۲- مصاحبه ۳- پرسشنامه ۴- اطلاعات و مدارک موجود
تکمیلی یا جای خالی	پرسشنامه را همان... سازمان یافته هم می‌گویند؟

فعالیت ۱۳

از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی روش‌های جمع‌آوری اطلاعات را با هم مقایسه کنند و معایب و مزایای هر روش را فهرست کرده و یا به صورت نمودار نشان دهند.

ویژگی روش	روش
مزایا: معایب:	اطلاعات و مدارک موجود
مزایا: معایب:	مشاهده
مزایا: معایب:	مصاحبه
مزایا: معایب:	پرسشنامه

فعالیت ۱۴

برای مروری بر آنچه تاکنون هنرجویان آموخته‌اند از آنها بخواهید خلاصه‌ای از آنچه را که در این درس در مورد روان‌شناسی یاد گرفته‌اند با استفاده از (نمودار، گزارش، نمایش، تصویر و...) یادداشت کرده و در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۶-۱: ضرورت و اهمیت روان‌شناسی کودک را بررسی کند.

فعالیت ۱۵

با بیان خلاصه‌ای از مطالب قبلی، سؤال زیر را از هنرجویان بپرسید: «چرا یک مربی باید اطلاعات کاملی در مورد آموزش و پرورش کودکان کسب کند؟» از آنها بخواهید پاسخ خود را با دلایل ارائه دهند و در مورد آن با هم‌کلاسی‌های خود گفت‌وگو کنند. برای بیان درست پاسخ سؤال، توجه آنها را به حدیث امام صادق علیه السلام جلب کنید. با جمع‌بندی نظرات، در مورد ضرورت و اهمیت روان‌شناسی کودک و نتایج مطالعات محققان در زمینه روان‌شناسی کودک با آنها گفت‌وگو کنید.

هدف توانمندسازی ۷-۱: فهرستی از اهداف روان‌شناسی کودک تهیه کند.

فعالیت ۱۶

با توضیح و گفت‌وگو در مورد اهداف روان‌شناسی کودک و معرفی منابع علمی مانند کتاب‌های موجود در کتابخانه یا مجلات تخصصی، سایت‌های علمی و... از هنرجویان بخواهید با جست‌وجو در این منابع، گزارشی با رعایت موارد مربوط به گزارش‌نویسی مانند داشتن مقدمه، خلاصه بودن و... در مورد اهداف روان‌شناسی کودک تهیه کنند و در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۸-۱: نیازهای کودکان در سنین پیش از دبستان را بررسی کند.

فعالیت ۱۷

با توجه به هدف توانمندسازی مربوط، از هنرجویان بخواهید در مورد نیازهای کودکان برای داشتن رشدی طبیعی و سالم در همه جنبه‌های آن، در کلاس گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات آنها و تهیه فهرستی از نیازهای کودکان در سنین پیش از دبستان، در مورد این نیازها با استفاده از تجربیات آنها در این مورد، توضیح لازم را ارائه نموده و در مورد نکته مهم این درس با آنها گفت‌وگو کنید.

فعالیت ۱۸

برای انجام این فعالیت، به فعالیت ۴۱ مراجعه کنید.

هدف توانمندسازی ۹-۱: احساس و ادراک را تحلیل کند.

فعالیت ۱۹

با خواندن شعر ابتدای این قسمت و معرفی هدف توانمندسازی آن، از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی، خود را بدون هیچ احساسی، در موقعیت تصور کرده و در مورد واکنش و رفتارهای خود گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات و با استفاده از تجربیات آنها، در مورد احساس و ادراک با ارائه مثال‌های عینی توضیح دهید و توجه آنها را به نکته مهم این قسمت جلب کنید.

فعالیت ۲۰

با استفاده از قرآن کریم، آیه ۷۸ سوره نحل را تلاوت کنید و در مورد معنی آن با استفاده از منابع مانند کتاب‌های تفسیر، توجه هنرجویان را به این آیه جلب کنید و از آنها بخواهید به سؤالات مربوط در این فعالیت پاسخ دهند و جدول مربوط را کامل کنند.

هدف توانمندسازی ۱۰-۱: عوامل مؤثر بر احساس و ادراک را بررسی کند.

فعالیت ۲۱

با جمع‌بندی نظرات هنرجویان، از آنها بخواهید با استفاده از تجربیات خود در مورد حواس پنجگانه یک محرک مانند رنگ، صدا، حرارت، بو و مزه را در نظر بگیرند و فرایند احساس و ادراک و عواملی را که در ایجاد آن تأثیر دارند بررسی کرده و فهرستی از این عوامل را در کلاس گزارش کنند.

فعالیت ۲۲

هدف این فعالیت علاوه بر کمک به افزایش درک هنرجویان از چگونگی احساس و ادراک، افزایش شناخت آنها از خطای ادراک است. با معرفی منابع علمی معتبر و روش تهیه بروشور (کارت زنجیره‌ای)، از آنها بخواهید با جست‌وجو در این منابع، در مورد عواملی که باعث ادراک نادرست (خطای ادراک) می‌شوند، بروشوری تهیه کنند. برای ارائه اطلاعات بیشتر در این زمینه می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید:

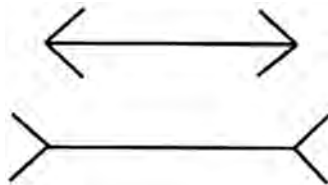
دانستنی‌های هنر آموز

خطای ادراک

تجربه ثابت کرده ادراک ما شبیه واقعیت نیست. زمانی که ادراک ما با واقعیت تطبیق نمی‌کند، اصطلاحاً می‌گویند خطای ادراک اتفاق افتاده است. البته نباید خطای ادراک را با توهم اشتباه گرفت. توهم، ادراکی است که موضوع مشخصی ندارد. این اختلال ممکن است فیزیکی (مثلاً مسمومیت) یا روانی (مثلاً هذیان) باشد. توهم فقط به افراد بیمار دست می‌دهد اما خطای ادراک در همه افراد یکسان است و همه مردم

آن را تجربه کرده‌اند، یکسان بودن خطاهای ادراکی موجب شده است که ما بتوانیم آنها را به‌طور تجربی مطالعه کنیم؛ حال آنکه توهمات یکسان نیستند و مطالعه تجربی آنها امکان‌پذیر نشده است. شایع‌ترین خطاهای ادراکی عبارت‌اند از:

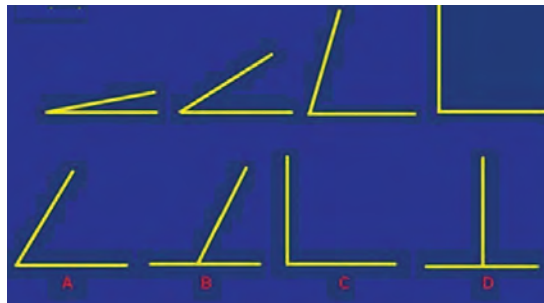

شکل ۱- خطای مولر - لایر

خطای مولر- لایر: اگر طول دو خط A و B برابر باشد، خط A را از هر دو طرف به دو نیم خط هم‌گرا و خط B را از هر دو طرف به دو خط واگرا محدود کنید، طول آنها متفاوت دیده خواهد شد. (شکل ۱)

خطای عمودی: منظور از خطای عمودی این است که در یک سطح عمودی، خط مایل

بلندتر از خط افقی هم طول خود به نظر می‌رسد. به عبارت دیگر اگر دو خط مساوی، یکدیگر را قطع کنند، خط مایل بیشتر از اندازه واقعی خود تخمین زده می‌شود. هر اندازه خط مایل به خط عمود نزدیک‌تر باشد، به همان اندازه بیشتر از اندازه واقعی خود به نظر خواهد رسید. اگر دو خط یکسان باشند و خطی که دیگری را به دو قسمت تقسیم می‌کند، بزرگ‌تر باشد به همان اندازه، خطای ادراک بیشتر خواهد بود. (شکل ۲)

شکل ۲- خطای عمودی

خطای بینایی - حرکتی: این خطا نیز مثل خطاهای ادراکی دیگر نشان می‌دهد آنچه را که ادراک می‌کنید، همیشه با آنچه در مقابل ما قرار دارد، منطبق نیست. به عبارت دیگر شما می‌توانید واقعیات فیزیکی را غیر از آنچه هست، ادراک کنید. مثلاً هر اندازه یک شیء بزرگ‌تر باشد، به همان اندازه انتظار دارید که سنگین‌تر باشد. اگر دو جسم از یک ماده معین ساخته شوند، اما اندازه‌های متفاوت داشته باشند، در اثر تضاد، آنچه کوچک‌تر است سنگین‌تر به نظر می‌رسد. برای اثبات این قضیه می‌توانید دو ظرف که یکی بزرگ و یکی کوچک است تهیه کنید. در هر دو ظرف، مقدار مساوی مثلاً ۳۰۰ گرم آب بریزید. بعد، از یک نفر بخواهید با هر یک از دو دست خود یکی از ظرف‌ها را از دسته بگیرد و هم‌زمان بلند کند. ظرف

بزرگ در آزمودنی این انتظار را ایجاد می‌کند که سنگین‌تر باشد، اما چون آن دو برابرند، انتظار فرد برآورده نمی‌شود، ظرف کوچک‌تر به نظرش سنگین‌تر می‌آید..

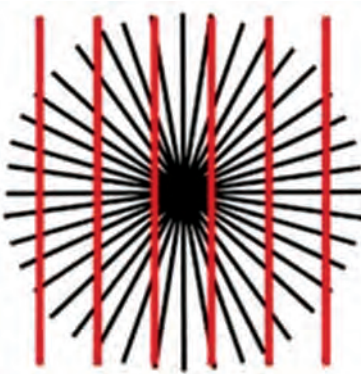
شاید روی همین اصل است که گفته‌های بچه‌های خردسال خیلی در نظر والدین مهم است و کوچک‌ترین حرف نشنوی آنها، باعث ناراحتی و عصبانیت والدین می‌شود.

نکته

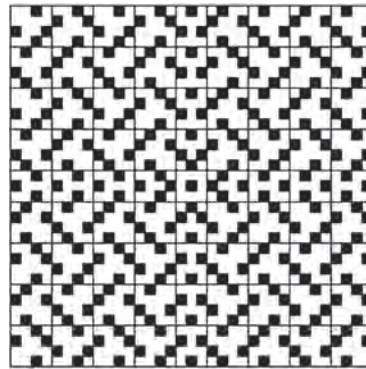

خطای جهت: گرچه در شکل (۳) خط‌های مستقیم، مایل و ناموازی به نظر می‌رسند اما در حقیقت همه قائم و موازی هستند. عادت و تجربه گذشته، عوامل مهمی در ایجاد خطای بینایی به شمار می‌آیند. البته نباید تصور نمود که پاسخ کلی همین است. ماهیت محرک‌ها در هر موردی به لغزش ادراکی یاری می‌دهد. به همین علت است که خطا، بر همگان یکسان جلوه می‌کند. (شکل ۳)

خطای تابیدگی: اگر به شکل (۴) به دقت بنگریم ملاحظه می‌شود که خط‌ها در طرفین مرکز دایره حالت برآمدگی و خمیدگی دارند در صورتی که این دو خط کاملاً موازی هستند.

شکل ۴- خطای تابیدگی

شکل ۳- خطای جهت

البته نباید خطاهای ادراکی را نوعی نقص حسی دانست. هنرمندان، دکوراتورها، سنگ‌تراشان و معماران باید از چنین اثرهای ادراکی آگاهی کافی داشته باشند و در عمل اگر بخواهند این خط‌ها، مستقیم و موازی نمایان گردند لازم است خم‌های مربوط را رعایت کنند.

نکته

فعالیت ۲۳

برای تدریس این هدف توانمندساز و با مشارکت هنرجویان، آنچه را در مورد احساس و ادراک آموخته‌اند مرور کنید و از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد رابطه احساس و ادراک گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات گروه‌های کلاسی، در مورد تفاوت احساس و ادراک با آنها گفت‌وگو کنید. سپس از آنها بخواهید خلاصه‌ای از آنچه را که در مورد احساس و ادراک آموخته‌اند یادداشت کنند. در اینجا لازم است در مورد خطای ادراک توضیحاتی ارائه دهید.

نکته

برای انجام فعالیت‌های ۲۴، ۲۷، ۳۱، ۳۸، ۴۱ همانند توضیحاتی که برای فعالیت‌های ۱۴ و ۱۸ در صفحات قبل آمده است، اقدام نمایید.

هدف توانمندسازی ۱-۱۱: فهرستی از عوامل مؤثر در یادگیری را تهیه کند.

فعالیت ۲۵

با هدایت و توجه هنرجویان به شعر ابتدای این هدف توانمندساز و معرفی شاعر آن دکتر محمد پارسا و گفت‌وگو در مورد حدیث پیامبر اسلام ﷺ در مورد یادگیری کودکان، از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی برای بررسی نقش یادگیری در پیشرفت زندگی فردی و اجتماعی، فعالیت این قسمت را مطالعه کرده و در مورد تغییرات احتمالی نبود قدرت یادگیری گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات آنها در مورد یادگیری و عوامل مؤثر بر آن و نکته مهم در این رابطه با استفاده از نمودار و تجربیات آنها مطالب را توضیح دهید.

فعالیت ۲۶

برای افزایش اطلاعات هنرجویان در مورد یادگیری، از آنها بخواهید یادگیری مهارت‌های تخصصی رشته خود را در نظر بگیرند و گزارشی از عوامل مؤثر بر یادگیری این مهارت‌ها تهیه کرده و در کلاس ارائه دهید. نظرات را جمع‌بندی نموده و فهرستی از این عوامل را با کمک آنها تهیه کنند. سپس نکات مهم این قسمت را با آنها مرور کنید.

هدف توانمندسازی ۱-۱۲: نظریه‌های یادگیری را با هم مقایسه کند.

فعالیت ۲۸

با هنرجویان در مورد لزوم مطالعه نظریه‌های یادگیری گفت‌وگو کنید و از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد چگونگی یادگیری مهارت‌های مختلف مربی‌یاری برای آموزش تخصصی به کودکان مانند مراقبت از سلامت کودک، پرورش مهارت‌های کلامی و... که در سال دهم و یازدهم آموخته‌اند، با گروه‌های دیگر گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات آنها و با استفاده از نمودار مربوط در مورد نظریه‌های یادگیری و توجه به نکات مهم در این زمینه توضیح دهید.

با هدف تکمیل اطلاعات هنرجویان در مورد نظریه‌های یادگیری، از آنها بخواهید با در نظر گرفتن یادگیری مهارت‌ها و درس‌های خود در یک هفته، نظریهٔ مربوط به هر یادگیری را مشخص کرده و در جدول مربوط یادداشت کنند.

یادگیری مهارت‌ها و درس‌های من در یک هفته	
نظریهٔ مربوط	یادگیری مهارت‌ها و درس‌ها
شرطی شدن کلاسیک	بیدار شدن در ساعت مشخص
یادگیری مشاهده‌ای	انجام ورزش صبحگاهی با مشاهدهٔ تلویزیون یا یکی از نزدیکان
یادگیری گشتالت	طراحی فعالیت با توجه به موضوع
شرطی سازی کنشگر	شرکت در نماز جماعت و گرفتن جایزه
	...

با معرفی منابع علمی معتبر در مورد نظریه‌های یادگیری جدید، از هنرجویان بخواهید با مطالعهٔ این منابع، در مورد مهم‌ترین این نظریات، گزارشی تهیه کنند.

هدف توانمندسازی ۱-۱۳ : انگیزه و هیجان را بررسی کند.

از طریق خواندن و گفت‌وگو با هنرجویان در مورد شعر و تأکید بر اینکه هر رفتار به دلایلی از فرد سر می‌زند، از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد دلایلی که باعث انتخاب رشتهٔ تربیت کودک توسط آنها شده است، گفت‌وگو کنند و با مقایسهٔ دلایل انتخاب خود با دلایل سایر هم‌کلاسی‌ها، به مفهوم چرایی این انتخاب دست یابند. با استفاده از تجربیات آنها و نمودار مربوط، در مورد مفهوم انگیزه‌ها، انواع آن و نکات مهم درس گفت‌وگو کنید. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

انواع انگیزه

انگیزه، سه جزء اصلی دارد که عبارت‌اند از: اقدام کردن^۱، پشتکار^۲ و توان^۳

۱- Activation

۲- persistence

۳- intensity

اقدام کردن: اقدام کردن به معنای گرفتن تصمیم و شروع فعالیت برای رسیدن به هدف است. به عنوان مثال گفته می‌شود فلانی برای ثبت نام در کلاس‌های روان‌شناسی اقدام کرد.

پشتکار: هرگاه فردی با وجود موانع سر راه، برای رسیدن به هدف به تلاش خود ادامه دهد، او دارای پشتکار است. مثلاً با تلاش و پشتکار می‌توان دوره‌های روان‌شناسی بیشتری را برای اخذ رتبه‌های بالاتر گذراند با اینکه این کار به صرف وقت، انرژی و منابع قابل توجهی نیاز دارد.

توان: میزان انرژی و تمرکزی است که فرد برای رسیدن به هدف خود اختصاص می‌دهد. به عنوان مثال دو هنرجو را در نظر بگیرید که یکی بدون هیچ تلاشی به تحصیل خود ادامه می‌دهد، در حالی که هنرجوی دوم به طور منظم مطالعه می‌کند، در جلسات گفت‌وگو مشارکت دارد و از فرصت‌های پژوهشی خارج از کلاس استفاده می‌کند. در این حالت، هنرجوی اول توان چندانی را به درس خواندن اختصاص نمی‌دهد، اما دومی با انرژی بیشتری اهداف آموزشی خود را دنبال می‌کند.

با توجه به رفتارهای گوناگون انسان، انگیزه‌های فراوانی وجود دارد که تنوع رفتارها از آنها ناشی می‌شود. برای انگیزه‌ها، دسته‌بندی‌های گوناگونی وجود دارد. در یکی از دسته‌بندی‌ها، انگیزه‌ها را به دو بخش طبیعی و اکتسابی تقسیم کرده‌اند:

۱- انگیزه‌های طبیعی؛

۲- انگیزه‌های اکتسابی.

۱- انگیزه‌های طبیعی: انگیزه‌هایی هستند که از آغاز تولد، همراه آدمی بوده و به آموختن نیازی نداشته‌اند. ویژگی اساسی انگیزه‌های طبیعی، فطری و غریزی بودن آنهاست. امور فطری چند ویژگی دارند:

۱ با آموزش و یادگیری به وجود نمی‌آیند؛

۲ در نوع انسان‌ها ثابت‌اند گرچه ممکن است شدت و ضعف داشته باشند؛

۳ در همهٔ زمان‌ها و مکان‌ها وجود دارند.

انگیزه‌های طبیعی خود انوعی دارند که در واقع براساس نیازهای انسان بنا شده‌اند. این گونه انگیزه‌ها را که از اصل تعادل حیاتی^۱ ناشی می‌شوند، انگیزه‌های اولیه، فیزیولوژیکی یا حیوانی نیز می‌نامند. گرسنگی، تشنگی و نیازهای جنسی، از مصادیق انگیزه‌های اولیه هستند.

الف) انگیزهٔ گرسنگی: اگر مدتی غذا نخورید، در شکم خود حالت درد یا مالش احساس می‌کنید که در اصطلاح به آن «درد گرسنگی» می‌گویند. این حالت با تشنجات دیواره‌های معده مربوط است. همچنین درد گرسنگی و انقباضات معده، هر دو به عامل سومی بستگی دارند که شیمی خون نامیده می‌شود. به همین دلیل، اگر میزان قند خون آزمودنی را به وسیلهٔ تزریق انسولین کم کنیم، انقباض‌های معده و

۱- Homeostasis

دردهای گرسنگی آغاز می‌شود.

فرد پس از احساس گرسنگی، خوردن را آغاز می‌کند. با آغاز خوردن، گیرنده‌های موجود در دهان، معده، روده‌ها و کبد، تعامل کرده و به وسیله عصب آوران کبد، معده و روده‌ها، علائم سیری فرستاده می‌شود. این علائم تا پایان خوردن در هیپوتالاموس قدامی - میانی تحریک می‌شود و گرسنگی از بین می‌رود. تنظیم گرسنگی و سیری بر عهده هیپوتالاموس مغز است. عوامل محیطی مانند دیدن غذای خوش طعم، استشمام غذاهای خوش بو و عوامل روانی مانند خوشی و راحتی یا محیط‌های باصفا، می‌تواند بر عوامل فیزیولوژیکی تأثیر بگذارد؛ چنان‌که عکس آن نیز صادق است. برای مثال، فرد نگران و مضطرب نه تنها احساس گرسنگی نمی‌کند، بلکه ممکن است با دیدن غذا، به او حالت تهوع دست بدهد. **ب) انگیزه تشنگی:** تشنگی از دیگر انگیزه‌های طبیعی انسان است که مرکز آن در نقطه‌ای از هیپوتالاموس قرار دارد. تنظیم آب بدن یکی از عوامل مهم بقا و تعادل حیاتی انسان است؛ زیرا آب، ماده اصلی بدن است و حدود هفتاد درصد آن را تشکیل می‌دهد به گونه‌ای که با کم شدن آن، احساس تشنگی می‌کنید. بنابراین، تشنگی، حالتی انگیزشی است که به صورت هشدار تجربه می‌شود و بدن را آماده می‌کند تا رفتارهای لازم برای تکمیل دوباره کمبود آب را انجام دهد. از دست رفتن آب سلول‌ها و کاسته شدن حجم خون، از عوامل کاهش آب بدن است که موجب می‌شود فرد احساس تشنگی کند. همچنین، عواملی مانند خشکی دهان و حلق و تأثیر هورمون‌ها، در تشنگی دخالت دارند. جالب اینکه پس از خوردن مقداری آب، سیراب می‌شوید که این احساس، به سبب رقیق شدن خون نیست بلکه در اثر تحریک گیرنده‌های ناحیه حنجره است. پس از تحریک شدن حنجره به وسیله این گیرنده‌ها، مرکز تشنگی نیز تحریک شده، فرد احساس سیراب شدن می‌کند.

ج) انگیزه جنسی: سومین انگیزه طبیعی که در همه انسان‌ها وجود دارد، انگیزه جنسی است. این انگیزه که در دوران نوجوانی و جوانی به اوج خود می‌رسد، تأثیر فراوانی بر دیگر رفتارهای آدمی می‌گذارد. محرک‌هایی که موجب پیدایش این انگیزه در انسان می‌شوند، شامل هورمون‌های جنسی، گیرنده‌های حسی مانند پوست و چشم، محرک‌های محیطی، تخیلات فردی و فرهنگ‌های مختلف جامعه است. خداوند تعالی در قرآن به دو هدف اساسی برای آفرینش انگیزه جنسی در انسان اشاره فرموده است:

۱ ارضای نیازهای عاطفی و آرامش روان

۲ تکثیر و بقای نسل.

الف) خداوند می‌فرماید: «از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنها آرامش یابید.»^۱

۱- وَ مِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِيَسْكُنُوْا اِيْنَهَا (روم، ۲۱).

ب) «خداوند همه شما را از یک انسان آفرید و همسرش را از [جنس] او خلق کرد و از آن دو، مردان و زنان فراوانی را به وجود آورد»^۱.

۲- انگیزه‌های اکتسابی: انگیزه‌های اکتسابی، گونه دیگری از انگیزه‌هاست. مهم‌ترین ویژگی در انگیزه‌های اکتسابی، پیدایش آن از راه عوامل محیطی و اجتماعی است و یادگیری در ایجاد آن نقش اساسی را بازی می‌کند. به همین دلیل، این گونه انگیزه‌ها، هیچ یک از نیازهای زیستی انسان را بر طرف نمی‌کنند. انگیزه‌های اجتماعی مانند انگیزه پیشرفت و انگیزه پیوندجویی از موارد بارز انگیزه‌های اکتسابی هستند.

الف) انگیزه پیشرفت: انگیزه پیشرفت در رشد و کمال آدمی در زمینه‌های گوناگون نقش مهمی دارد. این انگیزه را می‌توان چنین تعریف کرد: «میل یا کوششی است که فرد برای دستیابی به یک هدف یا تسلط بر امور و رسیدن به معیاری متعالی آن را ابراز می‌کند». عوامل گوناگونی در تحریک انگیزه پیشرفت نقش دارند از جمله توجه داشتن به نقص‌ها و نیازها که انسان را بر می‌انگیزاند تا برای تکمیل آنها بیشتر حرکت کند در حالی که اگر بخواهد تنها به داشته‌هایش بیندیشد، گونه‌ای سکون و توقف در او ایجاد می‌شود. ارزش‌های فرهنگی، نظام‌های روابط اجتماعی و فرایندهای تربیتی نیز در ایجاد انگیزه نقش دارند. طی پژوهشی روشن شد مادران فرزندان که انگیزه پیشرفت بالایی دارند، با گروهی که چنین انگیزه‌ای ندارند، در سه روش متفاوت اند:

۱ فرزندانشان را برای انجام وظیفه‌های سخت تشویق می‌کنند؛

۲ با عشق و علاقه، به سبب موفقیتشان به آنان پاداش می‌دهند؛

۳ در برابر شکست‌های احتمالی، آنان را به یافتن راه‌های موفقیت تشویق می‌کنند.

ب) انگیزه پیوندجویی: انگیزه پیوندجویی با دیگران، نقشی حیاتی به ویژه در سال‌های آغازین دارد. بنابراین انگیزه، انسان دوست دارد با اطرافیان‌ش رابطه برقرار کند. پیوند جویی، با انگیزه پیشرفت بسیار تفاوت دارد و تا اندازه‌ای نقطه مقابل آن است. کسی که رفتارش تابع انگیزه پیشرفت است، شاید بتواند کارهای شایسته‌ای انجام دهد، ولی ممکن است دیگران نتوانند با او زندگی کنند. همچنین افرادی که انگیزه پیوند جویی در آنان قوی است، مایل‌اند با دوستان همسوی خود فعالیت کنند هر چند این همکاری به کارشان لطمه بزند. ولی افرادی که انگیزه پیشرفت دارند، ترجیح می‌دهند با افراد متخصص و صاحب نظر همکاری کنند.

۱- رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَ نِسَاءً (نساء، ۱).

۲- achievement motive

۳- affiliation motive.

فعالیت ۳۳

با نتیجه‌گیری از توضیحات خود، از هنرجویان بخواهید با تهیه فهرستی از رفتارهای روزانه خود، انگیزه‌های مختلف آنها را در جدول مربوط مشخص کنند. همچنین می‌توانید خودتان مجموعه‌ای از رفتارهای عمومی را مشخص کنید و از آنها بخواهید نوع انگیزه را مشخص کنند.

نوع انگیزه (طبیعی، اکتسابی)	رفتار
طبیعی	خوردن خوراکی در زنگ تفریح
اکتسابی	شستن دست‌ها قبل از غذا خوردن
اکتسابی	حضور به موقع در هنرستان
اکتسابی	انجام به موقع تکالیف درسی
طبیعی	استراحت بعد از فعالیت‌های مدرسه
...	...

فعالیت ۳۴

با ارائه جدول رفتارهای روزانه و مشخص کردن انگیزه‌های آن، از هنرجویان بخواهید گزارشی در مورد تفاوت انگیزه‌های خود در انجام فعالیت‌ها و انگیزه‌های هم‌کلاسی‌های موفق و پر تلاش خود گفت‌وگو کنند و دلایل تلاش بیشتر آنها را جمع‌بندی کنند.

فعالیت ۳۵

انجام این فعالیت برای شروع موضوع هیجان است. بنابراین از هنرجویان بخواهید با تصور موقعیت فرضی مطرح شده، در مورد واکنش‌های خود در این موقعیت گفت‌وگو کنند. از آنها بخواهید واکنش‌های غیرمنتظره خود را با سایر هم‌کلاسی‌ها مقایسه کنند و به تفاوت این واکنش‌ها توجه کنند. سپس با مشارکت آنها در مورد مفهوم علمی هیجان و مؤلفه‌های آن توضیح دهید. با توجه به اینکه هنرجویان در مورد هیجان‌ات در کتاب‌های سال یازدهم هم مطالبی مطالعه کرده‌اند می‌توانید با مرور آن مطالب، زمینه مشارکت مثبت آنها را در گفت‌وگو فراهم کنید. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

جنبه‌های مختلف هیجان^۱ در روان‌شناسی

هیجان یعنی واکنش کلی، شدید و کوتاه‌ارگانیسم به یک موقعیت غیرمنتظره، همراه با یک حالت عاطفی خوشایند یا ناخوشایند. مثلاً خشم عاملی است که فرد را

۱- Emotion

از خود بی خود می‌کند. شادی، غم، ترس و نگرانی نیز می‌توانند نمونه‌های خوبی از هیجان باشند. خشم، ترس، اندوه، تنفر، شگفتی، حسادت، غبطه و شرمندگی، همه جزء هیجان‌ها به حساب می‌آیند. این حالت‌ها بخش‌های مهم زندگی عاطفی را تشکیل می‌دهند، زیرا در موقعیت‌های ذهنی مهم تجلی می‌کنند. ویژگی حالت‌های هیجانی این است که اختلال‌های روانی و فیزیولوژیک به همراه می‌آورند. بخش ظاهری این اختلال‌ها، جلوه هیجان نامیده می‌شود.

در روان‌شناسی، هیجان‌ها جایگاه بسیار حساس و بنیادی دارند زیرا رابطه آنها با نیازها و انگیزش‌ها بسیار نزدیک است و می‌توانند ریشه بسیاری از اختلال‌های روانی یا روان - تنی را تشکیل دهند. هیجان‌ها حتی می‌توانند سلامت انسان را تضمین کنند. مثلاً ترس موجب می‌شود که انسان خود را از خطر محفوظ بدارد و خشم موجب می‌شود که به دشمن حمله کند. هیجان نه تنها به ماهیت عامل هیجان‌زا بلکه به خود فرد، حالت فعلی جسمی و ذهنی، شخصیت، تاریخچه زندگی شخصی و تجربه‌های قبلی او نیز وابسته است. درست است که در برخی شرایط استثنایی، هیجان‌های گروهی به وجود می‌آید و برای اکثریت مردم معنای یکسانی پیدا می‌کند (مانند ترس ناگهانی از زمین لرزه یا بمباران شهر از طرف دشمن)، ولی اصولاً هیجان یک احساس فردی است. یعنی ممکن است یک موقعیت معین، فردی را کاملاً خشمگین کند یا بترساند اما در مورد دیگری هیچ واکنشی به وجود نیآورد. برای تأیید این گفته، می‌توان روزهای موشک‌اندازی رژیم عراق به شهرهای ایران یا بمباران شهرها را در دوران جنگ تحمیلی به یاد آورد. کسانی که آن روزها را به چشم دیده‌اند، هیجان‌های کاملاً متفاوت افراد را نیز مشاهده کرده‌اند. بودند کسانی که چند لحظه‌ای واقعاً لال می‌شدند، سردرد می‌گرفتند، داد و فریاد می‌کردند، می‌لرزیدند یا در جایی پنهان می‌شدند و... اما در مقابل، کسان دیگری نیز بودند که مقابله ضد هوایی‌های ایران با هواپیماهای متجاوز عراقی را به آتش‌بازی تشبیه می‌کردند و گاهی حتی از رختخواب خود نیز بلند نمی‌شدند! به‌طور کلی، هیجان زمانی به وجود می‌آید که فرد غافل‌گیر شود یا موقعیت از تحمل او فراتر رود. هیجان در واقع بیانگر عدم سازگاری فرد با موقعیت و تلاش ارگانیسم برای برقراری تعادلی است که به‌طور موقت از بین رفته است. بنابراین، می‌توان گفت که هدف هیجان، برقراری تعادل و حفظ موجودیت ارگانیسم است.

انواع واکنش‌های هیجانی

الف) واکنش‌های درونی: واکنش‌های درونی، همه دستگاه‌های بدن از جمله گردش خون، تنفس، هاضمه و غدد را در بر می‌گیرد. البته واکنش‌های غیرارادی دستگاه عضله‌ای را نیز می‌توان جزء واکنش‌های درونی به حساب آورد. به عنوان مثال، واکنش‌هایی که ممکن است در هیجان ترس وجود داشته باشند و برخی از

آنها در سایر هیجان‌ها نیز دیده می‌شود.

گردش خون تند یا کند شدن حرکات قلب، تقویت یا تضعیف ضربان، انقباض رگ‌های مرکزی (انقباض رگ‌های شکمی همراه با افزایش فشار در کل دستگاه گردش خون) یا رگ‌های سطحی (پریدگی رنگ پوست)، تنفس، تغییرات مختلف در آهنگ و عمق تنفس، انقباض یا انبساط شش‌ها، تلاش برای خارج کردن هوا از شش‌ها، توقف انقباض‌های حرکات دودی مری، معده و روده، عدم ترشح غدد بزاقی (خشکی دهان)، ورم معده (از بین رفتن اشتها) فلج شدن اسفنگترها (عدم کنترل مدفوع و ادرار)، لرزش، رعشه، راست شدن موها، افزایش یا کاهش قابلیت ارتجاعی عضلات و... از جمله واکنش‌های درونی هیجان است.

ب) واکنش‌های نگرشی و حرکتی: هیجان‌ها، علاوه بر واکنش‌های درونی، واکنش‌های نگرشی و حرکتی آشکاری نیز دارند که جلوه آنها را تشکیل می‌دهند. مثلاً یک قسمت از واکنش حرکتی ترس، پریدگی رنگ صورت، گود رفتن گونه‌ها، افتادن فک پایین، بزرگ شدن چشم‌ها، انبساط مردمک چشم و در مورد سگ یا گربه، پایین افتادن دم و راست شدن موهای پشت است. همچنین واکنش‌های حرکتی هیجان مانند لرزش دست‌ها و صدا، می‌توانند از انقباض‌های تشنجی ماهیچه‌ها ناشی شوند. هیجان ترس مخصوصاً از طریق نگرش‌های فرد نسبت به موضوع ترس مانند تمایل به اجتناب از ترس، تمایل به دور شدن از حوزه عمل آن یا حتی از حضور آن، تمایل به فرار به نقطه دور دست، مخفی شدن در پشت مانع، کز کردن، تمایل به بی حرکت ماندن در جای خود، واکنش‌های منفی در مقابل هر نوع تماس یا تهدید به تماس، واکنش‌های منفی در مقابل هر تلاشی که بخواهد اعضای بدن را به حرکت در آورد، تشنج به صورت خمیدگی، دست و پا زدن، فریاد کشیدن و در برخی موارد، اقدام به اعمال دفاعی فعال مانند غرغر کردن، گاز گرفتن و چنگ زدن مشخص می‌شود. اشک‌ها، به راحتی نشان می‌دهند که تبدیل یک بازتاب واقعی به یک عمل ارادی امکان‌پذیر است. مثلاً کسانی هستند که به صورت ارادی و حرفه‌ای اشک می‌ریزند. وقتی تغییر پدیده‌های مربوط به جلوه هیجان را در اجتماعات مختلف و حتی در دو جنس مختلف مقایسه می‌کنید، نقش تقلید آشکار می‌شود. همچنین بی حرکتی نسبی خطوط چهره نابینایان که قادر به تقلید جلوه صورت نیستند، به راحتی نشان می‌دهد که تقلید می‌تواند در تکوین جلوه هیجان نقش مهمی داشته باشد. گوش کن بالب خاموش سخن می‌گوییم پاسخ‌ده به نگاهی که زبان من و توست

عملکرد ذهن در هیجان

عملکرد ذهن در هیجان را نیز مثل عملکرد فیزیولوژیک آن می‌توان از دو جنبه برانگیختگی و فروریختگی بررسی کرد:

■ به هنگام هیجان، فعالیت ذهن افزایش می‌یابد. بدین ترتیب که تخیل انسان تازه‌یافته

- می خورد و مثل اسب سرکش به جولان در می آید، تلاش های کند و بی حاصل جای خود را به تلاش های مولد و الهام بخش می دهد.
- هیجان می تواند خلاق و طراح باشد.
- به هنگام هیجان، انسان سریع تر فکر می کند و اندیشه های خیلی زیاد یا خیلی تازه در اختیار دارد.
- انسان هیجانی نیروی زیادی برای عمل کردن دارد، مبتکر است، سریع کار می کند و از اعتماد به نفس زیادی برخوردار است.
- هیجان می تواند هم تفکر و هم قدرت عمل را فلج کند.
- هیجان، ذهن را «خالی» می کند به این صورت که انسان نه چیزی برای گفتن پیدا می کند و نه کاری برای انجام دادن.
- انسان هیجانی خوب فکر نمی کند، موقعیت ها را روشن نمی بیند و کلمات را نمی فهمد و گاهی در اندیشه های او تنها کندی رکود کامل دیده می شود.
- انسان هیجانی، حالت انسان کودن را دارد، چنین به نظر می رسد که توانایی انجام دادن هیچ کاری را ندارد. مثلاً انسانی که به شدت ترسیده است، عملاً هیچ کاری نمی تواند انجام دهد و احتمالاً به همین دلیل گفته اند: «ترس، برادر مرگ است».
- به هنگام هیجان، کنترل اراده عمل و تفکر کاهش می یابد.
- به هنگام هیجان، شکل های تکانشی تفکر و عمل تسلط پیدا می کند. یعنی افکار ناگهانی به ذهن انسان می آیند و او دست به اعمال غیر مترقبه می زند.
- انسان هیجانی احساس می کند که بر خود تسلط ندارد، خود به خود کشیده می شود، از پا افتاده است و اختیار حرکات و افکار خود را ندارد.
- به هنگام هیجان تعمق و تفکر می تواند شدید و سریع باشد.
- هیجان، انسان را زود باور و تلقین پذیر می کند.
- وقتی انسان می خواهد یک مسئله علمی را حل کند، اغلب با ساده کردن آن به کمک راه حل های ناگهانی، غیر اختیاری، ناهنجار و جسورانه اقدام می کند.
- فردی که گرفتار خشم یا ترس است، کمبود انرژی ندارد، بلکه ترمزهای اخلاقی افکار و همچنین ترمزهای تعلیم و تربیت او از کار افتاده است. این انرژی از منبعی به دست می آید که از نظر روان شناختی در سطح پایین قرار دارد.
- هیجان های شدید، آموخته های جدید و ناپایدار تفکر و اراده را در هم می ریزد و جا برای اعمال خودکار بسیار محکم، غریزی و عادی خالی می ماند.
- به هنگام هیجان، عادت هایی که در حال شکل گیری است بیشتر از عادت هایی که به خوبی شکل گرفته است آسیب می بیند. موسیقی دان، سخنران یا هنرپیشه هیجانی، تسلیم عادت های بسیار قدیمی می شود.
- انسان متمدن هیجانی مثل انسان بدوی عمل می کند. رفتار انسان بزرگسال

هیجانی به رفتار کودک و حیوان نزدیک می‌شود. دانش‌آموز هیجانی نیز معمولاً آموخته‌های تازه خود را فراموش می‌کند و آموخته‌های قدیمی و جا افتاده را در حافظه خود دارد.

فعالیت ۳۶

با جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مفهوم انگیزه و هیجان برای کامل کردن اطلاعات هنرجویان در این زمینه از آنها بخواهید با مشاهده رفتارهای اطرافیان خود فهرستی از رفتارهای هیجانی آنها در موقعیت‌های مختلف تهیه کنند و خوشایند و ناخوشایند بودن آنها را براساس تأثیر آن بر افراد مشخص کنند.

فعالیت ۳۷

با مشارکت هنرجویان از آنها بخواهید به کمک مراحل قصه‌نویسی که در کتاب پرورش مهارت‌های کلامی کودک پایه یازدهم آموخته‌اند، قصه‌ای با موضوع آموزش ابراز هیجان در موقعیت‌های مختلف برای کودک پنج ساله بنویسند. قصه‌ها را در کلاس بخوانند و در مورد موقعیت‌های هیجانی قصه‌ها با هنرجویان گفت‌وگو کنید. در پایان این قسمت، برای مرور و رفع ابهامات احتمالی در درک هنرجویان از آنها بخواهید خلاصه‌ای از آنچه را که آموخته‌اند در قسمت مربوط یادداشت کنند.

هدف توانمندسازی ۱۴-۱: عوامل مؤثر در شخصیت را تحلیل کند.

فعالیت ۳۹

توجه هنرجویان را به شعر ابتدای این قسمت جلب کنید و در مورد برداشت آنها با یکدیگر گفت‌وگو کنید. سپس از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد دلایل موفق و یا ناموفق بودن، تفاوت برداشت افراد از امور یکسان و تفاوت واکنش آنها به موقعیت‌های فشارزای زندگی گفت‌وگو کنند. نظرات را جمع‌بندی کنید و در مورد مفهوم شخصیت و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری شخصیت توضیح دهید. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

شخصیت^۱

واژه شخصیت از واژه لاتین «persona» به معنای ماسک تئاتری است که به وسیله بازیگران یک نمایش برای ایفای نقش‌های مختلف و یا پنهان کردن هویت به کار گرفته می‌شود. گوردون آلپورت در یکی از کتاب‌های خود، پنجاه تعریف گوناگون از شخصیت را ارائه کرد. شخصیت جزء آن دسته از واژه‌هایی است که همه تصور

^۱- personality

می‌کنند معنای آن را می‌دانند و درست یا غلط، همواره آن را به کار می‌برند. برخی، شخصیت را الگوهای خاص فکری، احساسی و رفتاری، همراه با سازوکارهای روانی - پنهان یا غیر پنهان - پشت این الگوها تعریف کرده‌اند (فاندر، ۱۹۹۷). برخی دیگر، شخصیت را الگویی از خصوصیات نسبتاً دائمی و ویژگی‌های منحصر به فردی می‌دانند که به رفتار یک فرد هم ثابت و هم ویژگی‌های خاص می‌دهد (فیست و فیست، ۲۰۰۹).

آدامز معتقد است اگر هنگامی که ما از واژه «من» استفاده می‌کنیم دقیقاً بدانیم چه می‌خواهیم و این واژه به چه چیزی دلالت می‌کند، شناخت نسبتاً خوبی درباره معنی شخصیت به دست آورده‌ایم. هنگامی که ما از واژه «من» استفاده می‌کنیم، در حقیقت تمام اطلاعات درباره خودمان را در یک واژه خلاصه می‌کنیم؛ اطلاعاتی از قبیل محاسن، معایب، علایق، بیزاری‌ها، ترس‌ها و... واژه «من» به چیزی اشاره دارد که ما را به عنوان یک فرد و شخصی منحصر به فرد و متفاوت از دیگران نشان می‌دهد؟

«کارل راجرز» شخصیت را یک خویشتن سازمان یافته معرفی می‌کند که محور تمام تجربه‌های وجودی است. «آلپورت» از شخصیت به عنوان یک مجموعه عوامل درونی که تمام فعالیت‌های فردی را جهت می‌دهد، نام می‌برد. بنابراین می‌توان گفت که شخصیت مجموعه‌ای سازمان یافته و واحد، متشکل از ویژگی‌های نسبتاً ثابت و مداومی است که بر روی هم، فرد را از افراد دیگر متمایز می‌کنند.

عوامل مؤثر در شکل‌گیری شخصیت

روان‌شناسان، دو عامل وراثت و محیط را در شکل‌گیری شخصیت مؤثر می‌دانند. هر انسان، افزون بر ویژگی‌های منحصر به فردش، خصوصیات دیگری نیز دارد که با برخی مشترک است؛ اما برای بررسی عوامل مؤثر، بیشتر به ویژگی‌های فردی وی توجه خواهد شد.

۱- وراثت: بنا بر پژوهش‌ها، عامل وراثت نه تنها نقش عمده‌ای در جنبه‌های گوناگون شخصیت، مانند نوع دوستی، پرخاشگری، هوشمندی، برون‌گرایی و درون‌گرایی دارد، بلکه نقش مهمی نیز در زمینه‌های روان‌پزشکی، مانند اختلال‌های عاطفی، افسردگی، روان‌پریشی دارد. انتقال بسیاری از ویژگی‌ها از راه ژن‌ها صورت می‌گیرد.

۲- محیط: عامل مؤثر دیگر در تکوین و شکل‌گیری شخصیت انسان، محیط است. انسان با سلسله‌ای از امکانات زیستی، مانند سیستم‌های عصبی، هورمونی و... متولد می‌شود و با محیط اطرافش تعامل برقرار می‌کند. این تعامل میان عوامل وراثتی و محیطی، نقش سرنوشت‌سازی را در تکوین شخصیت کودک خواهد داشت. بنابراین، مجموعه عوامل محیطی پیش از تولد مانند شرایط جسمانی و روانی مادر و عوامل محیطی پس از تولد اعم از تغذیه، بهداشت و عوامل مربوط به جامعه مانند خانواده

و مدرسه، همگی نقش عمده‌ای در شخصیت انسان ایفا می‌کنند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «برای دایه همان صفاتی را در نظر بگیرید که برای گزینش همسر در نظر داشتید؛ زیرا دایه طبیعت کودک را تغییر می‌دهد».

به‌طور کلی، ابعاد گوناگون رشد، مانند رشد عاطفی، عقلی یا اجتماعی نقش مهمی را در رشد شخصیت انسان دارند. خانواده به منزله جامعه‌ای کوچک، مهم‌ترین و اثر بخش‌ترین نهادی است که همه نهادها و سازمان‌های اجتماعی آن را پذیرفته‌اند. بخش عظیمی از هنجارها و ناهنجاری‌های جامعه، در گرو اوضاع عمومی خانواده است و بسیاری از آسیب‌های اجتماعی از آن نشئت می‌گیرد. به همین دلیل، خانواده اهمیت تربیتی و اجتماعی ویژه‌ای دارد و اسلام از آن به منزله نهادی مقدس و مستحکم برای جامعه یاد کرده است. شرایط ازدواج، حقوق زن و شوهر، حقوق فرزندان و والدین، حقوق اعضای خانواده در قبال یکدیگر و سفارش‌های اخلاقی در اصلاح خانواده، همگی بر اهمیت این نهاد دلالت دارند. در این زمینه، روایت‌های فراوانی از معصومان علیهم السلام وجود دارد. برای مثال، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به گشاده‌رویی و پرهیز از ترش رویی با همسر و دیگر اعضای خانواده توصیه کرده‌اند.

کنش متقابل با همسالان: یکی از مصادیق محیط که نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت ایفا می‌کند، گروه همسالان است. همسالان به سبب درک یکدیگر، الگوهای متقابلی را به هم ارائه می‌کنند. بیان عقیده، اجرای سلیقه، روش زندگی و مانند آن از سوی همسالان، در تکوین شخصیت تأثیر فراوانی بر جای می‌گذارد. بنابر نظر برخی روان‌شناسان، نیازهای آدمی انگیزه‌هایی هستند که زیر بنای بخش عمده‌ای از شخصیت انسان را تشکیل می‌دهند. یکی از این نیازها، بازی است که به‌طور غیرمستقیم تأثیر بسزایی در تکوین شخصیت کودک دارد. تأثیر دیگر عوامل اجتماعی مانند مدرسه، فرهنگ‌ها، طبقات مختلف مردم و مؤسسه‌های گوناگون بر شخصیت انسان، کانون توجه روان‌شناسان بوده است.

نظریه‌هایی درباره چگونگی ایجاد شخصیت

نظریه‌های مختلفی درباره اینکه شخصیت هر فرد چگونه ایجاد می‌شود، وجود دارد. مکاتب فکری مختلف در حوزه روان‌شناسی تحت تأثیر بسیاری از این نظریه‌ها قرار دارند. برخی از دیدگاه‌های عمده درباره شخصیت عبارت‌اند از:

نظریه‌های تیپ‌شناسی: اولین دیدگاه‌ها درباره شخصیت هستند. این نظریه‌ها نشان می‌دهند که تعداد محدودی از «تیپ‌های شخصیتی» وجود دارند که به تأثیرات بیولوژیکی مرتبط‌اند.

نظریه‌های مبتنی بر صفات، شخصیت را نتیجه خصوصیات درونی ای که بر پایه ژنتیک هستند، می‌بینند.

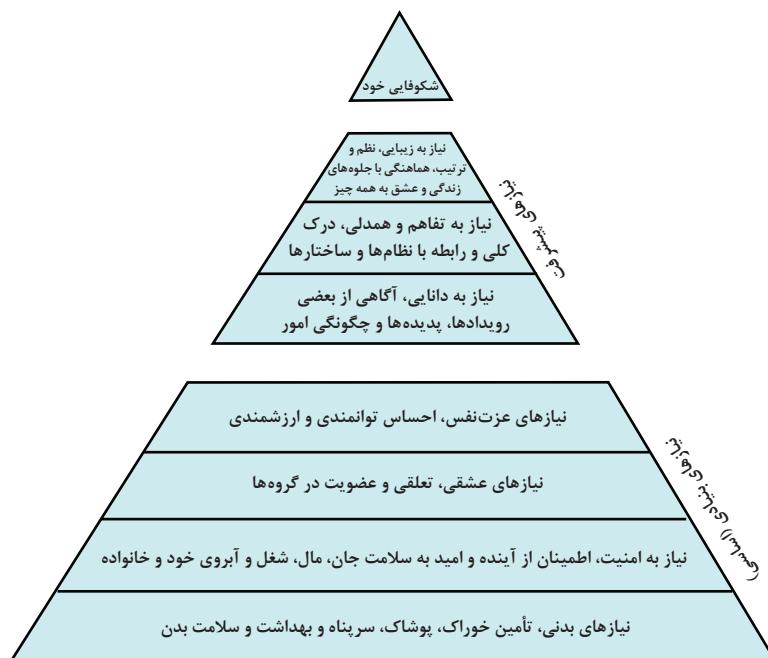
نظریه‌های روان‌پویشی: شخصیت، به شدت از کار زیگموند فروید اثر گرفته‌اند و

بر تأثیر ناخودآگاه بر شخصیت تأکید دارند. نظریه‌های روان‌پویشی شامل نظریهٔ مرحلهٔ روانی - جنسی زیگموند فروید و مراحل رشد روانی اریک اریکسون هستند. نظریه‌های رفتاری نشان می‌دهند که شخصیت نتیجهٔ تعامل بین فرد و محیط است. نظریه پردازان رفتاری، رفتارهای قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری را مطالعه می‌کنند و نظریه‌هایی که افکار و احساسات درونی را به حساب می‌آورند، رد می‌کنند. جان واتسون و بی. اف اسکینر نظریه پردازان رفتاری هستند.

نظریه‌های انسان‌گرایانه بر اهمیت ارادهٔ آزاد (مختار بودن) و تجربه‌های فردی در رشد شخصیت تأکید دارند. کارل راجرز و آبراهام مازلو نظریه‌پردازان انسان‌گرا هستند. آبراهام مازلو به جای پذیرش یک منبع انگیزشی، پنج نیاز اصلی را طبقه‌بندی می‌کند که عبارت‌اند از:

- ۱- فیزیولوژیکی؛ ۲- ایمنی؛ ۳- تعلق پذیری، عشق و محبت؛ ۴- عزت نفس؛ ۵- خودشکوفایی.

این نیازها، سلسله‌مراتبی دارند که از پایین و در مرتبهٔ پست، به بالا و در مرتبهٔ عالی تشکیل یافته است؛ مانند ساختمانی چند طبقه که تا طبقهٔ پایین‌تر استحکام لازم را نداشته باشد، طبقه‌های بالاتر استحکام نخواهند یافت. شکل ۵، طبقه‌بندی سلسله‌مراتب نیازهای انسان بنا بر دیدگاه مازلو را نشان می‌دهد.

شکل ۵- تقسیم‌بندی نیازها بر اساس نظریه مازلو

فعالیت ۴۰

۱ با هدف افزایش اطلاعات هنرجویان در مورد عوامل مؤثر بر شکل‌گیری شخصیت و معرفی منابع علمی معتبر^۱، از آنها بخواهید با جست و جو در منابع علمی، در مورد تفاوت شخصیت افراد گزارشی تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند. ۲ برای درک بهتر تأثیر خانواده و همسالان در شکل‌گیری شخصیت، از هنرجویان بخواهید با جست‌وجو در منابعی که در فعالیت قبل معرفی کردید، در گروه‌های کلاسی، هر گروه یک روزنامه دیواری با همین موضوع در کلاس ارائه دهند. سپس خلاصه مطالب مهم این قسمت را یادداشت نمایند.

هدف توانمندسازی ۱۵-۱: هوش را تحلیل کند.

فعالیت ۴۲

توجه هنرجویان را به شعر مربوط این قسمت جلب کنید و در مورد مفهوم آن با آنها گفت‌وگو کنید. از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد نقش هوش در یادگیری و حل مسائل روزانه خود گفت‌وگو کنند. سپس با نتیجه‌گیری نظرات آنها در مورد مفهوم هوش، نقش آن در زندگی افراد و دسته‌بندی آن، توضیح دهید.

فعالیت ۴۳

با معرفی منابع معتبر علمی در زمینه هوش، از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی با جست‌وجو در این منابع، در مورد نقش هوش ذهنی و هوش عاطفی در موفقیت و سلامت روانی فرد، هر گروه یک بروشور تهیه کنند و در کلاس ارائه دهند. نمایشگاهی از این بروشورها با هدف تبادل اطلاعات و کسب اطلاعات بیشتر در کارگاه برگزار کنید.

هدف توانمندسازی ۱۶-۱: فهرستی از عوامل مؤثر بر هوش را تهیه کند.

فعالیت ۴۴

با مشارکت هنرجویان و استفاده از تجربیات آنها با استفاده از پرسش و پاسخ راجع به عوامل مؤثر بر هوش افراد توضیح دهید و از آنها بخواهید جدول مربوط را کامل کنند.

۱- برای معرفی برخی از این منابع می‌توانید به منابعی که در آخر کتاب آورده شده است، مراجعه کنید.

عوامل محیطی	عوامل ارثی
ضربه و آسیب‌های فیزیکی به جنین، کمبود تغذیه‌ای مادر، مصرف داروها، کشیدن سیگار، رادیولوژی و سونوگرافی و هیجان‌های مادر	ژن
چگونگی تولد، اثر مهمی بر سلامت عمومی و عصبی کودک دارد. عواملی مانند طرز تولد، نرسیدن اکسیژن لازم به جنین، پاره شدن رگ‌های مغز، زایمان‌های زودرس و زایمان‌های دیررس	تغذیه مادر
تعلیم و تربیت خانواده، آب و هوا، تغذیه، مؤسسات آموزشی	وزن و اندازه مغز هنگام تولد
وضع اقتصادی و اجتماعی، آداب و رسوم	میزان نرمی و انعطاف‌پذیری مغز
رسانه‌های گروهی	چگونگی رشد مغز

فعالیت ۴۵

با هدف درک بهتر عوامل مؤثر بر هوش، از هنرجویان بخواهید هر فرد، تاریخچه زندگی یک نابغه را مطالعه کند و تأثیر این عوامل را بر هوش او بررسی کرده و گزارش آن را در کلاس ارائه دهد. در مورد نکته مهم این قسمت با آنها گفت‌وگو کنید.

هدف توانمندسازی ۱۷-۱: ویژگی‌های گروه‌های هوشی را با هم مقایسه کند.

فعالیت ۴۶

با جمع‌بندی نظرات هنرجویان در مورد هدف توانمندساز این قسمت، با آنها گفت‌وگو کنید و از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد دلایل تفاوت نمره‌های هنرجویان در درس‌های مختلف و ویژگی‌های هنرجوی باهوش کلاس گفت‌وگو کنند. با نتیجه‌گیری از این گفت‌وگو در مورد تفاوت‌های فردی از نظر هوشی و دسته‌بندی افراد از نظر هوش ذهنی و ویژگی‌های رشد همه جانبه انواع هوش توضیح دهید.

فعالیت ۴۷

برای اینکه هنرجویان بتوانند با ویژگی‌های رشد همه جانبه افراد باهوش آشنا شوند از آنها بخواهید افراد باهوش در اطرافیان خود را شناسایی کنند و گزارشی از ویژگی‌های رفتاری و موفقیت‌های آنها در جلسه آینده ارائه دهند.

فعالیت ۴۸

از هنرجویان بخواهید با جست‌وجو در منابع علمی معتبر، فهرستی از افراد تیزهوش را که برای ایران افتخارات علمی، تحقیقی و... کسب کرده‌اند جمع‌آوری کنند. هر هنرجو با مطالعه تاریخچه زندگی فردی، علمی و اجتماعی دو فرد از این گروه، ویژگی‌های خاص آنها را بررسی کرده و گزارش آنها را در کلاس ارائه دهند. با تهیه این مجموعه می‌توانید در مناسبت‌های مختلف و با به‌طور هفتگی در تابلو اعلانات هنرستان با هماهنگی مدیریت، این چهره‌های ماندگار ایرانی را به هنرجویان سایر رشته‌ها معرفی کنید.

فعالیت ۴۹

با مشارکت هنرجویان در مورد دو گروه هوشی به هنجار و کم‌توان ذهنی توضیحات کاملی ارائه دهید و از آنها بخواهید ویژگی‌های گروه‌های مختلف کم‌توان ذهنی را با هم مقایسه کنند. تأکید که هنرجویان حتماً از کاربرد اصطلاحات نامناسب که تأثیر منفی بر افراد کم‌توان دارد، پرهیز کنند و از اصطلاح مناسبی مانند کم‌توان ذهنی استفاده نمایند.

فعالیت ۵۰

برای اینکه هنرجویان بتوانند با ویژگی‌های انواع افراد کم‌توان ذهنی آشنا شوند از آنها بخواهید ویژگی‌های رفتاری فرد کم‌توان ذهنی را که در اطرافیان خود می‌شناسند، بررسی کنند و فهرست خود را با ویژگی‌های گروه‌های کم‌توان ذهنی مقایسه کرده و گروه او را مشخص کنند. سپس در مورد آموزش فراگیر این گروه کودکان با آنها گفت‌وگو کنید و توضیحات لازم را به آنها ارائه دهید.

فعالیت ۵۱

به عنوان یک فعالیت تکمیلی و تحکیم آموخته‌های هنرجویان و آشنا کردن آنها با انواع هوش کودکان جهت داشتن برنامه‌ریزی آموزشی کامل، از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد مفهوم اصلی ضرب المثل «هر کسی را بهر کاری ساختند» گفت‌وگو کنند. با نتیجه‌گیری از این گفت‌وگو، در مورد هوش‌های چندگانه گاردنر و راهبردهای کلی آموزشی هر هوش با توجه به جدول مربوط توضیح دهید.

فعالیت ۵۲

برای تحکیم آموخته‌های هنرجویان در مورد هوش‌های چندگانه، از آنها بخواهید جدول زیر را کامل کنند.

هوش	ویژگی‌ها
هوش کلامی	داشتن اطلاعات عمومی زیاد، توانایی سخن‌وری و زبان بازی، توانایی خوب نوشتن و خوب خواندن، استفاده زبان به بهترین نحو.
هوش فضایی	دقت به جزئیات یک تصویر و نقاشی کردن تصویرهایی که در ذهنشان می‌سازند.

انجام عملیات ریاضی مثل حساب و کتاب کردن، استدلال کردن و درک روابط علی و معلولی.	هوش منطقی - ریاضی
هوش دیداری، فکرکردن به شکل تصویری، یادگیری از راه فیلم، تصویر و ویدئو، استفاده از نقاشی، مجسمه‌سازی و ترسیم خطوط برای نشان دادن ایده‌ها. بیان احساسات وحس و حال از طریق هنر، برتری در نقشه‌خوانی و تحصیل نمودارها، لذت بردن از حل معماهای «مارپیچ» و «جورچین»، حساس بودن ذهن نسبت به رنگ، شکل، فرم، فضا و ارتباط بین این عوامل.	هوش مکانی
ژیمناستیک کارهای ماهر، جراح‌ها و کسانی که به خوبی از پس حرکات موزون برمی‌آیند، در این زمینه تبحر خاصی دارند.	هوش جسمی- حرکتی
حساس بودن به زیر و بم آهنگ‌ها، ریتم و تن صداها و نغمه‌ها، تشخیص دروغ از تن صدای فرد، تشخیص صدای مشابه دو خواننده از هم.	هوش موسیقایی
داشتن هوش هیجانی، توانایی ارتباط برقرار کردن و خوب درک کردن دیگران، سنگ صبور دیگران بودن.	هوش میان فردی
بسیار مستقل، آگاهی از ریز و درشت عیب‌ها و خوبی‌های خود و داشتن تصویری کامل از خودشان در ذهن.	هوش درون فردی
آدم‌های عاشق طبیعت، فهم طبیعت و لذت بردن از آن.	هوش طبیعت‌گرا

به عنوان یک مهارت و کسب تجربه بیشتر در شناخت هوش‌های چندگانه، از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی، با بررسی و فهرست کردن ویژگی‌های هوش هم‌کلاسی‌های خود، هوش‌های چندگانه را در آنها مشخص کنند و مشاغل پیشنهادی را به آنها ارائه دهند.

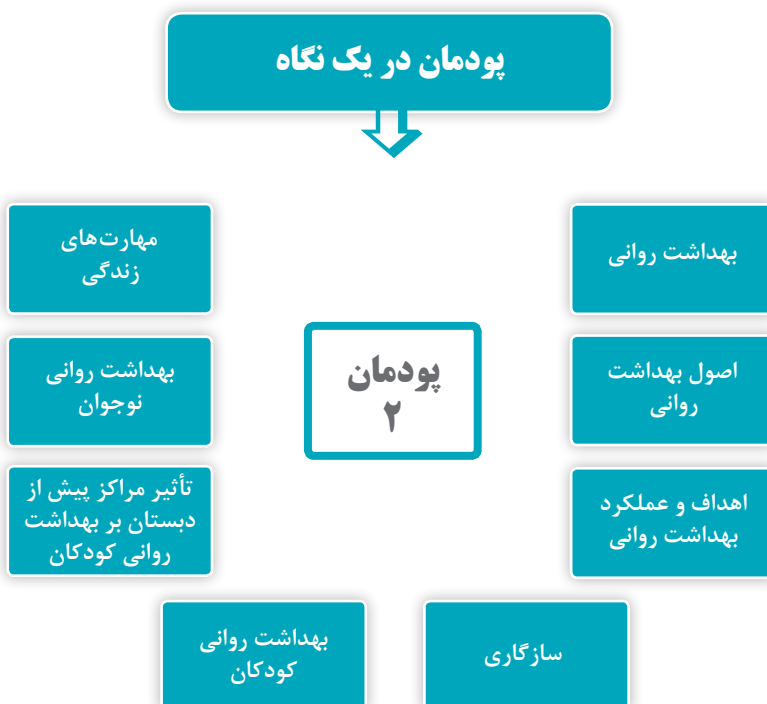
تمرین کنید

برای مروری بر پودمان و کسب شایستگی در هنرجویان، از آنها بخواهید قسمت «تمرین کنید» را انجام دهند و پرسش‌های خود را در این زمینه در کلاس مطرح کنند.

خودارزیابی:

بعد از اتمام پودمان از هنرجویان بخواهید با توجه به راهنمای «خودارزیابی» آن را کامل کرده و نتیجه را بررسی کنند. در صورت مشاهده مواردی که بیانگر کمبود آموخته‌های هنرجویان است، آنها را راهنمایی کنید و مطالب را در زمینه مربوط، با آنها مرور کنید و اشکالات موجود را با طراحی تمرینات مختلف رفع کنید.

پودمان ۲: کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان

دومین پودمان درس دانش فنی تخصصی، کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان است. این پودمان شامل یک واحد یادگیری است و بسته آموزشی آن شامل کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و کتاب همراه هنرجو، فیلم آموزشی و پوستر آموزشی است.

کلیدواژه‌ها: بهداشت روانی، معیارهای سنجش، رفتار غیرعادی، ملاک‌های رفتار غیرعادی کودکان، پیشگیری، روان درمانی، دارو درمانی، رفتار درمانی، روانکای، شناخت درمانی، گروه درمانی، بازی درمانی، دین درمانی، توان‌بخشی، سازگاری، ناکامی، تعارض، فشار روانی، مکانیزم‌های دفاعی، تاب‌آوری، دوره کودکی، دوره نوجوانی، مراکز پیش از دبستان، مربی پیش از دبستان و مهارت‌های زندگی. **ابزار:** لوازم‌التحریر، تصاویر، فیلم آموزشی، کتاب همراه هنرجو، راهنمای هنرآموز.

فضا: کارگاه/ کلاس، فضای مرکز پیش از دبستان.
پس از معرفی پودمان در یک نگاه، به تدریس اهداف توانمندسازی این پودمان با تأکید بر انجام فعالیت‌های آموزشی بپردازید.

هدف توانمندسازی ۱-۲: بهداشت روانی را تحلیل کند.

برای تدریس این هدف توانمندساز، از هنرجویان بخواهید خودشان را در موقعیت مطرح شده در فعالیت قرار دهند و در مورد اقدامات لازم برای درمان دندان درد خود در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات آنها و با تأکید بر هدف اصلی بهداشت که پیشگیری در سه سطح آن است، در مورد تفاوت‌های بهداشت جسمانی و روانی و نیز اهداف بهداشت روانی در سه حوزه آن توضیح دهید.

فعالیت ۱

برای هدایت توجه هنرجویان به فعالیت بهداشت روانی در حوزه‌های مختلف، با معرفی منابع معتبر علمی از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی با مراجعه به این منابع، در مورد یکی از این حوزه‌ها جست‌وجو کنند و گزارش آن را در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۲

هدف توانمندسازی ۲-۲: اصول بهداشت روانی را بررسی کند.

با توجه به رعایت اصول در موفقیت هر برنامه، با طرح سؤال ذهن‌انگیزی این فعالیت از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی راجع به اصول و رفتارهای لازم برای رسیدن به سلامت روان، گفت‌وگو کنند و فهرستی از آنها را در کلاس ارائه دهند. با جمع‌بندی نظرات هنرجویان و با استفاده از نمودار مربوط و مثال‌های عینی از زندگی فردی هنرجویان، در مورد اصول بهداشت روانی با آنها گفت‌وگو کنید.

فعالیت ۳

فعالیت ۴

از هنرجویان بخواهید با توجه به اصول بهداشت روانی، رفتارهای یک روز خود را بررسی کنند و برای هر رفتار، اصل مربوط به آن را مشخص کنند.

رفتارهای من	اصول بهداشت روانی
به پشتکارم در رسیدن به موفقیت تحصیلی ام آفرین می‌گویم. اما برای موفقیت بیشتر باید تلاش کنم. همهٔ انسان‌ها می‌توانند حتی با بیشترین ناتوانی‌ها موفق شوند.	احترام فرد به شخصیت خود و دیگران
من شاید در درس ریاضی قوی نباشم اما در فعالیت‌های هنری پیشرفت خوبی دارم.	شناخت محدودیت و توانایی‌ها در خود و افراد دیگر
وقتی پدرم را دیدم و به او سلام کردم پاسخ نداد. حتماً علتی باعث بروز این رفتار او شده است، شاید خسته است، شاید با مدیر خود مشکل پیدا کرده است و یا ...	پی بردن به علل رفتار
وقتی سردرد دارم مادرم به من جوشاندهٔ گل‌گاوزبان می‌دهد. می‌گویند از اعصاب است.	توجه به تمامیت وجود هر فرد
وقتی عصبی هستم با خوردن میوه آرامش می‌یابم. هم درس خواندن و هم استراحت را در برنامه‌ریزی اوقات فراغت در نظر می‌گیرم.	شناسایی نیازها و انگیزه‌های مسبب رفتار انسان

هدف توانمندسازی ۳-۲:

معیارهای سنجش رفتار غیرعادی کودکان را بررسی کند.

فعالیت ۵

با بیان این مهم که توجه نکردن به اصول بهداشت روانی باعث بروز رفتارهای غیرمعمول در فرد خواهد شد، توجه آنها را به رفتارهای غیرعادی کودکان جلب کنید و از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی راجع به سؤالات مطرح شده در این فعالیت گفت‌وگو کنند. سپس با نتیجه‌گیری از نظرات هنرجویان، در مورد رفتار غیرعادی و ملاک‌های سنجش رفتار غیرعادی در بزرگسالان و کودکان با استفاده از نمودارهای مربوط و مثال‌های کاربردی توضیح دهید.

فعالیت ۶

با توضیح معیارهای سنجش رفتار غیرعادی کودکان و معرفی منابع علمی، از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد این ملاک‌ها در منابع علمی جست‌وجو کرده و بروشور آن را در کلاس ارائه دهند. برگزارنی نمایشگاهی موقت از بروشورها به تبادل افکار و اطلاعات علمی هنرجویان کمک مفیدی خواهد کرد.

فعالیت ۷

با مروری بر موضوع ملاک‌های رفتار غیرعادی کودکان، از هنرجویان بخواهید رفتارهای کودکانه جدول زیر را بررسی کنند و سپس ملاک سنجش هر رفتار برای مشخص کردن غیرعادی بودن آن را در جدول مربوط یادداشت کنند.

نوع ملاک	رفتار کودک
جنسیت	دختر پنج ساله‌ای که لباس پسرانه می‌پوشد.
دامنه اختلال	کودک سه ساله‌ای که بی‌اشتها و کم‌خواب است.
سن	کودک چهار ساله‌ای که مرتب بهانه می‌گیرد.
اوضاع خاص زندگی	کودکی که در مهد کودک، کودکان دیگر را کتک می‌زند و پدر و مادر هم از هم جدا شده‌اند.
مجموعه عوامل فرهنگی - اجتماعی	کودکی که با خانواده‌اش به تازگی به شهر جدیدی منتقل شده‌اند و در مهارت‌های اجتماعی مشکل دارد.

فعالیت ۸

با هدف تکمیل اطلاعات هنرجویان در مورد ملاک‌های رفتار غیرعادی، از آنها بخواهید رفتارهای یک هفته خود را در موقعیت‌های مختلف یادداشت کرده و آنها را با توجه به اصول بهداشت روانی طبقه‌بندی کنند.

هدف توانمندسازی ۴-۲: عملکرد بهداشت روانی را تحلیل کند.

با مشارکت هنرجویان و استفاده از مثال‌های کاربردی، در مورد عملکرد سه‌گانه بهداشت روانی (پیشگیری، درمان، بازتوانی) توضیح دهید. سپس به همراه هنرجویان و با هماهنگی قبلی از یک مرکز پیش از دبستان بازدید کنید و از آنها بخواهید در مورد برنامه‌های پیشگیری و توان‌بخشی بهداشت روانی کودکان، گزارشی از آن مرکز تهیه کنند.

فعالیت ۹

هدف توانمندسازی ۵-۲: نقش دین در پیشگیری از بیماری‌های روانی را تحلیل کند.

با بیان هدف توانمندساز، موضوع مهم دین و نقش آن در سلامت روانی را برای هنرجویان بیان کنید. از آنها بخواهید در مورد بهره‌گیری و نقش آیات قرآن، احادیث معصومین علیهم‌السلام و ادعیه و شرکت در مراسم مذهبی در حل مشکلات گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات هنرجویان در مورد تأثیرات مهم دین بر رفتار، سبک زندگی و سلامت روانی افراد با استفاده از نمودارهای مربوط توضیح دهید.

فعالیت ۱۰

فعالیت ۱۱

هنرجویان را راهنمایی کنید تا در گفت‌وگو با افراد مذهبی در مورد تأثیرات دین بر انسان، گزارشی تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۱۲

با معرفی منابع غنی و معتبر دینی به هنرجویان، از آنها بخواهید با جست‌وجو در این منابع، بروشوری با عنوان «تأثیرات خواندن قرآن بر انسان و شرایط اجابت دعا» تهیه کنند. بروشورها را به اشتراک بگذارید و از آنها بخواهید بروشورهای تهیه شده سایر همکلاسی‌ها را همین موضوع را مطالعه کنند.

فعالیت ۱۳

از هنرجویان بخواهید راجع به تجربه‌های خود از آرامش هنگام نماز با هم کلاس‌های خود گفت‌وگو کنند. نظرات را جمع‌بندی کنید و در مورد دین درمانی و روش‌های مختلف آن توضیح دهید.

فعالیت ۱۴

با مشارکت هنرجویان و جمع‌بندی مطالب تدریس شده، در مورد عملکرد سوم بهداشت روانی یعنی بازتوانی یا توان‌بخشی توضیح دهید و از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی، در مورد عملکرد توان‌بخشی در سطح جامعه و متخصصانی که این خدمت را ارائه می‌دهند، با مراجعه به منابع علمی که شما به آنها معرفی کرده‌اید و جست‌وجو در آنها، بروشوری تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۶-۲:

عوامل مؤثر بر سازگاری کودکان را بررسی کند.

فعالیت ۱۵

برای اینکه بتوانید توجه هنرجویان را به موضوع این هدف هدایت کنید و در ذهن آنها چالش ایجاد کنید از آنها بخواهید با مطالعه موقعیت مطرح شده در فعالیت، روش‌های برخورد با آن را بیان کنند. با جمع‌بندی نظرات آنها و استفاده از تجربیاتشان و نیز به کمک مثال‌های کاربردی، در مورد سازگاری، درون‌سازی و برون‌سازی توضیح دهید. با نتیجه‌گیری از مثال‌ها و تجربیات هنرجویان از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی نمونه‌هایی از سازگاری (فرایند درون‌سازی و برون‌سازی) را که تجربه کرده‌اند برای همکلاسی‌های خود ارائه نمایند.

فعالیت ۱۶

برای اینکه اطلاعات هنرجویان را در زمینه سازگاری کامل کرده و در ذهن آنها چالش جدیدی ایجاد کنید، از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد «استرس یا فشار روانی و عوامل ایجادکننده آن» گفت‌وگو کنند. با نتیجه‌گیری از این فعالیت، فهرستی از عوامل مؤثر بر سازگاری را ارائه دهید و در مورد آنها با استفاده از مثال‌های عینی و تجربیات هنرجویان توضیح دهید.

نکته

از فعالیت ۱۸ تا ۲۱ بر اساس توضیحاتی است که در مورد عوامل مؤثر بر سازگاری ارائه شده است.

فعالیت ۱۷

در این فعالیت از هنرجویان بخواهید عوامل درونی و بیرونی یک ناکامی را که تجربه کرده‌اند، مانند کسب نکردن مقام در ورزشی که در آن مهارت دارند یا کسب نکردن نمره مورد نظر خود در امتحان و... گزارش آن را در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۱۸

با مرور انواع تعارض، از هنرجویان بخواهید جدول مربوط را کامل کنند.

راه حل رفع تعارض	ارتباط با اختلال	تجربه من	نوع تعارض
انتخاب بر اساس احکام دین	در صورت استمرار، احکام دین اختلال ایجاد می‌شود.	انتخاب بین روزه خوردن و روزه گرفتن	تعارض مثبت - منفی
انتخاب سریع	منجر به اختلال نمی‌شود.	انتخاب بین خوردن شیرینی و شکلات	تعارض مثبت - مثبت
تصمیم‌گیری منطقی	منجر به اختلال نمی‌شود.	انتخاب بین درد کشیدن و خوردن دارو	تعارض منفی - منفی

فعالیت ۱۹

این فعالیت ادامه فعالیت قبلی برای تحکیم آموخته‌های هنرجویان در زمینه تعارض است. بنابراین، در گروه‌های کلاسی لازم است تعارض‌ها را بررسی کنند و نوع تعارض و راه حل آن را ارائه دهند. سپس این تجربیات را به اشتراک بگذارند.

فعالیت ۲۰

ضمن تأکید بر این نکته که نتیجه ناکامی و تعارض منجر به فشار روانی خواهد شد و ارائه اطلاعات لازم، در مورد فشار روانی و مرور داستان‌نویسی با مشارکت هنرجویان از آنها بخواهید داستانی با موضوع «استرس من» بنویسند و آن را به صورت یک کتاب تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۷-۲:

نقش تاب‌آوری در پیشگیری از اختلالات روانی را بررسی کند.

فعالیت ۲۱

با ارائه توضیحاتی در مورد تاب‌آوری و تفاوت افراد در مقابل فشارهای روانی، با مشارکت هنرجویان از آنها بخواهید با بررسی تجربه‌های خود در زمینه مقابله با ناکامی یا تعارض و فشار روانی، فهرستی از عواملی که تاب‌آوری آنها را افزایش داده است تهیه کنند و با مطالعه در منابع علمی که شما معرفی می‌کنید، بروشوری در این رابطه ارائه دهند. از آنها بخواهید این تجربه‌ها را در کلاس به اشتراک بگذارند.

هدف توانمندسازی ۸-۲: نقش مکانیزم‌های دفاعی در سازگاری را بررسی کند.

فعالیت ۲۲

برای تکمیل آموخته‌های هنرجویان در زمینه تاب‌آوری و ارائه اطلاعات بیشتر، از آنها بخواهید با مطالعه این فعالیت، دفاع طبیعی بدن در مقابل مشکلات جسمی و روانی را با هم مقایسه کنند و در مورد این واکنش‌های بدن با اعضای گروه خود گفت‌وگو کنند. سپس با نتیجه‌گیری از این فعالیت، در مورد مکانیزم‌های دفاعی بدن در مقابل فشارهای روانی و نقش آنها در سلامت روانی توضیح دهید و با استفاده از مثال‌های هنرجویان به توضیح برخی از این مکانیزم‌های دفاعی با توجه به شرایط سنی نوجوانی بپردازید.

فعالیت ۲۳

به منظور تمرین و شناخت بیشتر هنرجویان از آنها بخواهید جدول مربوط در این فعالیت را کامل کنند.

ضرب‌المثل	تجربه من	نوع مکانیزم
کافر همه را به کیش خود پندارد.	معاون ما خیلی از من بدش می‌آید.	فراقتی
	امکان ندارد این واقعیت داشته باشد.	انکار
	گریه کردن با تقلید از صدای کودکان برای جلب توجه است.	برگشت پذیری
	با دوستانم در مدرسه بحث کردم و با خواهر کوچکم دعوا می‌کنم.	جابه‌جایی
گریه دستش به گوشت نمی‌رسد می‌گه بو می‌ده.	دانشگاه رفتن فقط وقت تلف کردن است.	دلیل تراشی
	با یاد گرفتن طراحی لباس می‌توانم از این طریق کسب درآمد کنم.	تصعید

فعالیت ۲۴

هدف این فعالیت و انجام آن مانند فعالیت قبل است. راهنمایی لازم را به هنرجویان ارائه دهید.

هدف توانمندسازی ۹-۲: رهنمودهای کلی در بهداشت روانی کودکان را تحلیل کند.

با مروری بر آنچه که هنرجویان تاکنون در این پودمان در مورد رفتارهای کودکان از نظر روان‌شناسی آموخته‌اند به جمع‌بندی مطالب بپردازید و به توضیح رهنمودهایی که در محتوا به آن اشاره شده است، به طور موردی و با استفاده از تجربه‌های هنرجویان در زمینه کار با کودکان بپردازید. سپس به عنوان یک نکته مهم از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی با تحقیق در منابع علمی، در مورد «روش‌های تربیت کودک در سن پیش از دبستان»، کارت تاشویی تهیه کنند.

فعالیت ۲۵

هدف توانمندسازی ۱۰-۲: نقش مراکز پیش از دبستان را در بهداشت روانی کودکان بررسی کند.

با مروری بر تعریف و اصول بهداشت روانی و یادآوری وظایف مربی، مربی‌یار و مراقب در مراکز پیش از دبستان با هدف ایجاد چالش ذهنی در هنرجویان، از آنها بخواهید در مورد نقش مؤثر این افراد در تأمین بهداشت روانی کودکان گفت‌وگو کنند. با جمع‌بندی نظرات، در مورد فهرستی از نکات مهم در این زمینه با آنها گفت‌وگو کنید.

فعالیت ۲۶

با هماهنگی قبلی به همراه هنرجویان خود از یک مرکز پیش از دبستان بازدید کنید و از آنها بخواهید گزارشی در مورد نقش آموزش‌های پیش از دبستان مرکز بر رشد همه‌جانبه کودکان تهیه کرده و گزارش آن را در کلاس ارائه دهید.

فعالیت ۲۷

هدف توانمندسازی ۱۱-۲: اهمیت نقش مربی در مراکز پیش از دبستان در بهداشت روانی کودکان را بررسی کند.

با گروه‌بندی هنرجویان و تأکید بر نقش مربی در تأمین بهداشت روانی کودکان در مراکز پیش از دبستان، از آنها بخواهید نمایشنامه‌ای برای نقش مربی، مربی‌یار، مراقب کودکان و سایر همکاران در این زمینه تنظیم کنند و هر فرد با اجرای یک نقش، رفتارهای مناسب مربی و سایر همکاران را با کودکان نمایش دهد.

فعالیت ۲۸

به دلیل اهمیت نقش مربی در بهداشت روانی کودکان و افزایش اطلاعات علمی هنرجویان با معرفی منابع معتبر علمی از آنها بخواهید به صورت گروهی با جست‌وجو در این منابع، هر گروه یک روزنامه دیواری تهیه نموده و در کلاس به نمایش بگذارد.

فعالیت ۲۹

هدف توانمندسازی ۱۲-۲: ویژگی‌های دوره نوجوانی را بررسی کند.

فعالیت‌های ۳۰، ۳۱، ۳۲ و ۳۴

با هدف افزایش شناخت هنرجویان از روش‌های تأمین بهداشت روانی خود، برای ایجاد چالش ذهنی از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی با گفت‌وگو، فهرستی از ویژگی‌های گروه سنی خود (نوجوانی) را تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند. با جمع‌بندی و فهرست کردن ویژگی‌ها و با مشارکت آنها به توضیح ویژگی‌های رشد همه جانبه آنها پردازید. با توضیح هر جنبه رشد، از آنها بخواهید فعالیت مربوط را با یادداشت در جدول یا به صورت گزارش، در کلاس ارائه دهند. نظرات آنها را با هم مقایسه کنید تا بتوانید جنبه علمی نظرات آنها را توضیح دهید.

فعالیت ۳۳

در قسمت رشد اجتماعی لازم است در مورد ارتباط با جنس مخالف که برای هنرجویان با توجه به سن آنها مورد توجه است توضیحات کاملی ارائه دهید. سپس از آنها بخواهید در گروه‌های کلاسی، در مورد عوامل تأثیرگذار بر ارتباط با جنس مخالف گفت‌وگو کنند و نقش مثبت هر عامل در این ارتباط را مشخص کنند. همچنین در مورد آثار مخرب رابطه‌های غیراخلاقی با جنس مخالف مانند از بین رفتن کرامت انسانی و غرق شدن در گرداب شهوت‌ها، کاهش آرامش روانی و افزایش التهاب و اضطراب، پیدایش تنوع‌خواهی و اثرگذاری آن بر انتخاب فرد در ازدواج، آلوده شدن به معصیت و... با آنها گفت‌وگو کنید. با نتیجه‌گیری از این فعالیت می‌توان راهکارهای لازم در این زمینه را به آنها ارائه داد. می‌توانید از راهکارهای زیر در این رابطه استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

راهکارهای مدیریتی برای والدین و مربیان

۱ پذیرای این موقعیت باشید: فراموش نکنید که فرزند شما کار غیرطبیعی انجام نداده است. آشنایی با جنس مخالف یکی از اتفاقات عادی و رایج در دوران نوجوانی و بلوغ است، پس این مسئله را برای خود یادآوری و هضم کرده و تصور نکنید فرزند شما یک منحرف اخلاقی است. تعریف انحراف اخلاقی بسیار متفاوت است حتی در جوامع سنتی یا دارای باورهای مذهبی سخت‌گیرانه.

۲ از صحبت در این رابطه استقبال کنید: لازم نیست به هنرجویان خود بفهمانید که متوجه شکل‌گیری چنین رابطه‌ای شده‌اید. به خواست وی احترام بگذارید، اگر مایل نیست شما را از این رابطه مطلع کند شما هم نباید سعی کنید به وی بفهمانید که خیلی باهوش هستید و می‌چوی را گرفته‌اید. اما اگر او در این زمینه تمایل به صحبت با شما را داشت، از صحبت در این رابطه استقبال کنید.

هرگز در این مکالمه سعی نکنید، خود را باهوش، با تجربه یا معلمی مجرب نشان دهید. برای وی یک دوست صمیمی باشید. حرف‌هایش را بشنوید و صادق باشید. مطمئن باشید به این ترتیب خواهید توانست اطلاعات مفیدی دربارهٔ چگونگی این رابطه به دست آورید.

۲ جاسوس نباشید: هنرجوی خود را تعقیب نکنید و تلفن‌های او را کنترل نکنید. نوجوان شما از آن چیزی که شما تصور می‌کنید بسیار حساس‌تر و زیرک‌تر است. او به زودی متوجه رفتارهای تعقیبی شما شده و اعتماد خود را به شما از دست خواهد داد. با ایجاد اعتماد متقابل، وی هر آنچه را که شما نیاز به دانستن آن دارید به شما خواهد گفت؛ پس اشتباه نکنید.

۴ به تصمیم نوجوان احترام بگذارید: اگر با انتخاب او در این زمینه مشکل دارید سعی نکنید تا وی را به زور از این دوستی منصرف کنید. بیان مستقیم و تهاجمی معایب طرف مقابل و عدم تجانس این رابطه نتیجه‌ای جز ضعیف شدن روابط شما و او به دنبال نخواهد داشت. در مورد روابط خطرآفرین با احتیاط رفتار کنید و به صورت مستقیم به مقابله با آن نپردازید. اگر نمی‌دانید چه کنید به متخصص مراجعه کنید. به انتخاب وی به عنوان یک نوجوان، احترام بگذارید.

۵ آموزش به نوجوان را با احتیاط فراموش نکنید: در موقعیت مناسب دربارهٔ خطر روابط جنسی در دوران نوجوانی و عواقب و مشکلات بعدی آن با او صحبت کنید. ملامت‌گر نباشید ولی به وی بیاموزید که موقعیت‌های خطرناک که می‌تواند منجر به از دست دادن کنترل نفس شده و خطرآفرین باشد کدامند و راهکارهای برون رفت از این موقعیت‌ها را به وی بیاموزید. دربارهٔ افراد سودجو به وی هشدار داده و از وی بخواهید تا در صورتی که کسی قصد ایجاد مزاحمت برای وی را داشت به شما گزارش دهد. به وی در شناسایی علائم هشداردهنده کمک کنید. لازم است بستر مناسب برای اعتماد او و در نتیجه آموزش و صحبت در این رابطه را پیش از این ایجاد کرده باشید ولی هنوز دیر نیست. اعتماد، کلیدی‌ترین مؤلفهٔ صحبت با او در این رابطه است. بهتر است والد هم‌جنس با نوجوان، این وظیفه را بر عهده بگیرد.

۶ اجازه دهید این رابطه آشکار و غیرمخفیانه باشد: یک گردش دسته‌جمعی دوستانه به همراه نوجوان موقعیت بسیار خوبی است که با وی آشنا شده و بدون ایجاد حساسیت یا مقاومت، پی به چگونگی رابطهٔ ایجاد شده ببرید. دلیلی وجود ندارد که یک رابطهٔ سالم را قطع یا مخفی کنید. اجازه دهید که او بداند که شما برای وی احترام قائل هستید. روابط مخفی، غیرقابل کنترل بوده و گاهی در مکان‌های نامناسب و یا در حضور افراد نامناسب صورت گرفته و می‌تواند خطرآفرین باشد. در عین حال لازم است شرایط خاص فرهنگی خانواده و جامعهٔ خود را نیز تا حدودی در نظر داشته باشید. قرار نیست او یا شما فردی غیرعادی و انگشت‌نما باشید.

۷ نوجوان را به حال خود نگذارید: نوجوان را کاملاً آزاد و بی‌قید نگذارید. علاوه بر ارائه آموزش‌های لازم به منظور شکل‌دهی به روابط این دوران، لازم است تا شرایط خطرآفرین را شناسایی کنید. دوستی نوجوان شما با فردی که ارزش‌های اخلاقی و خانوادگی نامناسبی دارد، می‌تواند خطرآفرین باشد. در این صورت به جای مقابله مستقیم، با جلب اعتماد او و صحبت غیرمستقیم می‌توانید خطرات رابطه با فرد مورد نظر را به وی یادآوری کنید. به این منظور می‌توانید از افرادی که بیشتر مورد اعتماد او هستند استفاده کنید. هرگز به زور، ارباب، تحقیر، تهدید و... متوسل نشوید و در صورت نیاز از متخصصین کمک بگیرید. برای گسترش روابط صمیمانه او با والدین و خود تلاش کنید.

فعالیت ۳۵

با تأکید و گفت‌وگو به شیوه پرسش و پاسخ در مورد هویت بابی و نقش مهم آن در سلامت روانی نوجوان از آنها بخواهید برای کسب اطلاعات بیشتر از نظرات ائمه اطهار علیهم‌السلام و متخصصان ذی‌ربط، در منابع اسلامی و علمی جست‌وجو کنند و گزارش کامل آن را در کلاس ارائه دهند. در مورد گزارش‌ها به صورت فردی در کلاس گفت‌وگو کنید. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

هویت بابی

به گفته اریکسون، بحران هویت زمانی روی می‌دهد که فرد کشف کند به شیوه‌های مختلف و متفاوتی به خود می‌نگرد. او هویت را «مفهوم درونی و ذهنی از خود به عنوان یک شخص مثلاً هویت جنسی، قومی یا گروهی» تعریف می‌کند. پس از اریکسون، روان‌شناس دیگری به نام جیمز مارسیا (۱۹۷۶) هویت را عبارت از سازمانی درونی، خودجوش و پویا که از نگرش‌ها و توانایی‌ها و نیز باورها و تجارب گذشته فرد نشئت می‌گیرد، تعریف کرد. او روشی را برای تعیین وضعیت نوجوان در فرایند شکل‌گیری هویت مطرح کرده است. به نظر او، بر اساس تقابل دو بعد اصلی یعنی میزان تعهد نوجوان نسبت به هویت کسب شده و دیگری میزان تلاش و جست‌وجوی نوجوان برای رسیدن به هویت ثابت، چهار وضعیت را برای هویت شخص می‌توان در نظر گرفت:

وضعیت اول: کسب هویت: در این گروه، نوجوانانی قرار دارند که پس از چندین سال تلاش و جست‌وجو شغل خود را انتخاب کرده و نسبت به آن متعهد هستند و برای آینده خود برنامه‌ریزی می‌کنند. لذا این نوجوانان در شرایط فشارزا مقاومت خوبی از خود نشان می‌دهند و افرادی خودمختار به شمار می‌آیند. در این گروه،

افراد از ظرفیت‌های بالایی برای ایجاد روابط صمیمی با دیگران برخوردارند. به طور کلی روابط مطلوبی با والدین دارند و اغلب در خانواده‌هایی که روش فرزندپروری مقتدرانه دارند، رشد یافته‌اند. این افراد می‌توانند عقاید خود را آزادانه بیان کنند و در عین حال دلبسته والدین خود هستند.

وضعیت دوم: وقفه یا تعلیق در هویت: در این وضعیت نوجوان در حال کشف این نکته است که چه کسی است؟ اما نمی‌تواند تصمیم نهایی را بگیرد و تا زمانی که تمام راه‌های ممکن را کشف کند؛ همواره در حالتی دوگانه به سر می‌برد. این گروه از افرادی تشکیل شده است که مضطرب، زنده‌دل، با هوش و رقابت‌طلب هستند و همواره مانند وضعیت پیش‌گفته در خانواده‌هایی که دارای شیوه فرزندپروری آزادمنشانه‌ای هستند؛ پرورش یافته‌اند.

وضعیت سوم: تثبیت هویت یا هویت زودرس یا پیش‌رس: در این وضعیت نوجوان متعهد به تصمیم‌گیری است اما بدون تلاش. معمولاً این افراد هویت حاضر و آماده‌ای را پذیرفته‌اند که صاحبان قدرت یعنی معلمان و نیز در برخی موارد والدین آنها، برایشان انتخاب کرده‌اند. این گروه تلاشی را انجام نداده‌اند ولی با این وجود به یک سری اهداف و ارزش‌ها تعهد دارند که اغلب آنها از سوی والدین آنها تحمیل شده است. در برخی موارد مشاهده شده است که خود این افراد این وضعیت را از خانواده خویش به ارث برده‌اند که روش فرزندپروری‌شان مستبدانه است. در این گروه نوجوانانی وجود دارند که به شدت نیازمند تأییدات دیگران هستند زیرا که هویتشان از پیش تعیین شده است.

عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت:

رشد هویت تحت تأثیر عوامل مختلفی است که عبارت‌اند از:

1 عوامل شناختی: رشد شناختی تأثیر مهمی بر شکل‌گیری هویت دارد وقتی که فرد در دوره نوجوانی به مرحله تفکر عملیات صوری می‌رسد امکان بسیار بهتری به دست می‌آورد که هویت آتی خود را ترسیم کند و به مسائل آن بیندیشد. تحقیقات مختلف حاکی از آن است کسانی که به این سطح از تفکر نرسیده‌اند موفقیت بیشتری در حل مسائل مربوط به هویت خود نشان می‌دهند. آنان اطلاعاتی را که به این منظور لازم دارند بهتر اختیار می‌کنند و بیشتر به کار می‌گیرند.

2 عوامل مربوط به والدین: نوع ارتباط نوجوان با والدین در چگونگی شکل‌گیری هویت آنان مؤثر است. پژوهش‌ها بیانگر این مطلب است که نوجوانانی که در حالت پراکندگی هویت هستند غالباً کسانی هستند که از جانب والدین خود به فراموشی سپرده شده و طرد گشته‌اند. شاید علت این امر این است که شکل‌گیری هویت در آغاز مستلزم همانندسازی با پدر و مادر است و همانندسازی با ویژگی‌های آنان وقتی انجام می‌شود که نوجوانان به آنان دلبستگی داشته باشند. وقتی در

خانواده‌ای کودک اجازه پیدا می‌کند حتی نظرات مختلف را با آزادی ابراز کند و پدر و مادر نیز با عقاید فرزند با احترام برخوردکنند، طبعاً رشد هویت نوجوانان چنین خانواده‌هایی با موفقیت همراه خواهد بود.

۲ عوامل مربوط به مدرسه: توفیق‌های تحصیلی در طول سال‌های مدرسه، نحوه تعامل با همکلاسی‌ها، معلمان و کادر مدرسه و همچنین جو روانی - عاطفی کلاس از عوامل شکل‌گیری هویت محسوب می‌شود.

۴ عوامل اجتماعی - فرهنگی: از جمله مهم‌ترین عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت، عوامل اجتماعی - فرهنگی هستند. نوجوانان تحت تأثیر زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی خود، هویت متناسب با شرایط زندگی خود را شکل می‌دهند.

۵ ترتیب تولد و فاصله سنی فرزندان در خانواده: محققان معتقدند ترتیب تولد، بر رشد هویت مؤثر است. فاصله سنی فرزندان نیز باعث می‌شود که نه تنها برخورد والدین با آنان متفاوت باشد بلکه این امر رابطه فرزند با یکدیگر را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. فرزندان نیز موضوع آزمایش تربیتی والدین جوان و بی‌تجربه است که به شدت به وی توجه می‌کنند. معمولاً گفته می‌شود که فرزندان کوچک‌تر، آزادی بیشتری را تجربه می‌کنند.

۶ خیال‌پردازی نوجوانان: منبع دیگری برای ایفای نقش‌ها و رفتارهای نوجوان، خیال‌پردازی اوست. دامنه خیال‌پردازی‌ها با رشد تفکر عملیات صوری افزایش می‌یابد و با بروز احساسات و نیازهای جدید نوجوانی گسترش می‌یابد. بسیاری از کتب تاریخی و ادبی و نیز داستان‌ها، الگوهای تجربی ایفای نقش را در اختیار نوجوانان قرار می‌دهند. تشکیل هویت به طور عمده یک فرایند ناخودآگاه است. با این وجود، نوجوانان اغلب آگاهی رنج‌آوری از ناتوانی خود برای اتخاذ الزامات دراز مدت دارند.

نکته

خانواده، مدرسه، محله زندگی، نهادهای اجتماعی و مذهبی و رسانه‌های گروهی در شکل‌گیری هویت نوجوانان مؤثر هستند. با این وصف، چون خانواده اولین نهادی است که پایه‌های اولیه شخصیت نوجوان را از دوره کودکی شکل می‌دهد، از اهمیت خاص و بیشتری برخوردار است.

فعالیت ۳۶

با یادآوری روش تهیه فهرست واریسی و با هدف شناخت خود توسط هنرجویان، از آنها بخواهید یک فهرست واریسی در مورد ویژگی‌های رشدی دوره نوجوانی تهیه کنند و بعد از کامل کردن آن، گزارش آن را در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۱۳-۲: رفتارهای پرخطر نوجوان را بررسی کند.

با نتیجه‌گیری و ارائه توضیحات کامل در مورد ویژگی‌های دوره نوجوانی و اشاره به خطرات تأمین نشدن بهداشت روانی نوجوان، در مورد رفتارهای پرخطر در این دوره توضیح دهید و با هدایت هنرجویان به مطالعه رهنمودهای اساسی برای تأمین بهداشت روانی خود، از آنها بخواهید هر گروه یکی از رهنمودهای اساسی برای بهداشت روانی نوجوانان را بررسی کند و نقش آن را در تأمین بهداشت روانی آنها در کلاس، گزارش دهد. در مورد نقش مدرسه (هنرستان) در بهداشت روانی نوجوانان گفت‌وگو کنید و سپس از آنها بخواهید والدین خود را به مطالعه توصیه‌های لازم جهت تأمین بهداشت روانی نوجوان را مطالعه کنند.

فعالیت ۳۷

هدف توانمندسازی ۱۴-۲: نقش مهارت‌های زندگی در بهداشت روانی را بررسی کند.

با روش پرسش و پاسخ توجه آنها را به مهارت‌های زندگی که یکی از مهم‌ترین موضوعات در رسانه‌های گروهی برای همه افراد در همه سن‌هاست جلب کنید. با جمع‌بندی نظرات در مورد مهارت‌های زندگی و نقاط مشترک آن با سلامت روانی، در مورد مهارت‌های زندگی و اهداف آن توضیح دهید. سپس از آنها بخواهید با بررسی برنامه‌های آموزشی مهارت‌های زندگی مشاور هنرستان خود، اهداف این برنامه‌ها را مشخص کنند.

فعالیت ۳۸

با توضیح روش‌های آموزش مهارت‌های زندگی با استفاده از مثال‌های مختلف از هنرجویان بخواهید فعالیت‌های مربوط به هر روش را انجام دهند. سپس راجع به انواع مهارت‌های زندگی توضیح دهید و بر یادگیری دو مهارت خودآگاهی و حل مسئله به عنوان دو مهارت پایه تأکید کنید. سپس در مورد نقش هر کدام از این مهارت‌ها در بهداشت روانی فرد با مشارکت و مثال‌های عینی گفت‌وگو کنید.

فعالیت ۳۹

با تدریس مهارت خودآگاهی (فکر، هیجان و رفتار) با روش‌های مختلف آموزشی از هنرجویان بخواهید خود را آن‌گونه که هستند، توصیف کنند و در صورت تمایل هنرجویان، درباره توصیف آنها از خودشان در کلاس گفت‌وگو کنید.

فعالیت ۴۰

برای شناخت افکار خود به عنوان پایه شناخت خود، در مورد افکار مثبت و منفی توضیح دهید و از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی، فهرستی از افکار مثبت و منفی خود را تهیه کنند. با مقایسه و جمع‌بندی نظرات همه گروه‌ها، فهرستی از مهم‌ترین افکار مثبت و منفی تهیه کنید و در مورد آن با هنرجویان گفت‌وگو کنید.

فعالیت ۴۱

برای آموزش مهارت خودآگاهی لازم است هنرجویان تمرینات بیشتری انجام دهند به همین دلیل این فعالیت با هدف تمرین مهارت خودآگاهی طراحی شده است. بنابراین از آنها بخواهید با فردی مانند پدر، مادر، خواهر، برادر، دوست و... مصاحبه کنند و مهم‌ترین خصوصیات مثبت و منفی خود را از آنها به سؤال کنند. سپس خودشان نیز این فهرست را تهیه کنند. با مقایسه فهرست خود و فهرستی که از طریق مصاحبه تهیه شده است، تفاوت‌ها را یادداشت کنند. در صورت زیاد بودن تفاوت‌ها، به جست‌وجوی علت بپردازند و در صورت تمایل، در مورد آن در کلاس گفت‌وگو کنند.

فعالیت ۴۲

با توضیح نقش هیجانات در بهداشت روانی فرد و آموزش بیان درست هیجانات به هنرجویان، برای آگاهی از هیجانات، فهرستی از هیجانات مثبت مانند شادی و امیدواری و هیجانات منفی مانند غمگینی و بعضی آلوده بودن را در اختیار آنها قرار دهید و از آنها بخواهید هر هنرجو، نظر خود را در مورد میزان هیجانات خود، در سه حد زیاد، متوسط و کم، درجه‌بندی کند و نتیجه را در کلاس ارائه دهد. با جمع‌بندی نظرات، بیشترین هیجانات مثبت و منفی را مشخص کنید و در مورد آنها با هنرجویان گفت‌وگو کنید.

این فعالیت با هدف تمرین شناخت بیشتر هیجانات است. بنابراین از هنرجویان بخواهید هر گروه یکی از احساسات مثبت یا منفی را انتخاب کرده و نحوه بیان درست آن را با استفاده از زبان بدن نمایش دهند. بعد از نمایش هر هیجان، در مورد نتیجه آن با هنرجویان گفت‌وگو کنید.

فعالیت‌های ۴۳ و ۴۴

نتیجه فکر با همراهی هیجان، بروز رفتار در فرد است. با نتیجه‌گیری از شناخت فکر و هیجان و با مشارکت هنرجویان، در مورد رفتار و انواع آن توضیح دهید و از آنها بخواهید با روش ایفای نقش، هر گروه درباره یکی از انواع رفتارها، نمایشنامه کوتاهی تنظیم کرده و آن را در کلاس اجرا کنند. نکات مهم در این رابطه را یادآوری کنید. فعالیت ۴۴ را با هدایت هنرجویان به مطالعه موارد آن با این شیوه انجام دهید. با نتیجه‌گیری از اجرای این فعالیت‌ها در مورد پیشنهادات هنرجویان در زمینه کنترل خشم گفت‌وگو کنید و در پایان فهرستی از روش‌های کنترل خشم را با مشارکت آنها تهیه نمایید.

فعالیت ۴۵

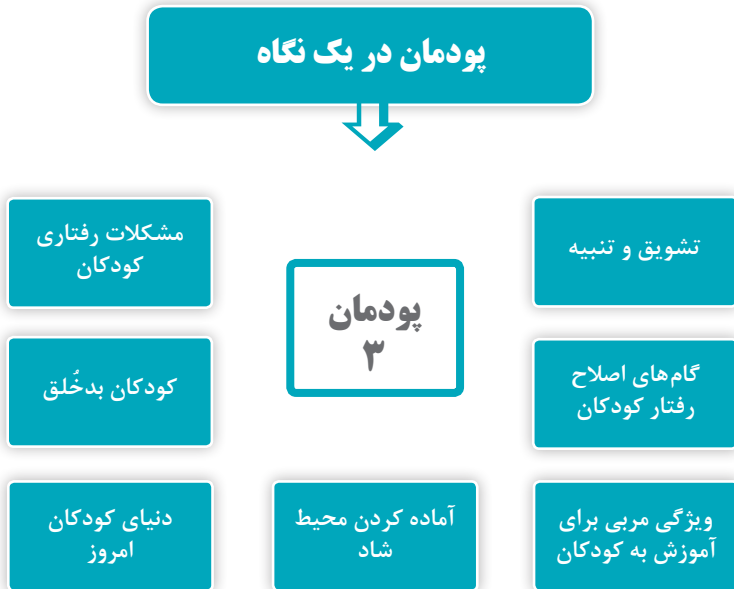
مهارت حل مسئله از مهارت‌های پایه و مهم برای بهداشت روانی است. بنابراین، در مورد مفهوم حل مسئله و نکات مهم آن با هنرجویان گفت‌وگو کنید. سپس از آنها بخواهید فهرستی از مسائلی را که تاکنون با آنها روبه‌رو شده‌اند، تهیه کرده و آن را با فهرست تهیه شده سایر همکلاسی‌های خود مقایسه کنند. با جمع‌بندی، فهرستی از مهم‌ترین مسائل هنرجویان کلاس تنظیم نموده و در مورد آنها گفت‌وگو کنید. از آنها بخواهید تجربیات خود در زمینه حل این مسائل را ارائه دهند. سپس از آنها بخواهید هر گروه، فهرستی از روش‌هایی را که تاکنون برای حل مسائل خود به کار برده‌اند، تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند.

برای مروری بر پودمان و کسب شایستگی در هنرجویان از آنها بخواهید قسمت «تمرین کنید» را انجام دهند و پرسش‌های خود را در این زمینه در کلاس مطرح کنند.

خودارزیابی

بعد از اتمام پودمان از هنرجویان بخواهید با توجه به راهنمای «خودارزیابی» آن را کامل کنند و نتیجه را بررسی کنید. در صورت مشاهده مواردی که بیانگر کمبود آموخته‌های هنرجویان است آنها را راهنمایی کنید و مطالب را در زمینه مربوط، با آنها مرور کرده و اشکالات موجود را با طراحی تمرینات مختلف رفع کنید.

پودمان ۳: شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان

سومین پودمان درس دانش فنی تخصصی، شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان است. این پودمان شامل یک واحد یادگیری است و بسته آموزشی آن شامل کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و کتاب همراه هنرجو، فیلم آموزشی و پوستر آموزشی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: مشکلات رفتاری کودکان، اصلاح رفتار، کودک بدخلق، کودک قدرت‌طلب، کودک انتقام‌جو

ابزار: لوازم‌التحریر، تصاویر، فیلم آموزشی، کتاب همراه هنرجو، راهنمای هنرآموز.

فضا: کارگاه/ کلاس، فضای مرکز پیش از دبستان.

با معرفی محتوای پودمان با استفاده از نمودار بالا، به تدریس اهداف توانمندساز این پودمان با تأکید بر انجام فعالیت‌های آموزشی بپردازید.

هدف توانمندسازی ۱-۳: رفتار کودکان را توضیح دهد.

فعالیت ۱

برای ایجاد انگیزه یادگیری محتوای پودمان در هنرجویان، آنها را به مطالعه این فعالیت هدایت کنید. بعد از انتخاب معلم (الف) و معلم (ب) با توجه به ویژگی‌های مورد نظر توسط آنها، از آنها بخواهید ویژگی‌های دو معلم را بدون مبالغه و خلاصه توصیف کنند. سپس ویژگی‌های معلمان را در جدول مربوط یادداشت کنند.

معلم ب	معلم الف	
سخت گیر نیست؛	سخت گیر است؛	۱
خشن است؛	شوخ طبع است؛	۲
نامنظم است؛	منظم است؛	۳
نامرتب است؛	مرتب است؛	۴
خلاقیت ندارد؛	خلاق است؛	۵
فضای کلاس او سرد و بی روح است؛	فضای کلاس او گرم و صمیمی است؛	۶
نسبت به شاگرد بی تفاوت است؛	صمیمی و مهربان است؛	۷
نسبت به فعالیت‌ها بی تفاوت است؛	به فعالیت کلاسی اهمیت می‌دهد؛	۸
تدریس او خسته کننده است؛	تدریس او کسل کننده نیست؛	۹
نمی‌تواند راهنمایی لازم را ارائه دهد؛	مشاور و راهنمای خوبی است؛	۱۰
به درد و دل‌های دانش آموزان گوش نمی‌کند؛	سنگ صبور دانش آموزان است؛	۱۱
در هیچ شرایطی از دانش آموزان حمایت نمی‌کند.	حامی دانش آموزان خود است.	۱۲

با نتیجه‌گیری از فعالیت بالا در مورد سؤالات مطرح شده با هنرجویان گفت‌وگو کرده و نظرات آنها را جمع‌بندی کنید و در مورد رفتار با کودکان توضیح دهید.

هدف توانمندسازی ۲-۳: اثر تشویق و تنبیه بر رفتار کودکان را تحلیل کند.

فعالیت ۲

در مورد تشویق و تنبیه و اثرات آنها بر رفتار کودکان با هنرجویان گفت و گو کنید و در مورد استفاده از آنها نکات لازم را توضیح دهید. سپس با آنها قصه پندآموز زاغک و روباه را که در دوره ابتدایی یاد گرفته‌اند مرور کنید و در مورد مفهوم آن، مرتبط با محتوای هدف گفت و گو کنید. با یادآوری جملات روباه، از آنها بخواهید که تشویقی یا تحسینی بودن آنها را مشخص کنند. سپس در مورد اثرات جملات روباه بر زاغک با آنها گفت و گو کنید.

هدف توانمندسازی ۳-۳: گام‌های اصلاح رفتار کودکان را به کار بندد.

فعالیت ۳

با نتیجه‌گیری از اثرات تشویق و تنبیه در اصلاح یا ایجاد مشکلات رفتاری، در مورد نظریه استنبرگ روان‌شناس کودک با آنها گفت و گو کنید و مراحل پنج‌گانه اصلاح رفتار را با استفاده از جداول ۱ و ۲ با آنها تمرین کنید. نمونه راهکارها را برای آنها توضیح دهید و با مرور نتیجه فعالیت ۱ با مشارکت هنرجویان از آنها بخواهید یکبار دیگر ویژگی‌های خود و معلم آرمانی‌شان را یادآوری نموده و در جدول یادداشت کنند. پس از یادداشت کردن صفات معلم‌ها در جدول، به آنها یاد دهید آنچه را که هستند با دایره از بین ۱ تا ۷ و آنچه که معلم آرمانی آنها دارد با علامت ضربدر در جدول مشخص کنند. با نتیجه‌گیری به این مفهوم خواهند رسید که چقدر با معلم آرمانی‌شان فاصله دارند.

معلم آرمانی	رتبه بندی معلم آرمانی	رتبه بندی من	من معلم	
خلاق	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	خلاق	۱
مهربان	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	مهربان	۲
خوش پوش	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	بی توجهی به لباس	۳
قاطع	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱	قاطع	۴

هدف توانمندسازی ۳-۴: ویژگی‌های مربی برای آموزش به کودکان را بررسی کند.

با اطلاعاتی که هنرجویان در زمینه مشکلات رفتاری کودکان کسب کردند، با طرح فعالیت این قسمت و جمع‌بندی نتایج در مورد توانمندی‌های لازم یک مربی برای آموزش به کودکان با استفاده از نمودار مربوط، با آنها گفت‌وگو کنید و نکات لازم را در این مورد توضیح دهید.

فعالیت ۴

با ارائه توضیحات لازم در مورد ویژگی‌های مربی برای آموزش به کودکان، از هنرجویان بخواهید با در نظر گرفتن این توانمندی‌ها خودشان را محک بزنند و ظرفیت خود را برای اینکه یک مربی ایده‌آل شوند شناسایی کنند و گزارشی از آن را در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۵

با توجه به اینکه طراحی فضای آموزشی یکی از وظایف مربی است در این مورد با هنرجویان گفت‌وگو کنید و شرایط لازم برای آماده کرده محیط شاد برای یادگیری کودکان را توضیح دهید و توصیه‌های لازم را برای آنها با بیان نمونه‌های عینی شرح دهید. با نتیجه‌گیری از توضیحات خود و با هدف تمرین موارد گفته شده، از آنها بخواهید نظرات خود را برای ایجاد یک محیط یادگیری شاد در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۶

هدف توانمندسازی ۳-۵: دنیای کودکان امروز را بررسی کند.

بعد از توضیح ویژگی‌های مربی و محیط یادگیری شاد، لازم است کودکان که هدف اصلی آموزش هستند نیز شناخته شوند. بنابراین، برای هدایت توجه و ایجاد آمادگی ذهنی آنها برای انجام فعالیت این قسمت، آنها را راهنمایی کنید و در مورد ویژگی‌های کودکان امروز، مسائل آنها و تفاوت‌های آنها با کودکان دیروز گفت‌وگو کنید و ویژگی‌های کودکان امروز را با آنها به اشتراک بگذارید.

فعالیت ۷

انجام این فعالیت برای شناخت بیشتر مسائل کودکان امروز لازم است. از هنرجویان بخواهید با توجه به مسائل مطرح شده کودکان امروز، چند پویانمایی مانند مجموعه بالش‌ها، مهارت‌های زندگی یا نمایش‌های عروسکی مانند شهر موش‌های ۱ و ۲ را که در آنها قهرمانان با مسائل مشابهی برخورد داشته‌اند و آن را حل کرده‌اند، معرفی کنند. از آنها بخواهید فهرستی از پویانمایی‌های ایرانی را تهیه کرده و در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۸

هدف توانمندسازی ۶-۳: تأثیر مسائل دنیای امروز را بر رفتار کودکان تحلیل کند.

فعالیت ۹

برای درک بهتر کودکان امروز، از هنرجویان بخواهید ویژگی‌های آنها را با ویژگی‌های کودکان دیروز مانند کودکی خودشان و یا هنرآموز کلاس مقایسه کنند و فهرستی از امتیازات مثبت و منفی کودکان امروز را نسبت به کودکان دیروز تهیه کنند. سپس در مورد آنها با هنرجویان گفت‌وگو کرده و نکات مهم را برای آنها توضیح دهید.

هدف توانمندسازی ۷-۳: ویژگی‌های کودکان بدخلق را تحلیل کند.

فعالیت ۱۰

با طرح این فعالیت، در مورد تجربیات هنرجویان از مشاهده رفتارهای یک کودک بدخلق در مراکز پیش از دبستان و با جمع‌بندی نظرات آنها درباره این کودکان و اصول کار کردن با آنها برای هنرجویان توضیح دهید.

هدف توانمندسازی ۸-۳: اصول کار با کودکان بدخلق را به کار بندد.

فعالیت ۱۱

با ارائه توضیحات در مورد اصول کار با کودکان بدخلق، با هدف مشاهده این کودکان و اصول کار کردن با آنها با هماهنگی قبلی از یک مرکز پیش از دبستان بازدید کنید و از هنرجویان بخواهید گزارش مشاهدات خود از این کودکان و کارکردن با آنها را در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۹-۳: مشکلات رفتاری کودکان را توضیح دهد.

فعالیت ۱۲

از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی با مطالعه این فعالیت، در مورد عوامل تأثیرگذار در بروز رفتار مورد نظر، گفت‌وگو کرده و فهرستی از آنها ارائه دهند. با تهیه این فهرست، در مورد مشکلات رفتاری کودکان (چهار رفتار مشکل‌دار شایع) توضیح دهید.

فعالیت ۱۳

برای اینکه هنرجویان درک مناسبی از مشکلات رفتاری شایع کودکان داشته باشند از آنها بخواهید تصور کنند که مربی یک مرکز پیش از دبستان هستند؛ آنگاه به سؤالات مطرح شده پاسخ دهند. با جمع بندی پاسخ های هنرجویان، در مورد احساس، نحوه واکنش و برخورد آنها از رفتار کودک مشکل دار توضیح دهید و سپس در مورد نکته این درس با آنها گفت و گو کنید.

هدف توانمندسازی ۱۰-۳: مشکلات رفتاری کودکان جلب توجه کننده را تحلیل و اصلاح کند.

با مشارکت و استفاده از تجربه های هنرجویان، در مورد مشکلات رفتاری کودکان جلب توجه کننده و روش های اصلاح آنها گفت و گو کرده و در مورد آنها توضیح دهید. از هنرجویان بخواهید برای تقویت آموخته های خود داستانی در مورد روش های اصلاحی کودک مخرب و آزاردهنده کودک دیگر بنویسند و در کلاس برای همکلاس های خود ارائه دهند. با مشارکت آنها داستان های ارائه شده را بررسی نموده و نکات مهم آنها را توضیح دهید.

فعالیت ۱۴

هدف توانمندسازی ۱۱-۳: مشکلات رفتاری کودکان قدرت طلب را تحلیل و اصلاح کند.

در مورد مشکلات رفتاری کودکان قدرت طلب و روش های اصلاحی آنها با هنرجویان گفت و گو کنید و از آنها بخواهید تجربیات خود را در این مورد در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۱۲-۳: مشکلات رفتاری کودکان انتقام جو را تحلیل و اصلاح کند.

با ارائه توضیحات لازم در مورد کودکان انتقام جو و روش های اصلاحی توسط مربی، بازدیدی از یک مرکز پیش از دبستان هماهنگ کنید و از هنرجویان بخواهید با مشاهده این نوع کودکان، گزارشی از ویژگی های رفتاری آنها و روش های برخورد مربی با آنها تهیه کنند.

فعالیت ۱۵

هدف توانمندسازی ۱۳-۳: مشکلات رفتاری کودکان ناتوان را تحلیل و اصلاح کند.

فعالیت ۱۶

با ارائه توضیحات لازم در مورد مشکلات رفتاری کودکان ناتوان، مانند فعالیت قبل هنرجویان را برای انجام این فعالیت راهنمایی کنید.

هدف توانمندسازی ۱۴-۳: نکات قابل توجه مریان در رابطه با کودکان مشکل دار را بررسی کند.

فعالیت ۱۷

با جمع بندی و مرور مطالب ارائه شده در مورد مشکلات رفتاری کودکان، در رابطه با روش های برخورد مریی با کودکان مشکل دار با معرفی منابع علمی از هنرجویان بخواهید با جست و جو در این منابع، گزارشی در این زمینه ارائه دهند.

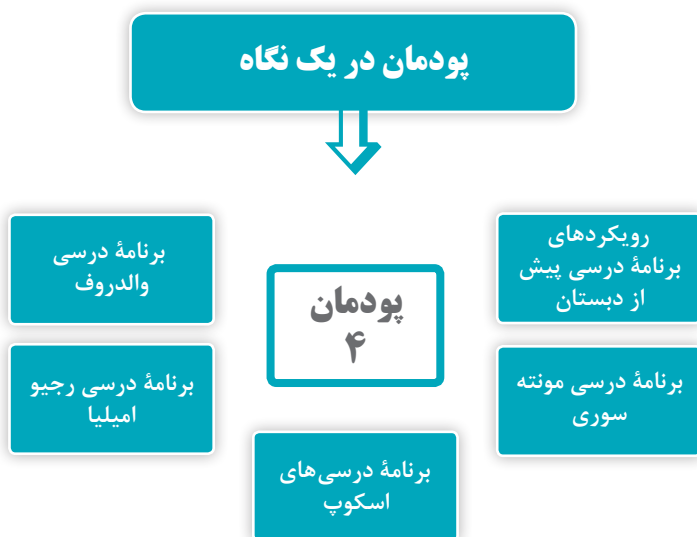
تمرین کنید

برای مروری بر پودمان و کسب شایستگی در هنرجویان، از آنها بخواهید قسمت «تمرین کنید» را انجام دهند و پرسش های خود را در این زمینه در کلاس مطرح کنند.

خودارزیابی

بعد از اتمام پودمان، از هنرجویان بخواهید با توجه به راهنمای «خودارزیابی»، آن را کامل کنند و آنگاه نتیجه حاصله را بررسی کنید. در صورت مشاهده مواردی که بیانگر کمبود آموخته های هنرجویان است آنها را راهنمایی کرده و مطالب را در زمینه مربوط، با آنها مرور کنید و اشکالات موجود را با طراحی تمرینات مختلف رفع نمایید.

پودمان ۴: به کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان

چهارمین پودمان درس دانش فنی تخصصی، شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان است. این پودمان شامل یک واحد یادگیری است و بسته آموزشی آن شامل کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و کتاب همراه هنرجو، فیلم آموزشی و پوستر آموزشی است.

کلید واژه‌ها: رویکرد برنامه درسی، اصول رویکرد، فضای آموزشی، محیط‌های مشوق، یادگیری حسی، محیط آرام، فعالیت روزمره، اضطراب جدایی، فعالیت روزمره، تعامل انسانی، بازی، مسئولیت‌پذیری، حس خود، مشارکت در مقابل رقابت، چیدمان اتاق، پروژه، محیط یادگیری، مفهوم پیوستگی، غلط‌آموزی، آموزش خنثی، کودکان شیرخوار و نوپا، پیش‌دبستان و کودکان دبستان، مونتسوری، رجیو امیلیا، های اسکوپ، والدروف.

ابزار: لوازم التحریر، تصاویر، فیلم آموزشی، کتاب همراه هنرجو، راهنمای هنرآموز.

فضا: کارگاه/ کلاس، فضای مرکز پیش از دبستان.

با معرفی محتوای پودمان با استفاده از نمودار بالا و با تأکید بر انجام فعالیت‌های آموزشی، به تدریس اهداف توانمندساز این پودمان بپردازید.

هدف توانمندسازی ۴-۱: اصول رویکرد آموزشی مونته سوری را بیان کند.

فعالیت ۱

از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد تجربه‌های آموزشی دوره خردسالی خود ببینید و بگویند آیا در دوره کودکی به مهدکودک رفته‌اند و چه نوع تجربه آموزشی داشته‌اند؟ سپس در مورد تجربه‌ای که تأییدکننده اصول پنج‌گانه مونته سوری می‌باشد، با یکدیگر گفت‌وگو کنید و نتیجه آن را در کلاس ارائه دهید. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

رویکرد مونته سوری

ماریا مونته سوری نخست در مقام یک پزشک، فعالیت تربیتی خود را با کودکان عقب افتاده ذهنی شروع کرد. او پس از کسب موفقیت‌های چشمگیر در این زمینه، فلسفه و روش خود را در نخستین مرکز نگهداری کودکان فقیر با سنین سه تا شش سال در ناحیه سن لورنس از مناطق فقیرنشین اطراف شهر رم در سال ۱۹۰۷ به کار بست. پس از انتشار تجربیات تربیتی خود در این مرکز در کتابی با عنوان «کاربرد روش علمی آموزش در تعلیم و تربیت خانه کودکان» در سال ۱۹۰۹ و ترجمه آن به بیست زبان مختلف و انتشار آن به زبان انگلیسی تحت عنوان «روش مونته سوری»، روش او محبوبیت زیادی یافت و همین امر باعث شد تا او در کشورهای متعددی حضور یافته و نظرات آموزشی خود را ارائه کند. در این رویکرد آموزشی، برنامه‌ها کاملاً فردی شده و بر اساس سرعت و خواست کودک تنظیم می‌شوند. همچنین کودک در انتخاب فعالیت‌های آموزشی آزاد است. نظم، زیبایی و دسترسی ساده به ابزار و وسایل و واقعی و طبیعی بودن آن، عناصر اصلی محیط آموزشی مناسب هستند. مونته سوری از سویی با مطالعه و مشاهده منظم کودک، سعی در ارائه فعالیت‌هایی دارد که به میزان کافی برای کودک چالش‌برانگیز باشد و از سوی دیگر، اگرچه همواره دغدغه آزادی کودک را در انتخاب فعالیت‌های یادگیری داشته است اما محیط را به نحوی ساخت یافته تنظیم کرده تا آزادی کودک بی‌حد و مرز نباشد، در دیدگاه مونته سوری داشتن تمرکز بر روی یک فعالیت ویژگی اصلی دوران کودکی است که همین امر باعث شکوفایی استعدادهای درونی کودک می‌شود. ابداع وسایلی که حواس و بدن کودک را درگیر می‌کنند، عدم حضور فعالیت‌های انتزاعی در برنامه درسی، ارتباط با طبیعت، در نظر گرفتن ساعتی برای سکوت در برنامه روزانه مدرسه و دخالت نکردن معلم در فعالیت‌های کودک بر همین اساس می‌باشند.

هدف توانمندسازی ۲-۴: برنامه گروه‌های سنی (تولد تا پنج‌ساله) را بر مبنای رویکرد آموزشی موقته سوری شرح دهید.

فعالیت ۲

از هنرجویان بخواهید در گروه‌های کلاسی در مورد مشخصات محیط مشوق برای سنین مختلف کودکان از جمله کودکان شیرخوار، نوپا و پیش دبستانی گفت‌وگو کنند و نتیجه را در کلاس ارائه دهند. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

محیط‌های مشوق^۱

محیط‌هایی هستند که تعاملات مناسب و مثبت را تشویق می‌کنند و نیازهای تحولی، فردی و فرهنگی کودکان را مورد توجه قرار می‌دهند.

کودکان شیرخوار

دوره شیرخواری، دوره مهمی برای انسان است زیرا از لحظه تولد، احساس اعتماد کودکان شیرخوار در حال شکل‌گیری است. کودکان شیرخوار نیاز به درک این موضوع دارند که از آنها مراقبت خواهد شد و نیازهایشان برآورده می‌شود. احساس اعتماد قوی در دوره شیرخواری، منجر به رشد عاطفی و سلامت اجتماعی در زندگی آینده آنها می‌شود. زمانی که مراقبان فوراً به نیازهای کودک پاسخ دهند، اعتماد و حس امنیت شکل می‌گیرد. نسبت بزرگسال (مراقب) به کودکان شیرخوار باید کافی باشد به گونه‌ای که مراقب برای برآوردن نیازهای کودک شیرخوار به آسانی در دسترس باشد.

یادگیری حسی: کودکان شیرخوار با کسب اطلاعات از طریق حواس خود، به سرعت در حال یادگیری در مورد جهان اطرافشان هستند. فقدان تحریک حسی^۲ مانع رشد و نمو می‌شود. کودکان شیرخوار برای یادگیری، به فرصت‌های زیادی نیاز دارند مثلاً همان‌گونه که کودکان، اشیا را دستکاری کرده و به دهان خود نزدیک می‌کنند، به نور و حرکت نیز توجه می‌کنند و به صداها گوش می‌دهند؛ یا زمانی که شروع به حرکت می‌کنند، نیاز دارند اشیایی را کشف کنند که به آسانی در دسترس آنها باشد. به سبب آنکه کودکان شیرخوار اشیا را در دهانشان می‌گذارند، مراقبان باید ضمن ضدعفونی کردن اشیا و اسباب‌بازی‌ها، مواظب خطر خفگی در کودکان باشند.

۱- Encouraging environment

۲- Sensory Stimulation

ارتباطات انسانی: همان‌طور که کودکان شیرخوار رشد می‌کنند، نسبت به افراد پیرامون خود هم علاقه‌مند می‌شوند. آنها از صحبت کردن با دیگران لذت می‌برند و حتی پیش از اینکه شروع به حرف زدن نمایند، به تعامل با دیگران نیاز دارند. آنها به بزرگسالان حمایتگر نیاز دارند تا بتوانند به آرامی و با محبت مانع بروز حوادث خطرناک شوند.

محیط آرام: فعالیت خیلی زیاد یا یک محیط آشفته ممکن است کودکان شیرخوار را بیش از حد تحریک کند؛ آنها با صداهای بلند وحشت‌زده می‌شوند. بزرگسالان حمایتگر باید علاوه بر ایجاد محیط آرام، دوره‌های متناوب فعالیت، آرامش و خواب را نیز برای آنها فراهم کنند.

فعالیت روزمره: کودکان شیرخوار منحصر به فرد هستند و روال متفاوتی در خوردن، خوابیدن، بازی کردن و دفع ادرار و مدفوع دارند. بیشتر کودکان قبلاً در منزل فعالیت‌های روزمره‌ای را داشته‌اند. برای اینکه بتوانید از این فعالیت‌های روزمره شکل گرفته در محیط‌های دوران اولیه کودکی اطلاع داشته باشید، ارتباط با والدین مهم است.

کودکان نوپا

در سن هجده ماهگی، کودکان نوپا تحرک زیادی دارند و بدون هیچ‌گونه توجهی به امنیت و سلامت خود، به اکتشاف، بررسی و آزمایش محیط خود می‌پردازند. به همین دلیل، مراقبان باید اشیای خطرناک را از محیط دور کنند، نظارت دقیقی روی اشیاء و افراد اعمال کنند و کودکان نوپا را برای ابتکار عمل تشویق نمایند.

اضطراب جدایی: بیشتر کودکان شیرخوار و نوپا زمانی که والدین، آنها را در یک محیط جدید قرار می‌دهند مضطرب می‌شوند. این رفتار، «اضطراب جدایی» نامیده می‌شود و گاهی اوقات منجر به گریه طولانی می‌گردد. این رفتار، یک واکنش طبیعی هنگام جدایی از والدین است. مربیان با تجربه، اضطراب جدایی را درک می‌کنند و با یک روش درست به آن پاسخ می‌دهند و به کودک اطمینان می‌دهند که والدین او بر می‌گردد و سعی می‌کنند که کودک را با فعالیت‌های مورد علاقه‌اش سرگرم کنند.

در یک محیط مشوق، به والدین اجازه داده می‌شود که برای مدتی نزد کودک بمانند تا به سازگاری کودک با محیط جدید کمک کنند. مربیان همچنین مراقب هستند که والدین با روش حمایتگرانه از فرزند خود جدا شوند. مخفیانه خارج شدن ممکن است کودک را بترساند و تأثیر منفی بر حس اعتماد کودک خواهد داشت. تجربه کودکان از اضطراب جدایی ممکن است با انتقال اشیاء (یک شیء مناسب و مورد علاقه کودک از خانه) تعدیل شود و باید این اجازه به آنها داده شود.

آزادی همراه با محدودیت: کودکان نوپا به امنیت و در عین حال اندکی آزادی

۱- Separation anxiety

معمول و ساختاریافته نیاز دارند. به این دلیل مراقبان حمایتگر باید انتخاب‌های معقولی را در یک محیط امن برای آنها فراهم کنند. به عنوان مثال، یک کودک نوپا می‌تواند تصمیم بگیرد که با ماژیک یا مداد رنگی، رنگ‌آمیزی کند، ولی در مورد بازی در محیط بیرون، زمانی که کسی همراه او نیست، نمی‌تواند تصمیم بگیرد. بنابراین نسبت بزرگسال به کودک باید به اندازه‌ای باشد تا همهٔ کودکان به دقت نظارت شوند.

فعالیت روزمره: کودکان نوپا همانند کودکان شیرخوار برای انجام کارهای روزمره تلاش می‌کنند و می‌دانند که آنچه از آنها انتظار می‌رود در حقیقت برای کمک به آنهاست تا از نظر جسمی و روان‌شناختی، در محیط، احساس امنیت داشته باشند. انتظارات مربیان باید ثابت و هماهنگ باشد تا از امنیت روانی کودک حمایت کنند. به عنوان مثال، ممنوعیت دویدن در فضای داخل در یک روز و چشم‌پوشی کردن در روز بعد باعث سردرگمی می‌شود.

تعامل انسانی: بیشتر کودکان نوپا دوست دارند که با کودکان دیگر تعامل داشته باشند. با این حال که هنوز از همراهی با کودکان دیگر لذت می‌برند اما کاملاً خود محور هستند. از دیدگاه خودمحوری آنها، سهمی شدن با دیگران مشکل است. محیط مشوق این موضوع را تأیید می‌کند و انواع متفاوتی از اسباب‌بازی‌ها را در مواقع تعارض برای کودکان فراهم می‌کند.

کودکان نوپا به دلیل نداشتن زبان گویا و رشد اخلاقی نمی‌توانند در بعضی از موقعیت‌ها با روش‌های مناسب اجتماعی واکنش نشان دهند. بنابراین، غیرطبیعی نیست که قشقرق و بداخلاقی‌هایی داشته باشند یا زمانی که به آنچه که می‌خواهند نمی‌رسند، عصبانی شوند. در یک محیط حمایتگر، مربیان، این موضوع را درک می‌کنند و به شیوهٔ ثابت ولی دوستانه و محبت‌آمیز نسبت به آن عکس‌العمل نشان می‌دهند. به عنوان مثال، اگر کودکی به دلیل آنکه هنوز نوبتش نشده است، اعتراض می‌کند، مراقب ممکن است بگوید «می‌دانم که منتظر ماندن سخت است، تو می‌توانی در کنار من بنشینی» در چنین مواردی مربی احساسات کودک را تأیید می‌کند.

کودکان کودکستان و پیش‌دبستانی

کودکان سه تا پنج ساله به رشد خود در همان مسیری که به عنوان نوزاد شروع کرده‌اند، ادامه می‌دهند و تقریباً هر روزه مهارت‌ها و توانایی‌های جدیدی نشان می‌دهند. آنها هر چیزی را که دیروز نمی‌توانستند انجام دهند ممکن است امروز انجام دهند. کودکان کودکستانی و پیش‌دبستانی در یک محیط حمایتگر، جایی که مربیان پذیرا و مهربان و در عین حال راسخ هستند، حس مثبتی از خود نشان خواهند داد و تعاملشان با دیگران به طور روزافزونی از نظر اجتماعی مناسب‌تر خواهد شد. آنها به دوستی و بازی گروهی علاقمند می‌شوند. حمایت گرم

بزرگسالان به آنها کمک می‌کند تا یاد بگیرند که چگونه با دیگران همکاری کنند، خشنودی خود را به تأخیر بیندازند و دیدگاه دیگران را در نظر بگیرند.

حس خود^۱: مفهوم «خود» در کودکان کودکانی و پیش دبستانی کاملاً شکننده است ولی اگر ارتباط با بزرگسالان گرم و صمیمی باشد، رشد می‌یابد؛ بنابراین آنها به فعالیت‌های طراحی شده‌ای برای رشد حس شایستگی و خود ارزشی مثبت و همچنین فرصت‌هایی برای ابتکار، یاد گرفتن از اشتباهات و ارتباط با اشیا و مردم به شیوه‌های مثبت نیاز دارند. مربیان باید بدانند که چگونه «حس مثبت از خود» رشد می‌کند. فقط گفتن اینکه کودکان خاص هستند و آموزش آواز و شعر در مورد منحصر به فرد بودن آنها کافی نیست. کودکان یاد می‌گیرند که احساس منحصر به فرد بودن را از طریق ارتباطات مثبت و حمایت روزانه داشته باشند. مربیان حمایتگر می‌دانند که همه ما اشتباه می‌کنیم و به کودکان کمک می‌کنند که اشتباهات خود را بپذیرند و از آنها درس بگیرند.

تأثیر فرهنگ بر اعتماد به خود^۲: ادراکات کودکان از «خود»، از فرهنگی که در آن زندگی می‌کنند، ریشه می‌گیرد. مربیانی که هنجارهای فرهنگی مختلف را همانند تفاوت‌های فردی درک می‌کنند از رشد اعتماد به خود کودکان به خوبی حمایت می‌کنند.

محیط‌های مناسب از نظر فرهنگی: بهترین کارکرد کودکان در همهٔ سنین در محیط‌هایی است که احساس ارزشمندی و پذیرش می‌کنند. از این رو محیط‌های یادگیری که ماهیت چند فرهنگی جامعه را منعکس می‌کنند مؤلفهٔ مهمی از یک محیط یادگیری مشوق هستند. کودکان نیاز دارند تصاویر مردمی را که مشابه آنها هستند، ببینند و با اشیایی که از نظر فرهنگی به آنها مربوط هستند مشغول شوند. تفاوت‌های فرهنگی باید کاملاً در بازی‌های نمایشی، کتاب‌ها، تابلوی اعلانات و مانند اینها منعکس شود. به عنوان مثال، لازم است جعبه‌ها و بسته‌های غذا از یک تنوع فرهنگی در بازی «خانه‌داری» برخوردار باشند و از بزرگسالان فرهنگ‌های مختلف برای گفتن یک داستان مناسب دعوت به عمل آید.

فعالیت روزمره: ساختار و فعالیت روزمره برای سلامت روانی و جسمی کودکان کودکان و پیش دبستان اهمیت دارد. این کودکان، مانند کودکان نوپا، تا حدی به آزادی در محیط نیاز دارند و می‌توانند انتخاب‌های بیشتری نسبت به کودکان نوپا داشته باشند. به عنوان مثال، کودکان سه تا پنج ساله می‌توانند یک فعالیت از بین بازی با مکعب، نقاشی کردن، گوش کردن به یک داستان انتخاب کنند. انتخاب کردن و بازی کردن با دیگران موجب رشد اعتماد به خود می‌شود.

انتقال: کودکان در ادامهٔ این فعالیت‌های روزمره برای انتقال از یک فعالیت به

۱_ Sense of self

۲_ Self - Confidence

فعالیت دیگر به کمک نیاز دارند. اطمینان داشته باشید که انتظارات شما نسبت به توانایی‌های کودکان، معقول و از نظر تحولی مناسب باشد.

انتظارات: کودکان سه تا پنج ساله به طور روزافزونی قادر به درک قوانین رفتار هستند. زمانی که انتظارات مرهبن روشن و ثابت باشد، کودکان رفتار مناسب را یاد می‌گیرند.

بازی: ایجاد فرصت‌هایی برای بازی‌های سازنده و نمایشی (نمایش‌های اجتماعی) در مراکز پیش از دبستان ضروری است. این بازی‌ها، استرس یا اضطراب کودکان را کاهش می‌دهند. به عنوان مثال، کودکی که نقش مادر یا پدر یک عروسک را بازی می‌کند، پذیرش برادر یا خواهر جدید برای او راحت‌تر خواهد بود. کودکی که از سگ‌ها می‌ترسد ممکن است در هنگام بازی، یک سگ خیالی را تصور کند. ایجاد فرصت‌هایی برای بازی بدون استرس به کودکان کمک می‌کند تا بتوانند در واقعیت با این رویدادها روبه‌رو شوند.

مسئولیت‌پذیری^۱: کودکان کودکستانی و پیش‌دبستانی می‌توانند مسئولیت زیادی در کلاس داشته باشند. کودکان می‌توانند اسباب‌بازی‌ها را تمیز و آنها را در مکان‌های مناسب خود قرار دهند. وسایل آموزشی یا خوراکی را آماده کنند و خیلی چیزهای دیگر. مسئولیت‌پذیری اعتماد به خود و احساس شایستگی را به دنبال می‌آورد.

مشارکت در مقابل رقابت^۲: زمانی که فعالیت‌های رقابتی در کودکستان و پیش‌دبستان افزایش می‌یابد، تمایل کودکان برای مقایسه خود با دیگری نیز زیاد می‌شود. آنها بر اساس نتایج فعالیت‌های رقابتی به سرعت خود را به عنوان افراد موفق یا شکست خورده می‌شناسند. در طول زمان، مجموعه فعالیت‌های رقابتی با تجربه شکست می‌تواند اثرات منفی طولانی و مخربی بر کودک داشته باشد.

کودکان کودکستانی و پیش‌دبستانی می‌توانند یاد بگیرند که با مشارکت هم کار کنند. آنها به خوبی در گروه‌های دو نفره بر روی تکالیف مشخصی کار می‌کنند که حدود روشنی برای رفتار دارد.

چیدمان اتاق: چیدمان فیزیکی محیط یادگیری، بر رفتار کودکان تأثیر می‌گذارد. در زیر ملاحظات کلی‌تری برای چیدمان یک محیط یادگیری وجود دارد که رفتار «جامعه پسند» را تشویق می‌کند:

■ مراکز فعالیت گروه‌های کوچک، شلوغ و آرام را برای جلوگیری از برخورد جدا کنید. به عنوان مثال، بازی نمایشی و مکعب‌ها ممکن است در یک بخش باشد و کتاب‌ها و گوش کردن در بخش دیگر.

■ فضاهای باز و راه‌های عبور وجود داشته باشد به طوری که کودکان بتوانند به

۱_ Take responsibility

۲_ Competition

آسانی و بدون مزاحمت برای دیگران، در اطراف اتاق حرکت کنند.

- برخی از وسایل را در دسترس کودکان قرار دهید. به طوری که برای بازگرداندن آنها به کمک بزرگ‌ترها نیازی نداشته باشند. به آنها مراقبت درست از وسایل را آموزش دهید.
- مطمئن باشید که فضای زیادی برای فعالیت هر گروه کوچک وجود داشته باشد. به عنوان مثال، منطقه مکعب به فضای کافی برای درست کردن ساختمان و منطقه کتاب به فضایی برای خواندن چندین کودک در یک زمان نیاز دارد.

فعالیت ۳

از هنرجویان بخواهید بازدیدی از یک مهد کودک داشته باشند و برنامه آموزشی کودکان شیرخوار و نوپا را بررسی کنند. سپس پیشنهادهایی برای پیشرفت برنامه‌های مراقبت از کودک شیرخوار و نوپا را به صورت یک گزارش در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۴

از هنرجویان بخواهید خود را در جایگاه یک مربی مهد کودک تصور کنند و محیطی را فراهم سازند که کودکان آزادانه دست به انتخاب بزنند. به عنوان یک مربی برای آماده کردن محیط کارهایی را که باید انجام دهند، فهرست نمایند. سپس در گروه‌های کلاسی در مورد آن گفت‌وگو کرده و نتایج را در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۳-۴: محیط یادگیری رویکرد آموزشی مونته سوری را توضیح دهد.

فعالیت ۵

از هنرجویان بخواهید با مطالعه و استفاده از بخش «محیط مطلوب در رویکرد مونته سوری»، ویژگی‌های یک محیط یادگیری مناسب برای کودکان سه تا پنج سال را فهرست کنند. مطمئن باشند که سن کودکان با محیط مورد نظر تناسب داشته باشد. سپس نتیجه را در کلاس ارائه دهند و با نتایج سایر دوستان مقایسه کنند. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

کلاس مونته سوری

در کلاس‌های مونته سوری به جای صندلی‌ها و نیمکت‌های چیده شده ردیفی در کلاس‌های معمول و سنتی، کودکان به تنهایی و یا در گروه‌های کوچک، دور میزهای کوچکی که در کلاس وجود دارد، جمع شده و یا روی کف کلاس

نشسته‌اند و مشغول انجام کار هستند. فعالیت‌های مختلفی حول بازی‌های مربوط به یادگیری، گردآوری شده و براساس ضریب دشواری مرتب شده‌اند. این فعالیت‌ها از عینیت به سمت ذهنیت مرتب شده‌اند. بازی‌ها با استفاده از کارت، ابزار و وسایل چوبی، پارچه‌ای و فلزی که برای آموزش مفاهیم مختلفی چون اندازه، شکل، وزن، بافت، رنگ و صدا تهیه شده‌اند، انجام می‌شوند. طراحی این ابزار و وسایل به گونه‌ای است که به‌طور خودکار به کودک بازخورد ارائه دهند و آنان از این طریق بتوانند خطاهای خود را اصلاح کنند.

فعالیت ۶

از هنرجویان بخواهید با توجه به حوزه‌های یادگیری (شامل زندگی عملی، پرورش حواس، ارتباطات، زبان و سواد، ریاضیات، جنبه‌های فرهنگی زندگی، خلاقیت) در رویکرد مونتسوری بازدیدی از یک مهد کودک داشته باشند. سپس فهرستی از وسایل و موادی را که به تفکیک در هر زمینه یادگیری می‌توان به کار برد، تهیه کنند و آن را در کلاس ارائه دهند. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

نمونه‌ای از مواد و وسایل در رویکرد مونتسوری الف) زندگی عملی:

- پارچ، ظرف‌های کوچک، صافی و قیف؛
- قاشق، ملاقه، در پوش بطری؛
- قفل و کلید؛
- انواع مهره کوچک و بزرگ، نخ و سوزن، دکمه؛
- وسایل گردگیری؛
- وسایل شست‌وشو؛
- وسایل باغبانی و مراقبت از گیاهان.

ب) حواس:

- استوانه‌های دکمه‌دار؛
- برج صورتی؛
- پلکان پهن؛
- میله‌های بلند؛
- جعبه‌های رنگ؛
- حجم‌های هندسی؛
- جعبه‌های صدا؛
- شیشه مزه‌ها.

ج) ریاضیات:

کارت اعداد؛

عددهای سنباده؛

میله‌های اعداد.

د) ارتباطات، زبان و سواد:

وسایل طراحی؛

حروف سنباده؛

برچسب نام.

و) جنبه‌های فرهنگی زندگی:

کره زمین؛

نقشه؛

میز طبیعت؛

پرچم‌ها و پازل نقشه جهان؛

کارت حیوانات و گیاهان؛

تقویم.

هدف توانمندسازی ۴-۴:

برنامه درسی «مونه سوری» را براساس حوزه‌های یادگیری تهیه کند.

فعالیت ۷

از هنرجویان بخواهید، با توجه به فرهنگ خانواده‌ها، فعالیت‌هایی در برنامه کلاسی کودکان جهت ایجاد پیوند بین خانه و مهد کودک طراحی کنند. سپس راجع به آنها در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کرده و نتیجه را در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۴-۵:

تاریخچه رویکرد آموزشی «های اسکوپ» را بیان کند.

فعالیت ۸

از هنرجویان بخواهید اگر از یک مرکز پیش از دبستانی که روش آموزشی «های اسکوپ» را معرفی کرده است، بازدید داشته‌اند، تجربه خود را در کلاس ارائه دهند. در غیر این صورت، در مورد این رویکرد از منابع علمی جست‌وجو کنند و نتیجه را به صورت بروشور در کلاس ارائه دهند. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب صفحه بعد استفاده کنید.

برنامه پیش دبستانی پری

این پروژه یکی از مشهورترین تجربه‌های آموزشی در ۶۰ سال گذشته است. در این مطالعه پررسی اساسی مطرح شده است: آیا پیش دبستان، نمره‌های بهره‌هوشی کودکان محروم را افزایش می‌دهد و از شکست و افت تحصیلی آنها در سطوح بالاتر جلوگیری می‌کند؟ پروژه پیش دبستانی پری برخاسته از عقاید دیوید ویکارت است.

مرکز پیش دبستانی پری در اکتبر ۱۹۶۲ کار خود را آغاز کرد. در حقیقت دست‌اندرکاران این مرکز تلاش زیادی کردند تا ثابت نمایند که کودکان آفریقایی تبار آمریکایی عقب مانده ذهنی نیستند. دست‌اندرکاران این برنامه در حقیقت بر رشد شناختی کودکان تمرکز داشتند و این فرایند را از طریق کارها و فعالیت‌های عملی و دستی و بازی با کودکان صورت می‌دادند و در همه حال، کودکان، در معرض یادگیری فعال قرار می‌گرفتند. این پروژه به مدت ۵ سال ادامه داشت و در هر دوره پاییزی، گروه تازه‌ای از کودکان به این مراکز راه می‌یافتند. بسیاری از آنان به مدت دو سال به این مراکز می‌رفتند و در پایان دوباره آزمون‌های هوش از آنها به عمل می‌آمد. وقتی اولین گروه کودکان با تجربه از آزمون‌های به عمل آمده به نتیجه رسید، افزایش بیش از ۱۵ نمره بهره‌هوشی را نشان می‌دادند.

در حقیقت، این پروژه یکی از مشهورترین اقدام‌های مربوط به مداخله زود هنگام است که هم کودکان و هم مادران و پدران را شامل می‌شود. در اوایل دهه ۱۹۶۰، پنجاه‌وهشت کودک سیاه پوست از خانواده‌هایی که وضعیت اجتماعی و اقتصادی ضعیفی داشتند، یک برنامه آموزشی پیش دبستانی دوساله را که کیفیت بالایی داشت، دریافت کردند و مادران آنان نیز به طور هم‌زمان تحت برنامه قرار گرفتند. سرنوشت بعدی این کودکان با یک گروه کنترل هم‌تا متشکل از شصت و پنج کودک از همان محله محروم سیاه پوستان در میشیگان مقایسه شد. کسانی که در برنامه حضور یافته بودند عملکرد بهتری در مدرسه و تحصیلات بزرگسالی داشتند و احتمال فارغ‌التحصیل شدن و به دست آوردن شغل در آنان بیشتر بود. میزان دستگیری آنان در سن نوزده سالگی ۴۰ درصد پایین‌تر از گروه آزمایش بود. کودکانی که در برنامه پیش دبستانی حضور یافته بودند در سن بیست و هفت سالگی به گونه معناداری احتمال بیشتری وجود داشت که تحصیلات خود را به پایان برسانند، خانه شخصی داشته باشند و درآمدی بیش از ۲۰۰۰ دلار در ماه به دست آورند. در گروه کنترل، ۳۵ درصد آنان پنج بار یا بیشتر دستگیر شده بودند که این میزان برای کسانی که در برنامه پیش دبستانی حضور یافته بودند، ۱۷ درصد بود.

فعالیت ۹

از هنرجویان بخواهید در مورد ویژگی‌های شناختی کودکان از دیدگاه پیاژه به منابع علمی مراجعه کنند و خلاصه‌ای از یافته‌های خود را در کلاس گزارش دهند.

هدف توانمندسازی ۶-۴: اصول رویکرد آموزشی «های اسکوپ» را بیان کند.

فعالیت ۱۰

از هنرجویان بخواهید با در نظر گرفتن اصول اساسی رویکرد «های اسکوپ» (۱- کودکان، یادگیرندگانی فعال، ۲- علایق کودکان محور برنامه درسی ۳- مربیان تسهیل‌گران یادگیری هستند)، راجع به ویژگی‌های محیط یادگیری در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کرده و نتیجه را در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۷-۴: محیط یادگیری رویکرد آموزشی «های اسکوپ» را توضیح دهد.

در مورد محیط یادگیری مدارس «های اسکوپ» و چیدمان آنها با هنرجویان گفت‌وگو کنید.

هدف توانمندسازی ۸-۴: برنامه آموزشی «های اسکوپ» را توضیح دهد.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد برنامه آموزشی «های اسکوپ» می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید:

دانستنی‌های هنر آموز

مربیان به طور حرفه‌ای برای کار با کودکان خردسال آموزش دیده‌اند. نقش مربیان دوران اولیه کودکی در واقع شناخت ماهیت کودکان خردسال، نیازهای تحولی آنها، محیط‌های اجتماعی که در آن زندگی می‌کنند و شاخص‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی مناسب از نظر تحولی و فرهنگی است. مربیان شایسته، برنامه پیوسته‌ای برای رشد حرفه‌ای خود در پیش می‌گیرند تا بتوانند درباره رشد و فعالیت‌های مبتنی بر پژوهش، دانش به روزی داشته باشند. علاوه بر این، مربیان شایسته به عنوان حامیان کودکان خردسال و خانواده‌های آنها خدمت می‌کنند.

از هنرجویان بخواهید تجربیات آموزشی دوره خردسالی خود را به خاطر آورند، برای نمونه مربی‌شان از چه روش راهنمایی کودک استفاده می‌کرد؟ آیا آن روش‌ها به آنها کمک کرد رفتار مناسب را یاد بگیرند؟ آیا مربیان، بیشتر به کنترل کودکان علاقه‌مند بودند یا به آموزش رفتار مناسب به آنها؟ و غیره. سپس به پرسش‌های زیر پاسخ دهند:

مربیان آنها درباره نحوه یادگیری کودکان چه نظری داشتند؟
خلاصه‌ای از نظرات مربیان خود را در این زمینه ارائه کنند؟
روش آموزش کدام مربی متمایز از مربیان دیگر بود؟
در پایان، روش مربیان‌شان را با رویکرد «های اسکوپ» مقایسه کنند.

هدف توانمندسازی ۹-۴:

عناصر اصلی رویکرد آموزشی «های اسکوپ» را برای آموزش دوران اولیه تعیین کند.

از هنرجویان بپرسید اگر به عنوان یک مربی در مهد کودک بخواهند این رویکرد را برای اولین بار اجرا کنند چه اقداماتی انجام می‌دهند؟ راجع به آن در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کنند و نتیجه را در کلاس ارائه دهند. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

رویکرد رژیو امیلیا

گرچه آرای تربیتی لوریس مالاگازی مبنای همه فعالیت‌های تربیتی در مراکز رژیو می‌باشد اما نمی‌توان او را بنیان‌گذار این رویکرد دانست. رویکرد رژیو امیلیا برآمده از شرایط بعد از جنگ جهانی دوم و جنبش مردمی در شهری با همین نام بود که به دنبال بازسازی فرهنگی و اجتماعی منطقه آسیب دیده خود از طریق تربیت افرادی خلاق و نقاد و پایبند به ارزش‌های دموکراتیک بودند. اولین مرکز تربیت کودکان با این رویکرد در سال ۱۹۴۶ در دهکده‌ای به نام ویلا سلا در اطراف شهر رژیو با تلاش مردم منطقه و با فروش ابزار جنگی باقی‌مانده از ارتش آلمان و با رهبری مالاگازی شکل گرفت. گفتنی است که هم‌اکنون تمام مدارس رژیو در مقطع پیش‌دبستان فعال هستند. ارتباطات متقابل در قلب فعالیت‌های آموزشی در این رویکرد قرار دارد. ارتباطات همواره مبتنی بر گفت‌وگو و احترام متقابل و گوش فرا دادن و ارزش نهادن به نظرات دیگران می‌باشد. از آنجا که یادگیری در این رویکرد در بستر تعامل با محیط شکل می‌گیرد این رویکرد نیز مانند رویکرد مونته‌سوری بر زیبایی و غنای محیط تأکید فراوانی دارد تا آنجا که از آن با عنوان مربی سوم یاد می‌شود. در هر مدرسه یک آتلیه و یک مربی آتلیه و آتلیه‌های کوچکی در هر کلاس وجود دارد تا محلی برای

فعالیت هنری و عملی و پرورش خلاقیت کودکان باشد. فعالیت‌های آموزشی در قالب روش پروژه برآمده از علایق و نیازهای کودکان و هدایت شده توسط گروه مربیان است. در ابتدای هر سال تحصیلی، مربیان آموزشی، مربیان آتلیه و متخصصین برنامه‌درسی در یک فعالیت مشترک موضوعاتی را بر اساس علاقه‌های ابراز شده توسط کودکان در سال قبل و سؤالاتی که برای معلمان در حین انجام پروژه‌های گذشته ایجاد شده است. برای بررسی گسترده و عمیق در طول سال مطرح کرده و پروژه‌هایی را در این راستا تعریف می‌کنند. اگرچه این پروژه‌ها اهداف کلی را نه از جنس اهداف رفتاری دنبال می‌کنند اما روند پیشروی آنها کاملاً بر اساس اقتضائات پیش آمده تعیین می‌گردد.

هدف توانمندسازی ۴-۱۰: اصول رویکرد آموزشی «رجیو امیلیا» را بیان کند.

در مورد رویکرد آموزشی رجیو امیلیا و اصول آن توضیح دهید.

هدف توانمندسازی ۴-۱۱: ویژگی‌های رویکرد آموزشی «رجیو امیلیا» را شرح دهد.

با نتیجه‌گیری از مطالب گفته شده، در مورد ویژگی‌های رویکرد آموزشی رجیو امیلیا توضیح دهید^۱.

هدف توانمندسازی ۴-۱۲: محیط یادگیری رویکرد آموزشی «رجیو امیلیا» را توضیح دهد.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد رویکرد «رجیو امیلیا» می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید:

دانستنی‌های هنر آموز

جان دیویی (۱۸۵۹-۱۹۵۲)

جنبش آموزش پیشرو از سوی جان دیویی، که از سرشناس‌ترین مربیان پیشرو قلمداد می‌شود، برپا شد. او در ایالات متحده به دنیا آمد و بزرگ شد. دیویی آموزش دوره‌ی کودکی خود را دوره‌ای غیر جذاب و خسته‌کننده می‌دانست. او به عنوان استاد فلسفه در دانشگاه شیکاگو و کلمبیا، درباره‌ی آموزش و یادگیری به طور مبسوط

۱- در صورت امکان، با تهیه فیلم‌های آموزشی در مورد رویکردها، فضا و تجهیزات، ... و نمایش آنها برای هنرجویان، آموزش مؤثری را در کلاس ارائه دهید.

سخن گفته و مطالب زیادی را به رشتهٔ تحریر در آورده است. دیویی آموزش سنتی را رد کرد و برنامهٔ آموزشی کودک محور همراه با تعامل اجتماعی، یادگیری تجربی و فرصت‌هایی برای حل مسائل واقعی زندگی را مطرح کرد. از نظر دیویی، تجربه و تفکر در تربیت بسیار مهم تلقی شده است. انباشتن اطلاعات بی‌معنی در ذهن، یادگیری و فهم واقعی نیست. یادگیری واقعی از طریق تجربه، یعنی تأثیر و تأثر متقابل فرد با محیط صورت می‌گیرد، او منتقد اندیشه‌های فروبل در مورد آموزش کودکان خردسال بود، چون فروبل گمان می‌کرد که کودکان فقط از معلمان تقلید می‌کنند. دیویی اظهار داشت که مدرسه، زندگی است و تجربه‌های مدرسه به جای اینکه تنها آنها را برای آینده آماده سازد باید انعکاسی از زندگی روزمرهٔ کودکان باشد. او معلمان را ترغیب می‌کرد که روی علایق کودکان سرمایه‌گذاری کنند و ابعاد آموزش سنتی را در طرح‌های پژوهشی، گردش علمی، و حل مسئله بگنجانند.

مفهوم پیوستگی^۱، هستهٔ اصلی تفکر دیویی در خصوص یادگیری تجربی بود. مفهوم پیوستگی از نظر دیویی این بود که برخی از تجربه‌ها موجب غلط‌آموزی می‌شوند، و مسیر منفی را برای تجربه‌های آتی کودک رقم می‌زنند. بعضی تجربه‌ها از نظر آموزشی خنثی^۲ هستند؛ آنها نه پیشرفت کودک را تسهیل می‌کنند و نه مانع ترقی آن می‌گردند. از سوی دیگر، برخی از تجارب آموزشی نیز مثبت هستند و مسیری را برای رشد مثبت، فراهم می‌سازند. به عنوان نمونه، فرض کنید از کودک بخواهید هنگام صرف میان وعده، به هر یک از همکلاسی‌های خود دستمال سفره بدهد. آن تجربه در شرایطی آموزشی خواهد بود که کودک مفهوم ریاضی تناظر یک به یک را از این تجربه بیاموزد و به این ترتیب شما به او کمک می‌کنید هر بار که یک دستمال سفره در جلوی کودکی می‌گذارد، به شمارش آن نیز بپردازد. از سوی دیگر اگر این فعالیت یک امر روزمره باشد و کودک قبلاً آن را بارها و بارها به انجام رسانده باشد، فعالیتی خنثی است. همین فعالیت می‌تواند غیرآموزشی باشد اگر از کودک بخواهید که به عنوان تنبیه دستمال سفره‌ها را به کودکان بدهد، در این صورت کودک از دست شما عصبانی می‌شود و به تکلیف توجه نمی‌کند. به همین ترتیب، یادگیری خواندن نیز اگر لذت بخش باشد و فرصت‌هایی برای کودکان فراهم سازد، آموزشی خواهد بود، اما اگر بی‌معنا و ناخوشایند باشد، غیرآموزشی خواهد بود. اینکه یک فعالیتی آموزشی است یا نه، بستگی به کودکی دارد که به آن فعالیت مشغول است.

از هنر جوان بخواهید در مورد چیدمان محیط مهد کودک، که سبب پرورش خلاقیت و کنجکاوای کودکان می‌شود. در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کنند و ویژگی‌های چنین محیطی را به صورت نقاشی طراحی نمایند. برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد محیط آموزشی رویکرد رجیو امیلیا می‌توانید از مطالب صفحه بعد استفاده کنید.

فعالیت ۱۳

۱- Continuity

۲- Miseducative

۳- Neutral

دانستنی‌های هنر آموز

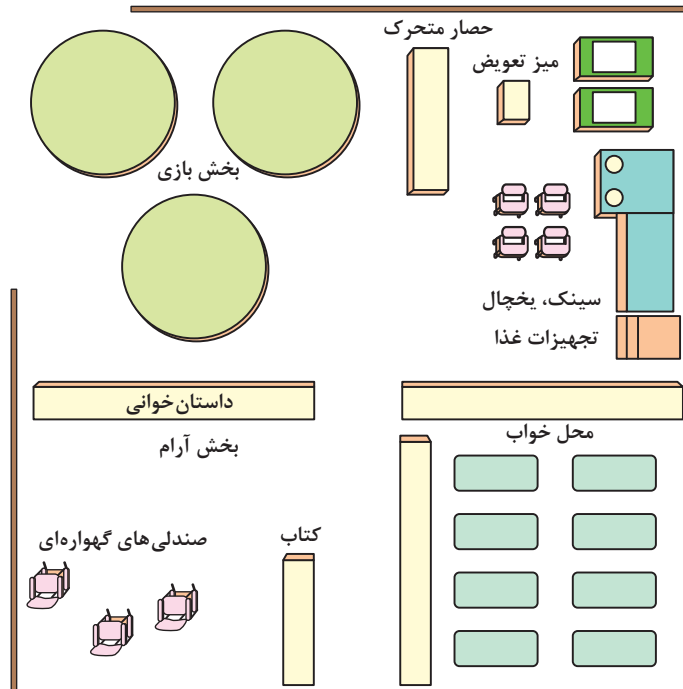
چیدمان اتاق

نحوه چیدمان وسایل، بسته به نیاز کودکان و منابع موجود، متفاوت است و قاعده مشخصی درباره چیدمان وسایل برای هر گروه سنی وجود ندارد. در زیر، ویژگی‌های کلی چیدمان اتاق کودکان شیرخوار، نوپا، پیش دبستانی و کودکانی مورد بحث قرار گرفته است. شایان ذکر است که همه این موقعیت‌ها باید برای افراد معلول نیز در دسترس باشند.

کودکان شیرخوار و نوپا

کودکان شیرخوار و نوپا شباهت‌هایی دارند، اما برخی تفاوت‌های میان آنان بر چیدمان فیزیکی محیط‌های یادگیری آنان تأثیرگذار است. تفاوت‌ها به بخش‌های غذا خوردن و خوابیدن و همچنین به بخش‌هایی مربوط است که برای انجام فعالیت‌ها طراحی شده است.

کودکان شیرخوار: کودکان شیرخوار به مکان‌هایی برای صرف غذا، تعویض پوشک، خوابیدن و بازی کردن نیاز دارند. هر کودک به یک تختخواب اختصاصی

شکل ۱- یک نمونه از محیط فیزیکی برای کودکان شیرخوار

نیاز دارد. از آنجا که تغذیهٔ کودکان به طور متناوب انجام می‌شود، قرار دادن چند صندلی بلند در مکانی که به این امر اختصاص یافته، ضرورت دارد. صندلی‌ها نیز پس از هر بار استفاده باید به طور دقیق ضدعفونی شوند.

کودک شیرخوار برای تعامل با بزرگسالان، حرکت در محیط اطراف و جست‌وجوی اشیاء به فضاهای تمیز و پوشیده از فرش نیاز دارند. در چنین فضاهایی لازم است اشیاء را به گونه‌ای قرار دهیم که کودک به آسانی بتواند به آنها دسترسی یابد. کودکان شیرخوار برای گوش کردن به آهنگ‌ها و خوابیدن به فضایی آرام نیاز دارند.

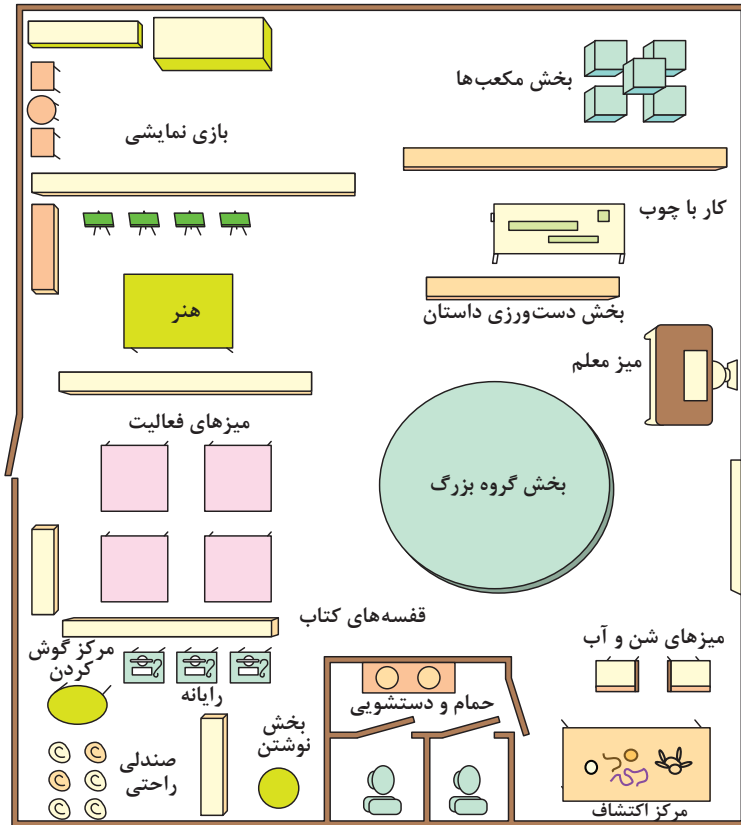
کودکان نوپا: برای کودکان نوپا، محیط‌هایی را باید فراهم ساخت که بتوانند به گونه‌ای فعال در گروه‌های کوچک یا به طور فردی در اطراف خود به جست‌وجو و اکتشاف بپردازند. شکل ۲ یک نمونهٔ محیط برای کودکان نوپا را نشان می‌دهد.

بخش‌های ویژهٔ ماهیچه‌های حرکتی درشت و دست‌ورزی، کودکان را به حرکت و سر و صدا دعوت می‌کند. آنها همچنین بزرگ‌ترین بخش‌هایی هستند که کودکان نوپا می‌توانند آزادانه حرکت کنند. محل دست‌ورزی، امکان انجام بازی‌های فردی، موازی و شرکت‌پذیری را برای کودکان نوپا فراهم می‌آورند. البته باید توجه داشت که در این سن، کودکان نشانه‌های ابتدایی از بازی‌های مشارکتی با همسالان از خود نشان می‌دهند. چنین محیط‌هایی فضای مناسبی برای فعالیت‌های گروهی مثل زمان قصه‌گویی و زمان خواب نیز خواهند بود. میزهای آب و شن مانند اتاق هنر برای کار با مایعات و مواد شکل‌پذیر مورد استفاده قرار می‌گیرند. مواد موجود در بخش هنر، قابل تغییرند و شامل گل رس، خمیر بازی، رنگ و مواد مختلفی هستند که در طرح‌های گوناگون از آنها استفاده می‌شود. در این میان وسایلی همچون ماژیک و مداد رنگی نیز باید در دسترس کودک قرار داده شوند.

بخش کتاب، محل آرامی است که کودکان نوپا می‌توانند در آن راحت باشند و لم بدهند. زمانی که تعدادی از آنان کتاب‌های متناسب با دورهٔ تحول خویش را جست‌وجو می‌کنند، قسمتی از میز کار به آنان اختصاص می‌یابد. برای کتاب‌خوانی در آغوش که یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های کودکان نوپا به شمار می‌رود، می‌توان از یک مبل استفاده کرد.

از آنجا که کودکان نوپا عادات غذایی متفاوتی دارند، باید میان وعده‌ها را طبق برنامهٔ فردی، برای هر یک از کودکان فراهم کنیم و یک میز تغذیهٔ میان وعده که هم‌زمان پنج تا شش کودک نوپا در یک زمان از آن استفاده کنند، کافی است.

برخی کودکان توالی رفتن را به طور کامل یاد گرفته‌اند یا در حال یادگیری آن هستند، در حالی که تعدادی از آنان، به این توانایی دست نیافته‌اند. بنابراین، دسترسی آسان کودک به حمام یا بخش تعویض که به دستشویی مجهز باشد، ضرورت دارد. توالت‌ها و دستشویی‌ها باید متناسب با قامت کودک طراحی شوند، در غیر این صورت، چهارپایه‌ای را در محل قرار دهید به گونه‌ای که چهارپایه به اطراف سر نخورد تا کودک بتواند به امکانات مورد نیاز خود دسترسی داشته باشد.

شکل ۲- یک نمونه از محیط فیزیکی برای کودکان نوپا

کودکستان و پیش‌دبستانی

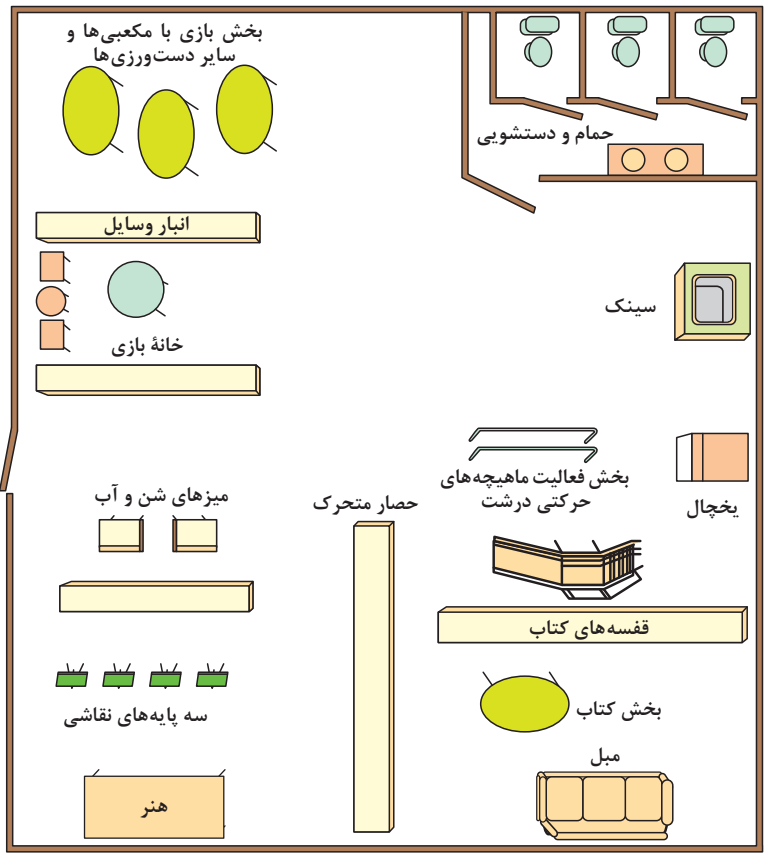
در کودکستان و پیش‌دبستانی چیدمان اتاق می‌تواند متفاوت باشد اما باید حاکی از ملاحظاتی باشد که در ایجاد یک محیط «کودک محور» در نظر است. شکل ۳ یک نمونه از تنظیم محیط برای کودکستان و پیش‌دبستان است. بخش فرش شده مناسب انجام بحث‌های گروهی، فعالیت‌های حرکتی، موسیقی و خواندن کتاب برای کل گروه است. حال آنکه در اتاق دارای میز تحریر، فعالیت‌های گروهی نسبتاً آرامی انجام می‌شود. میزهای مخصوص فعالیت‌های آرام، همچنین برای درس آموزشی مشخص، کار فردی، کار جمعی، اجرای طرح‌ها، صرف میان وعده و کار با وسایل، مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در سایر بخش‌ها، گروه‌های کوچک‌تری از کودکان در نظر گرفته می‌شوند. بخش هنر به گونه‌ای سازماندهی شده است که کودکان بتوانند همان‌طور که روی برنامه‌های هنری

فعالیت می‌کنند، از مواد و وسایل هم استفاده کنند یا به طور فردی روی سه پایه‌ها نقاشی کار کنند. مکان نگهداری کتب، فضای مجزایی است که در مجاورت محل کتاب خواندن قرار دارد. میز مخصوص نوشتن، شامل لوازمی مانند مداد، کاغذ، خط‌کش و پاکت است. بخش بازی‌های نمایشی، کار با چوب، بازی با مکعب و فعالیت‌های هنری به صورت واحدهای مجزا از سایر بخش‌ها، در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند چرا که این واحدها پر سر و صداترین قسمت‌های مرکز آموزشی به شمار می‌روند.

در مرکز اکتشاف، مواد متنوعی قرار دارد. در آنجا ممکن است مواد مختلفی از قبیل گیاهان در حال رشد یافت شود. این مواد برای انعکاس میزان پیشرفت، علایق یا محتوای موضوعات یادگیری تغییر داده می‌شوند. بخش اکتشاف برای نگهداری موجودات زنده نیز محل مناسبی است.

برای کودکان کودکان و پیش‌دبستانی نیز همانند کودکان نوپا، امکان استفاده

شکل ۳- یک نمونه از محیط فیزیکی برای کودکان پیش از دبستان

از حمام‌های مجزا در مجاورت محل فعالیت، مطلوب است. دیوارهای جداکننده بخش‌ها و محل‌های نگهداری وسایل، محدوده‌هایی را برای هر یک از بخش‌ها ایجاد می‌کنند، و مانع گسترش سر و صدا به قسمت‌های دیگر می‌شوند. هر کودک در طول فعالیت‌های روزانه، فضای کوچکی برای نگهداری وسایل شخصی خود دارد.

هدف توانمندسازی ۱۳-۴: برنامه آموزشی رویکرد آموزشی «رجیو امیلیا» را بیان کند.

فعالیت ۱۴

با هماهنگی، از یک مهد کودک بازدید داشته باشید و هنرجویان درباره چگونگی مستندسازی فعالیت‌های کودکان گزارشی تهیه کرده و نتیجه را در کلاس ارائه دهند.

هدف توانمندسازی ۱۴-۴: اصول نظریه رویکرد آموزشی «والدروف» را بیان کند.

فعالیت ۱۵

از هنرجویان بخواهید تصور کنند مربی مهد کودک هستند و می‌خواهند محیطی گرم و صمیمی مانند خانه را برای کودکان در کلاس خود ایجاد کنند. چه اقدامات یا تغییراتی باید در کلاس انجام دهند؟ راجع به آنها در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کرده و نتیجه را در کلاس گزارش دهند.

هدف توانمندسازی ۱۵-۴: برنامه آموزشی رویکرد آموزشی «والدروف» را توضیح دهد.

فعالیت ۱۶

از هنرجویان بخواهید برنامه درسی رویکرد والدروف و مونته سوری را با هم مقایسه کنید و شباهت‌های آنها را مشخص کنند. سپس براساس نتیجه به دست آمده فضایی برای مهد کودک خود طراحی کنند. برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید از مطالب زیر استفاده کنید.

دانستنی‌های هنر آموز

اولین وجه اشتراک رویکردها (چهار رویکرد ذکر شده) آن است که نگاهی کودک محور دارند و مهم‌ترین ویژگی آن توجه به لطافت کودکانه و نیز اولویت دادن به علائق کودکان است که این خود آزادی دانش‌آموز را در فرایند آموزش موجب

می‌شود. دومین وجه اشتراک، توجه به رشد حواس به عنوان منبع مهم شناخت و درگیری شخصی کودک با محیط اطراف و طبیعت است. سومین ویژگی مشترک، فراغت این رویکردها از مرزبندی‌های مذهبی، اجتماعی، سیاسی و قومی است. در هر سه رویکرد، کودکان به دلیل کودک بودن توجه به جنسیت حق آموزش دارند چهارمین وجه اشتراک، نگاهی همه‌جانبه به کودک و جنبه‌های مختلف وجودی اوست. این همه‌جانبه‌نگری به ویژه آنجا که فرصت ابراز علائق و درگیر شدن با محیط برای کودک در کنار سایر کودکان فراهم می‌شود تحقق می‌یابد. پنجمین وجه اشتراک نسبی این رویکردها هدفمندی آموزشی آنهاست که در کنار کودک محوری باعث فرایند محوری به جای محصول محوری در آموزش است. در رویکرد مونته‌سوری حضور عناصر فلسفی چندان پررنگ نیست. شاید این امر به نوع تخصص مونته‌سوری به عنوان یک پزشک مربوط باشد. در حالی که والدروف با تکیه بر مکتب روحانی آنتروپوزوفی یا فرزانگی بشر شکل گرفته است. در ضمن، او شیوه آموزشی نوینی به اجرا گذاشت و آن اینکه تا پیش از ۷ سالگی به جای خواندن و نوشتن، به دانش‌آموزان هنر و موسیقی آموخته می‌شد و پس از آن سن، محاسبه و خواندن و نوشتن آموخته می‌شد. در رویکرد رجیو امیلیا، نقش یادگیری از طریق عمل و تعاملات اجتماعی، در یادگیری کودک پررنگ می‌باشد. مالاگازی در این رابطه معتقد است: «آنچه کودکان یاد می‌گیرند نه به صورت خودکار از آنچه که تدریس می‌شود بلکه به طور عمده از آنچه که از ظرفیت‌های خودشان انجام می‌دهند به دست می‌آید». اگرچه این رویکردها در عناصری همچون نقش فعال کودک در جریان آموزش، پرورش متعادل ابعاد وجودی کودک، یاری جستن از محیط و طبیعت در آموزش و مشارکت والدین در جریان تربیت مشترک هستند، اما تفاوت‌هایی به خصوص در رابطه با جایگاه مربی و نگاه هر رویکرد به رشد کودک، محیط یادگیری، روش‌های آموزشی و ارزشیابی نیز بین آنها وجود دارد.

فعالیت ۱۷

از هنرجویان بخواهید یکی از رویکردهای موجود در آموزش و پرورش پیش از دبستان را مورد بررسی قرار دهند و سپس بروشوری درباره آن رویکرد تهیه نموده و آن را در کلاس ارائه دهند.

فعالیت ۱۸

با معرفی منابع معتبر اسلامی در زمینه آموزش به کودکان، از هنرجویان بخواهید نقاط قوت و ضعف هر یک از رویکردهای چهارگانه را نقد و بررسی کنند و گزارش آن را در کلاس ارائه دهند.

تمرین کنید

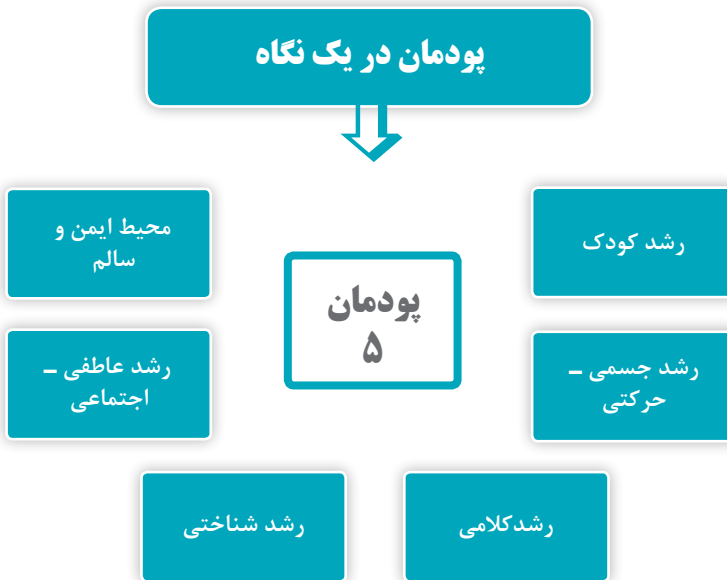
برای مروری بر پودمان و کسب شایستگی در هنرجویان، از آنها بخواهید قسمت «تمرین کنید» را انجام دهند و پرسش‌های خود را در این زمینه در کلاس مطرح کنند.

خودارزیابی

بعد از اتمام پودمان از هنرجویان بخواهید با توجه به راهنمای «خودارزیابی» آن را کامل کنند و نتیجه را بررسی کنید. در صورت مشاهده مواردی که بیانگر کمبود آموخته‌های هنرجویان است آنها را راهنمایی کنید و مطالب را در زمینه مربوط، با آنها مرور کنید و اشکالات موجود را با طراحی تمرینات مختلف رفع کنید.

پودمان ۵: کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان

Application of professional content in preschool education

یادگیری یک زبان جدید، افق‌های نوینی را به روی ما جهت آشنایی با فرهنگ و تمدن سایر ملل می‌گشاید.

Learning foreign language opens new horizons to our lives about other nations cultures and civilizations.

پنجمین پودمان درس دانش فنی تخصصی، کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان است. این پودمان شامل یک واحد یادگیری است و بسته آموزشی آن شامل کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و کتاب همراه هنرجو، فیلم آموزشی و پوستر آموزشی است.

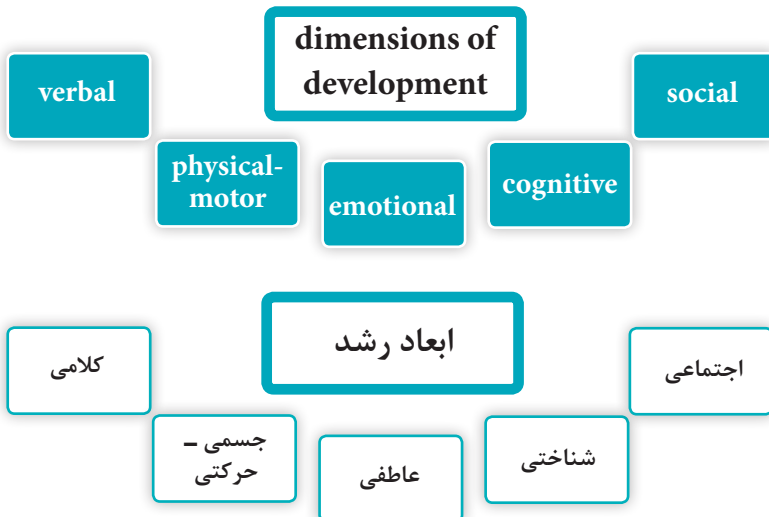
کلید واژه‌ها: رشد کودک، ابعاد رشد، رشد جسمی - حرکتی، مهارت‌های حرکتی، کلامی، رشد شناختی، مراحل رشد ذهنی، رشد عاطفی - اجتماعی، محیط ایمن و سالم.

ابزار: لوازم التحریر، تصاویر، فیلم آموزشی، کتاب همراه هنرجو، راهنمای هنرآموز.
فضا: کارگاه/ کلاس، فضای مرکز پیش از دبستان.
با معرفی محتوای پودمان با استفاده از نمودار بالا، به تدریس اهداف توانمندسازی این پودمان با تأکید بر انجام فعالیت‌های آموزشی بپردازید.

هدف توانمندسازی ۱-۵: رشد کودک را توضیح دهد.

رشد کودک

رشد کودک چیست؟ شاید در نگاه اول، رشد کودک به نظر ساده باشد و بسیاری از ما یک پاسخ ساده برای این سؤال داشته باشیم. با این حال اگر شما در مورد این سؤال، عمیق فکر کنید، ممکن است پاسخ آن آسان نباشد، زیرا این سؤال ممکن است بسته به تفاوت‌های فردی متفاوت باشد. در این راستا، رشد کودک جنبه‌های بسیاری دارد که عبارت از رشد جسمی - حرکتی، شناختی، عاطفی، اجتماعی و کلامی می‌باشد. بین ابعاد رشد انسان ارتباطی قوی وجود دارد. همهٔ حوزه‌های رشد ویژگی‌های منحصر به فردی دارند، اما در عین حال، همهٔ آنها به یکدیگر وابسته‌اند. رشد در یک بعد تأثیر می‌گذارد و هم چنین تحت تأثیر ابعاد دیگر رشد قرار می‌گیرد. الف) نمودار زیر مربوط به ابعاد رشد است. آن را ترجمه کنید و معادل فارسی آن را در نمودار زیر بنویسید.

نمودار ۱- ابعاد رشد

- ب) صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید.
- ۱- ابعاد رشد همه وابسته به یکدیگر هستند. **درست**
  - ۲- رشد جسمی بر رشد شناختی و رشد اجتماعی - عاطفی تأثیر می‌گذارد. **درست**
- پ) معادل فارسی کلمات زیر را بنویسید.

لغت	ترجمه	لغت	ترجمه
Aspects	جنبه‌ها	motor-Physical development	رشد جسمی- حرکتی
Cognitive development	رشد شناختی	Relationship	ارتباط
Dimension	بعد	Social development	رشد اجتماعی
Emotional development	رشد عاطفی	Traits	صفات
Humans	انسان	Verbal development	رشد کلامی
Individual differences	تفاوت‌های فردی		

هدف توانمندسازی ۲-۵: اصطلاحات و متون تخصصی رشد جسمی - حرکتی کودک را به کار بندد.

بخش اول: رشد جسمی - حرکتی

شکل ۱- مراحل رشد جسمی - حرکتی

رشد جسمی - حرکتی چیست؟

رشد جسمی - حرکتی یکی از ابعاد رشد است که مربوط به تغییرات فیزیولوژیکی مانند قد، وزن و توانایی‌های حرکتی است. کودکان در طول سال‌های پیش از دبستان به سرعت رشد می‌کنند اگر چه این رشد آرام‌تر از دو سال اول زندگی آنهاست. کودکان، توانایی انجام فعالیت‌های جسمانی زیادی دارند. بنابراین، رشد جسمی - حرکتی شامل موارد زیر است:

۱ مهارت‌های حرکتی ظریف: این مهارت، شامل مهارت استفاده از انگشتان دست مانند مهارت نوشتن، بریدن و بستن بند کفش می‌باشد. رشد این مهارت‌ها به سن و رشد مناسب مهارت‌های جسمی (مانند قدرت شانه) بستگی دارد (شکل ۲).

۲ مهارت‌های حرکتی درشت: مهارت‌های هستند که نیاز به حرکت کامل بدن دارند و عضلات بزرگ بدن را برای انجام کارهای روزمره مانند ایستادن، پیاده روی، راه رفتن و نشستن درگیر می‌کنند (شکل ۳).

۲ تعادل: این مهارت، به توانایی نگاه داشتن وضعیت یا حالت بدنی کنترل شده در حین انجام یک تکلیف خاص اشاره دارد. پیاده روی، بالا رفتن یا حتی نشستن، همه نیاز به تعادل دارند. دو نوع تعادل وجود دارد. تعادل پویا که به توانایی حفظ تعادل در موقعیتی اشاره دارد که نیاز به حرکت دارند مانند راه رفتن، دویدن و دوچرخه سواری. تعادل ایستا به توانایی حفظ وضعیت در حالت ثابت است مانند ایستادن، نشستن و بازی «مجسمه» اشاره دارد.

۴ هماهنگی: این مهارت، به توانایی تفسیر صحیح چندین علامت برای انجام کارهای پیچیده جسمی اشاره دارد. برای مثال، هماهنگی دست و چشم در کودکان نیازمند این است که کودکان به طور صحیح اطلاعات دیداری را به گونه ای تفسیر کنند که به آنها اجازه دهد توپ را بگیرند یا به آن ضربه بزنند (شکل ۴).

تمرین کنید

(الف) به سؤالات زیر پاسخ دهید.

۱- چهار نوع رشد جسمی کودک کدام‌اند؟

۲- مهارت‌های حرکتی درشت را با جزئیات تعریف کنید؟

۳- تعادل ایستا را با یک مثال تعریف کنید؟

(ب) کلمات داخل کادر را با توجه به نوع مهارت، در سه گروه صفحه بعد قرار دهید.

مهارت‌های حرکتی درشت	مهارت‌های حرکتی ظریف	هماهنگی
Runnin	tying shoelaces	catching a ball
walking	playing dough	climbing stairs
Jumping	writing	Kicking

مهارتی مانند **tying shoelaces** یا **writing** نیز نیازمند هماهنگی بین چشم و دست نیز می‌باشد.

نکته

(ج) در جای خالی کلمات مناسب قرار دهید.

1. Physical development is the dimension of growth that is related to basic **physiological** changes.

■ رشد جسمی شامل ابعاد مختلف رشد است که شامل تغییرات فیزیولوژیکی می‌شود.

2. Children are developing rapidly during the **preschool** years.

■ کودکان در طول سال‌های پیش از دبستان به سرعت رشد می‌کنند.

3. Fine motor skills are finger and hand skills such as **writing** , cutting and tying **shoelaces**.

■ مهارت‌های حرکتی ظریف شامل مهارت‌های انگشت و دست مانند نوشتن، بریدن و بستن بند کفش می‌باشد.

(د) به تصاویر نگاه کنید و مهارت مربوط به هر کدام در جای خالی بنویسید.

fine motor skill.	coordination skill
	

cross motor skill.	cross motor skill or coordination skill.
	

و) لغات زیر را ترجمه کنید.

لغت	ترجمه	لغت	ترجمه
Balance	تبادل	Large muscles	عضلات بزرگ
Capabilities	توانایی‌ها	Movement	حرکت
Coordination	هماهنگی	Physical - motor development	رشد جسمی - حرکتی
Fine motor skills	مهارت‌های حرکتی ظریف	Gross motor skills	قدرت شانه
Shoulder strength	مهارت‌های حرکتی درشت		

هدف توانمندسازی ۳-۵: اصطلاحات و متون تخصصی رشد عاطفی - اجتماعی کودک را به کار بندد.

بخش دوم: رشد عاطفی - اجتماعی

رشد عاطفی - اجتماعی چیست؟

رشد عاطفی - اجتماعی، توانایی کودک برای درک احساسات دیگران، کنترل احساسات و رفتارهای خود و داشتن یک ارتباط خوب با همسالان است. برای اینکه کودکان بتوانند مهارت‌های پایه‌ای را به دست آورند، به مهارت‌هایی مانند احساس اعتماد به نفس، غرور، دوستی، مهربانی و شوخ‌طبعی نیاز دارند که همه آنها بخشی از رشد عاطفی - اجتماعی کودک است.

رشد عاطفی - اجتماعی شامل چندین بخش مرتبط با رشد، از جمله تعامل اجتماعی، آگاهی عاطفی و خودتنظیمی است. در زیر نمونه‌هایی از جنبه‌های مهم رشد اجتماعی عاطفی کودکان بیان شده است (شکل ۵).

تعامل اجتماعی: متمرکز بر روابط ما با دیگران، مخصوصاً روابط با بزرگسالان و همسالان است. همان‌طور که کودکان از لحاظ اجتماعی رشد می‌کنند، یاد می‌گیرند که نوبت را رعایت کنند، به دوستان خود کمک کنند، با یکدیگر بازی کنند و با دیگران همکاری داشته باشند.

آگاهی عاطفی: شامل توانایی شناخت و درک احساسات و اعمال خود و دیگران است و اینکه چگونه احساسات و اعمال ما بر رفتار خودمان و دیگران تأثیر می‌گذارد. **خود تنظیمی:** توانایی ابراز افکار، احساسات و رفتارها در شیوه‌های مناسب از نظر اجتماعی است. یادگیری حفظ آرامش، زمانی که عصبانی یا هیجان زده هستیم و یا اینکه در یک شرایط دشوار قرار گرفته‌ایم نوعی خود تنظیمی است.

تمرین کنید

الف) به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- ۱ رشد عاطفی - اجتماعی چیست؟
- ۲ مهارت‌های اساسی که کودکان برای رشد عاطفی - اجتماعی به آنها نیاز دارند، کدام‌اند؟
- ۳ جنبه‌های مهم رشد عاطفی - اجتماعی کدام‌اند؟

ب) در جای خالی کلمات مناسب قرار دهید.

1. Social-emotional development is a child's ability to get along with **peers**.

■ رشد عاطفی - اجتماعی توانایی کودک برای داشتن یک ارتباط خوب با همسالان است.

2. As children develop socially, they learn to take turns, help their **friends**, play together, and **cooperate** with others

■ همان‌طور که کودکان از لحاظ اجتماعی رشد می‌کنند، آنها یاد می‌گیرند که نوبت را رعایت کنند، به دوستان خود کمک کنند، با یکدیگر بازی کنند و با دیگران همکاری کنند.

3. **Self-regulation** is one of the most important aspects of social and emotional development.

■ خود تنظیمی یکی از مهمترین جنبه‌های رشد عاطفی - اجتماعی است.

ج) هر کدام از کلمات را زیر تصویری بنویسید که با آن همخوانی دارد .
خوشحال - غمگین - ناراحت - مضطرب

happy	sad
	

anxious	angry
	

د) به نظر شما در موقعیت‌های زیر، افراد چه احساساتی نشان می‌دهند؟
 ۱ معلم، دانش‌آموز را درگیر پرسش تعاملی می‌کند.
 ۲ معلم و کودکان در حالی که به آینه‌هایشان نگاه می‌کنند، احساسات مشابهی را نشان می‌دهند.

و) وقتی کارهای زیر را انجام می‌دهید چه احساسی دارید؟ آن را بنویسید.

- ۱ ملاقات با پدر بزرگ و مادر بزرگ .....
- ۲ بیرون رفتن با دوستان خود .....
- ۳ تمیز کردن اتاق تان .....

ه) کلمات را با توجه به معانی به یکدیگر وصل کنید.

- ۱ ناامید = احساس ناامیدی
- ۲ مضطرب = احساس نگرانی و عصبانیت .
- ۳ شادی = احساس شادی و لذت

و) به تصاویر نگاه کنید و به سؤالات جواب دهید.

- ۱ چه تفاوت‌هایی در رفتار کودکان دیده می‌شود؟
  - ۲ کدام یک از کودکان از نظر شما، رشد اجتماعی بالاتری دارند؟ چرا؟
- ی) لغات زیر را ترجمه کنید.

ترجمه	لغت	ترجمه	لغت
احساسات	Feelings	رشد اجتماعی - عاطفی	Social-emotional development
دوستی	Friendship	توانایی	Ability
آگاهی عاطفی	Emotional awareness	عاطفه	Affection
ارتباطات	Relationships	رفتار	Behavior
تعامل اجتماعی	Social interaction	اعتماد به نفس	Confidence
		خود تنظیمی	Self-regulation

هدف توانمندسازی ۴-۵: اصطلاحات و متون تخصصی رشد شناختی کودک را به کار بندد.

بخش سوم: رشد شناختی

نظریه‌های اصلی رشد شناختی کودک کدام‌اند؟

رشد شناختی، به دانش و چگونگی به دست آوردن آن ارتباط دارد. این طبقه از رشد، شامل توانایی‌های ذهنی، تفکر، حافظه، حل مسئله، خلاقیت، فراشناخت، تفکر واگرا، زبان، سوادآموزی و توجه می‌باشد (شکل ۶).

انواع مختلفی از نظریه‌های رشد شناختی کودک مانند نظریه مرحله‌ای پیاژه وجود دارد.

ژان پیاژه نظریه‌ای را منتشر کرد که در آن، رشد شناختی کودکان در چهار مرحله متمایز رخ می‌دهد. در اینجا چهار مرحله رشد شناختی پیاژه در دوران کودکی را بیان می‌کنیم:

مرحله	سن	
حسی حرکتی (از تولد تا ۲ سالگی)		در این مرحله، کودکان از طریق حواس خود و دستکاری اشیاء در مورد جهان یاد می‌گیرند.
پیش عملیاتی (۲ تا ۷ سال)		در این مرحله حافظه و تخیل کودکان رشد می‌کند. آنها همچنین قادر به درک چیزها از لحاظ نمادین هستند.
عملیات عینی (۷ تا ۱۱ سال)		کودکان بیشتر نسبت به رویدادهای بیرونی و همچنین احساسات دیگران نسبت به احساسات خودشان آگاه می‌شوند. آنها کمتر خودمحور می‌شوند.
عملیات صوری (سنین ۱۱ سال و بزرگ‌تر)		کودکان در این سنین قادر به استفاده از منطق برای حل مشکلات، مشاهده جهان اطراف و برنامه‌ریزی برای آینده هستند.

تمرین کنید

الف) به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- ۱ جنبه‌های رشد شناختی را نام ببرید؟
- ۲ در کدام مرحله، کودکان با استفاده از حواس و دست‌ورزی در مورد دنیای اطراف خود یاد می‌گیرند؟
- ۳ طبق نظر پیازه چهار مرحلهٔ مجزا از نظریه مرحله‌ای رشد شناختی کودک را نام ببرید؟

ب) در جای خالی کلمات مناسب را قرار دهید.

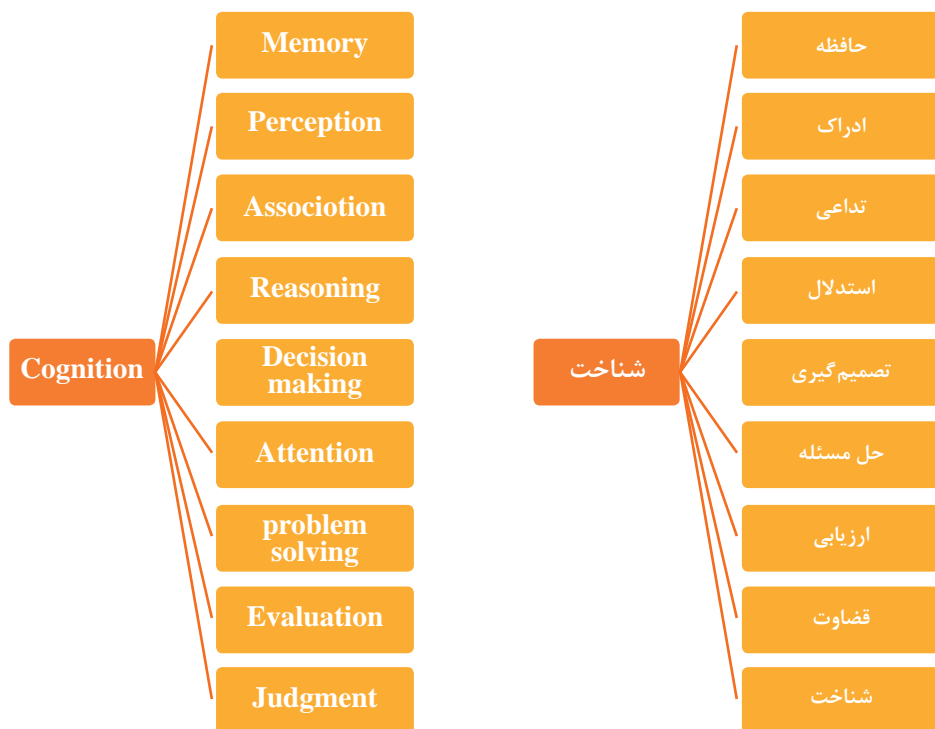
1. Cognitive development is related **to knowledge** and how it is acquired .
■ رشد شناختی به ..... و اینکه چگونه به دست می‌آید، مربوط می‌باشد.
2. Cognitive development includes **mental** abilities , thinking and **memory**.
■ رشد شناختی دربرگیرندهٔ توانایی‌های ذهنی، تفکر و حافظه می‌باشد.
3. During the **Preoperational** stage, children develop memory and imagination.

■ در طی مرحلهٔ پیش عملیاتی، حافظه و تخیل کودکان رشد می‌کند.

پ) در ارتباط با کلمات زیر، هر چیزی به ذهنتان می‌رسد بنویسید.

- ۱ حافظه .....
- ۲ شناخت .....
- ۳ توجه .....

د) نمودار صفحه بعد مربوط به ابعاد اساسی شناخت است. معادل فارسی واژه‌های آن را در نمودار روبه روی آن بنویسید.

و لغات زیر را ترجمه کنید.

لغت	ترجمه	لغت	ترجمه
Cognitive development	رشد شناختی	Manipulation	دست ورزی
Concrete operational stage	مرحله عملیات عینی	Memory	حافظه
Beliefs	باورها	Preoperational stage	مرحله پیش عملیاتی
Formal operational stage	مرحله عملیات انتزاعی	Sensorimotor stage	مرحله حسی حرکتی
Egocentric	خودمحور	Problem solveing	حل مسئله
Imagination	تخیل	Thoughts	افکار

هدف توانمندسازی ۵-۵: اصطلاحات و متون تخصصی رشد کلامی کودک را به کار بندد.

بخش چهارم: رشد کلامی

رشد کلامی چیست؟

رشد کلامی شیوه‌ای است که کودکان از طریق آن یاد می‌گیرند که هم زبان را به عنوان یک شکلی از ارتباط درک کنند و هم آن را تولید کنند. سال‌های نوپایی، زمانی بسیار هیجان‌انگیز برای رشد زبان است. از اولین کلمه یا جمله‌ای که کودک بیان می‌کند و نظرات جالب و خنده‌دار که او در مورد جهان مطرح می‌کند (شکل ۷).

والدین بخش مهمی از این روند شگفت‌انگیز هستند. بسیاری از والدین به طور غریزی به رشد زبانی فرزندشان از طریق صحبت کردن و خواندن کمک می‌کنند (این دقیقاً همان چیزی است که باید انجام دهند!) از طریق این تعاملات روزانه، کودکان یاد می‌گیرند با یادگیری کلمات جدید، با استفاده از عبارات و جملات جدید، وارد گفتگو و صحبت با دیگران شوند.

یادگیری «کلمه» که بخشی اساسی از رشد کلامی است به موارد زیر بستگی دارد:

- ۱ میزان صحبت کردن:** کودک شما می‌خواهد با شما ارتباط برقرار کند حتی قبل از اینکه او بتواند از کلمات استفاده کند.

- ۲ نوع صحبت کردن:** کودکان مهارت‌های گفتاری خود را از طریق گفت‌وگو با دیگران رشد می‌دهند و همیشه از طریق صحبت با افراد و محیط‌های واقعی، بیشتر از تماشای تلویزیون و یا ارتباط با رسانه‌های دیگر یاد می‌گیرند.

۳ توانایی استفاده از زبان برای برقراری ارتباط مؤثر با دیگران: این توانایی یکی از مؤلفه‌های مهم در رشد اولیه کودک و البته موفقیت بلند مدت آن در مدرسه و فراتر از آن است.

تمرین کنید

الف) به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- ۱ رشد کلامی کودک را تعریف کنید؟
  - ۲ نقش والدین را در فرایند رشد کلامی کودک توضیح دهید؟
  - ۳ یادگیری کلمات به عنوان بخش اساسی رشد کلامی به چه عواملی وابسته است؟
- ب) در جای خالی کلمات مناسب قرار دهید.

1. Verbal development is the way in which children begin to both **understand** and **produce** language as a form of communication .

۱ رشد کلامی شیوه ای است که کودکان از طریق آن یاد می‌گیرند که هم زبان را به عنوان یک شکلی از ارتباط درک کنند و هم آن را تولید کنند.

2. Children develop their **oral language** skills through conversations with others

۲ کودکان مهارت‌های گفتاری خود را از طریق گفت‌وگو با دیگران رشد می‌دهند.

پ) صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید.

- ۱ سال‌های نوپایی زمانی بسیار هیجان انگیز برای رشد زبان است. **درست**
- ۲ کودکان با تماشای تلویزیون، مهارت‌های گفتاری خود را رشد می‌دهند. **نادرست**
- ۳ بسیاری از والدین به طور غریزی به تقویت رشد مهارت‌های زبان فرزند خود از طریق صحبت کردن با آنها کمک می‌کنند. **درست**
- د) با توجه به شکل ۸، کلمات روی تصویر را ترجمه کنید.

(و لغات زیر را ترجمه کنید.

ترجمه	لغت	ترجمه	لغت
منظم	Systematic	شایستگی	Competence
صدا	Sound	بنیادی	Fundamental
نماد	Symbol	تعاملات	Interactions
رسمی	Traditional	زبان گفتاری	Oral language
رشد کلامی	Verbal development	هدف	Purpose
زبانی	Linguistic	علائم	Signs

هدف توانمندسازی ۵-۶: اصطلاحات و متون تخصصی مهارت‌های ارتباطی در کودکان را به کار بندد.

بخش پنجم: رشد مهارت‌های ارتباطی در کودکان

مهارت‌های ارتباطی در کودکان کدام‌اند؟

یادگیری مهارت‌های ارتباطی برای کودکان مهم و کلیدی است زیرا افراد از طریق ارتباط با دیگران است که نیازهای خود را برآورده می‌سازند. چندین وظیفه دیگر هم در اوایل دوران کودکی همانند این موضوع مهم هستند. رشد ارتباطات برای کودکان شامل دستیابی به مهارت‌ها برای درک و بیان افکار، احساسات و اطلاعات است. درک

ارتباطات از قبل از تولد (در دوران بارداری) شروع می‌شود و در طول زندگی ادامه می‌یابد، همان‌طور که یک کودک می‌شنود، می‌بیند و اطلاعات دیگران را تفسیر می‌کند. بیان ارتباط یا زبان کودک، با حرکات سر، چشم و بدن آغاز می‌شود (شکل ۸).

تمرین کنید

الف) به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- ۱ رشد ارتباطات در کودکان شامل چه مواردی است؟
- ۲ شروع درک ارتباط در کودکان چه زمانی است؟

ب) در جای خالی کلمات مناسب قرار دهید.

1. Learning to communicate is to interact with others and to have their **Needs** met
2. Understanding communication begins before **birth**
3. The expression of communication or a child's language begins with **head**, eye, and **body** movements

ج) جاهای خالی را با کلمات داده شده کامل کنید.

understanding - feelings - movements

درک کردن - احساسات - حرکات

1. The expression of communication or a child's language begins with head, eye, and body **movements**.
2. Communication development for young children includes expressing thoughts, **feelings** and in formation .

۱ بیان ارتباط یا زبان کودک با حرکات سر، چشم و بدن شروع می‌شود.

۲ رشد ارتباطات برای کودکان شامل دستیابی به مهارت‌ها برای درک و بیان افکار و احساسات است.

د) لغات زیر را ترجمه کنید.

لغت	ترجمه
Communication skills	مهارت‌های ارتباطی
Functional	کارکردی
Information	اطلاعات
body movements	حرکات بدن

هدف توانمندسازی ۷-۵: اصطلاحات و متون تخصصی فضای ایمن و سالم محیط آموزشی کودک را به کار بندد.

بخش ششم: ایمنی و بهداشت محیط

محیط پیش از دبستان باید بیش از هر چیز امن باشد و اطمینان از امنیت در محیط پیش از دبستان ملاحظاتی دارد. دستورالعمل‌های زیر را برای ایجاد یک محیط امن در مهد کودک دنبال کنید (شکل ۹).

۱ کارکنان واجد شرایط را انتخاب کنید: شما باید کارکنان کافی برای نظارت بر تمام کودکان در مهد کودک داشته باشید و اطمینان حاصل کنید که تمام مناطق در مهد کودک که کودکان در آن جمع می‌شوند، همیشه توسط کارکنان نظارت می‌شود.

۲ منطقه بازی را به صورت منظم بررسی کنید: به این معنا که کارکنان باید همه چیز را به طور کامل بررسی کنند.

۳ کلاس را به شیوه‌ای تنظیم کنید که به شما امکان می‌دهد همه کودکان را در تمام زمان‌ها ببینید. اطمینان حاصل کنید که هیچ نقطه کوری وجود ندارد که در آن کودکان از دید شما پنهان باشند.

۴ فضای اطراف زمین بازی را با نرده‌های امن ببوشانید: پوشش زمین باید نرم و مطمئن باشد.

■ ارتفاع تاب، سرسره و دیگر تجهیزات زمین بازی باید یک فاصله امن از زمین داشته باشند.

۵ مواد شیمیایی را دور از دسترس کودکان نگه دارید: در یک محیط پیش از دبستان، پاک کننده‌ها، جعبه کمک‌های اولیه، داروها و سایر مواد سمی باید در یک کابینت قفل شده نگه داشته شوند.

تمرین کنید

الف) به سوالات زیر پاسخ دهید.

- ۱ ملاحظات ایمنی اطمینان بخش در پیش از دبستان را نام ببرید.
- ۲ اگر نقطه کوری در مهد کودک وجود داشته باشد و کودکان از دید شما خارج شوند، چه اتفاقی خواهد افتاد؟
- ۳ توضیح دهید که چرا دیدن همه کودکان به صورت همیشگی در محیط پیش از دبستان لازم است؟

ب) در جای خالی کلمات مناسب قرار دهید.

1. In a preschool environment, cleaners and first aid solutions should be kept in a safety **locked** cabinet.

۱ در یک محیط پیش از دبستان، پاک کننده‌ها و جعبه کمک‌های اولیه باید در کابینت‌های قفل دار نگهداری شوند.

2. Make sure there are no **blind** spots where children can get lost from your sight.

۲ اطمینان حاصل کنید که هیچ نقطه کوری وجود ندارد که در آن کودکان از دید شما پنهان باشند.

پ) تصاویر را با جملات مناسب مطابقت دهید. (یک جمله اضافی وجود دارد).

<p>All electrical outlets are covered تمام پریزهای برقی پوشیده شده‌اند.</p>	<p>All chemicals are locked out of childrens reach. نگه داشتن شوینده‌ها و همهٔ مواد شیمیایی دور از دسترس کودکان</p>
	
<p>There is a risk of falling objects. خطر سقوط اشیاء وجود دارد.</p>	<p>All hygiene supplies are available (soap, paper towels). تمام لوازم بهداشتی (صابون، حوله کاغذی) موجود هستند.</p>
	

د) کدام یک از موارد جدول زیر به ایمنی و بهداشت مربوط می‌باشد؟ در قسمت بله یا خیر علامت بگذارید.

items	yes	no
بیان مناسب احساسات		•
خوشبو کننده هوا استفاده نمی‌شود.	•	
جعبه کمک‌های اولیه در هر اتاق در دسترس است.	•	
گوش دادن فعال		•
نگه داشتن همه مواد شیمیایی خارج از دسترس کودکان	•	

ی) لغات زیر را ترجمه کنید.

لغت	ترجمه	لغت	ترجمه
Arrange	چیدمان	Monitored	نظارت و پایش
Checked on	بررسی	Qualified	واجد شرایط
First aid	کمک‌های اولیه	Outdoor play	بازی در فضای باز
Emergency situations	شرایط اضطراری	Playground	زمین بازی
Equipment	تجهیزات	Safety	ایمنی
Guidelines	دستورالعمل	Staff members	اعضای کارکنان

برای مروری بر پودمان و کسب شایستگی در هنرجویان، از آنها بخواهید قسمت «تمرین کنید» را انجام دهند و پرسش‌های خود را در این زمینه در کلاس مطرح کنند.

تمرین کنید

خودارزیابی

بعد از اتمام پودمان از هنرجویان بخواهید با توجه به راهنمای «خودارزیابی»، آن را کامل کنند. سپس شما نتیجه را بررسی کرده و در صورت مشاهده مواردی که بیانگر کمبود آموخته‌های هنرجویان است، آنها را راهنمایی کنید و مطالب را در زمینه مربوط، با آنها مرور نموده و اشکالات موجود را با طراحی تمرینات مختلف و تکرار تمرینات کتاب رفع کنید.

فصل ۵

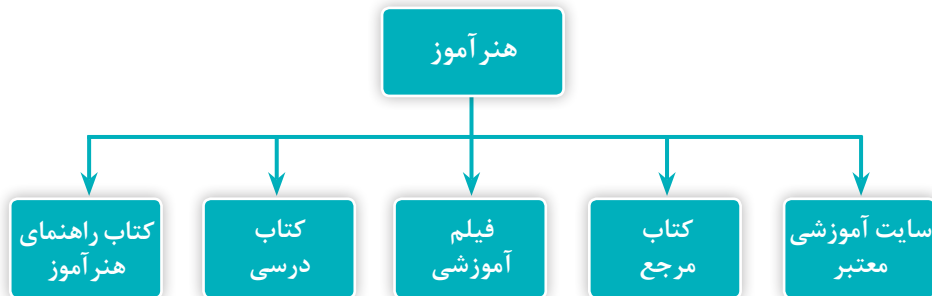
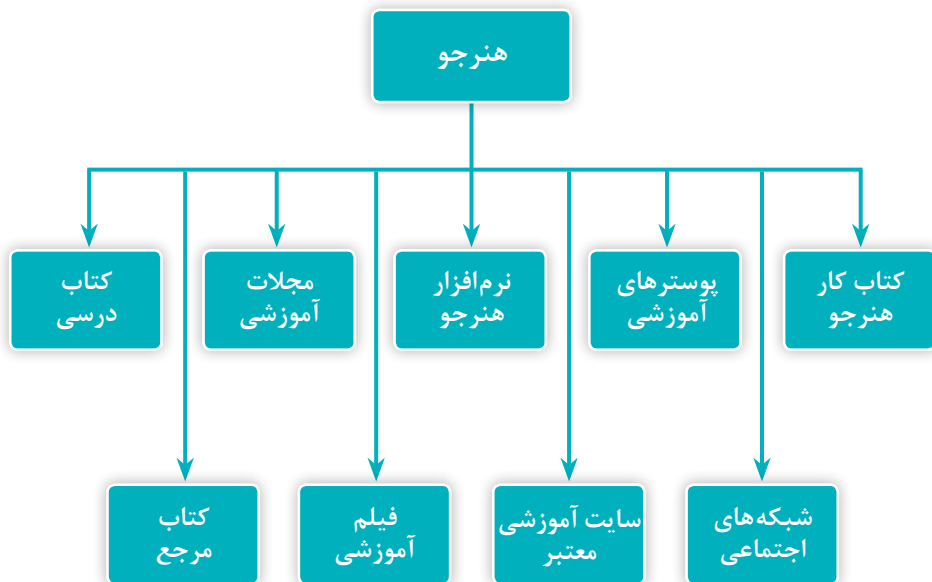
مراکز، مواد و منابع یادگیری، ارزشیابی و
صلاحیت حرفه‌ای هنرآموز

مراکز، رسانه‌ها، منابع، مواد و منابع یادگیری

۱ مراکز یادگیری:

کلاس درس، فضای کارگاه اختصاصی، محیط بسته و باز مراکز آموزش پیش از دبستان، محیط‌های کار واقعی، نمایشگاه‌های تخصصی مرتبط، بازدید علمی از مراکز تخصصی مرتبط.

۲ رسانه‌های یادگیری

۳ منابع یادگیری:

- کتاب آموزشی منبع؛
- کتاب مرجع؛
- مجموعه دستورالعمل‌ها، آیین‌نامه‌ها و مقررات آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی در ارتباط با ایمنی و بهداشت مراکز پیش از دبستان؛
- استانداردهای تحلیل و ارزشیابی حرفه.

۴ مواد یادگیری:

- وسایل آموزشی؛
- ماکت آموزشی؛
- ابزار و تجهیزات سرمایه‌ای و نیمه سرمایه‌ای؛
- مواد مصرفی.

صلاحیت مربیان رشته

۱ مدرک تحصیلی: لیسانس و بالاتر

۲ رشته تحصیلی: علوم تربیتی (با گرایش‌های آموزش و پرورش پیش از دبستان و دبستان، روان‌شناسی تربیتی، مشاوره و راهنمایی تحصیلی)

۲ مدارک حرفه‌ای: گذراندن دوره‌های زیر:

- الف) آموزش‌های بدو استخدام و ضمن خدمت؛
- ب) آموزش‌های فناوری مرتبط با محتوای برنامه درسی رشته؛
- ج) گذراندن یکی از دو دوره زیر:

۱- کارگاه‌های آموزشی مرتبط با مراکز دولتی و خصوصی؛

۲- دوره‌های عملی در مراکز آموزشی مرتبط.

۴ تجربه کاری: داشتن حداقل ۳ سال فعالیت آموزشی

الزامات اجرایی برنامه درسی رشته

۱ آموزش هنرآموزان، سرپرست بخش و دستیار هنرآموز جهت دستیابی به شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی رشته؛

۲ ایجاد و تجهیز کارگاه‌های آموزشی جهت دستیابی به شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی رشته؛

۳ تعیین استانداردهای آموزشی فضا جهت فعالیت‌های عملی و کارگاهی رشته؛

۴ مشارکت مراکز دولتی و خصوصی و دیگر بخش‌های وزارت آموزش و پرورش جهت تحقق اهداف رشته؛

- ۵ حضور یک هنرآموز و یک دستیار هنرآموز به ازای هر ۱۶ نفر هنرجو؛
- ۶ تخصیص منابع مالی جهت تهیه و توزیع بسته آموزشی، پوستر و تجهیزات کارگاهی و مواد مصرفی رشته؛
- ۷ پایش برنامه درسی از طریق اعتبار بخشی، بازدید از واحدهای آموزشی و تهیه ساز و کار ارزشیابی و اصلاح برنامه درسی، مواد و رسانه‌های یادگیری؛
- ۸ تجهیز کتابخانه‌های مراکز آموزشی رشته با کتاب‌های مرجع و مجموع دستورالعمل‌ها و آیین نامه‌های مصوب (وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

اعتبار بخشی

- مرحله اول اعتبار بخشی در شوراهای تخصصی در مراحل تألیف انجام می‌شود.
- مرحله دوم اعتبار بخشی بعد از گذشت یک سال توسط کارشناسان دفتر به روش قضاوتی و با همکاری گروه‌های آموزشی استان‌ها انجام می‌گیرد و حداقل پنج سال اعتبار خواهد داشت.

ارزشیابی / اصلاح / بهبود

بر اساس فرایند اعتبار سنجی، هر ۵ سال یک بار برنامه درس دانش فنی تخصصی مورد ارزشیابی و اصلاح کامل قرار می‌گیرد.
برنامه درس دانش فنی تخصصی هر دو سال یک بار مورد اصلاحات جزئی قرار می‌گیرد.

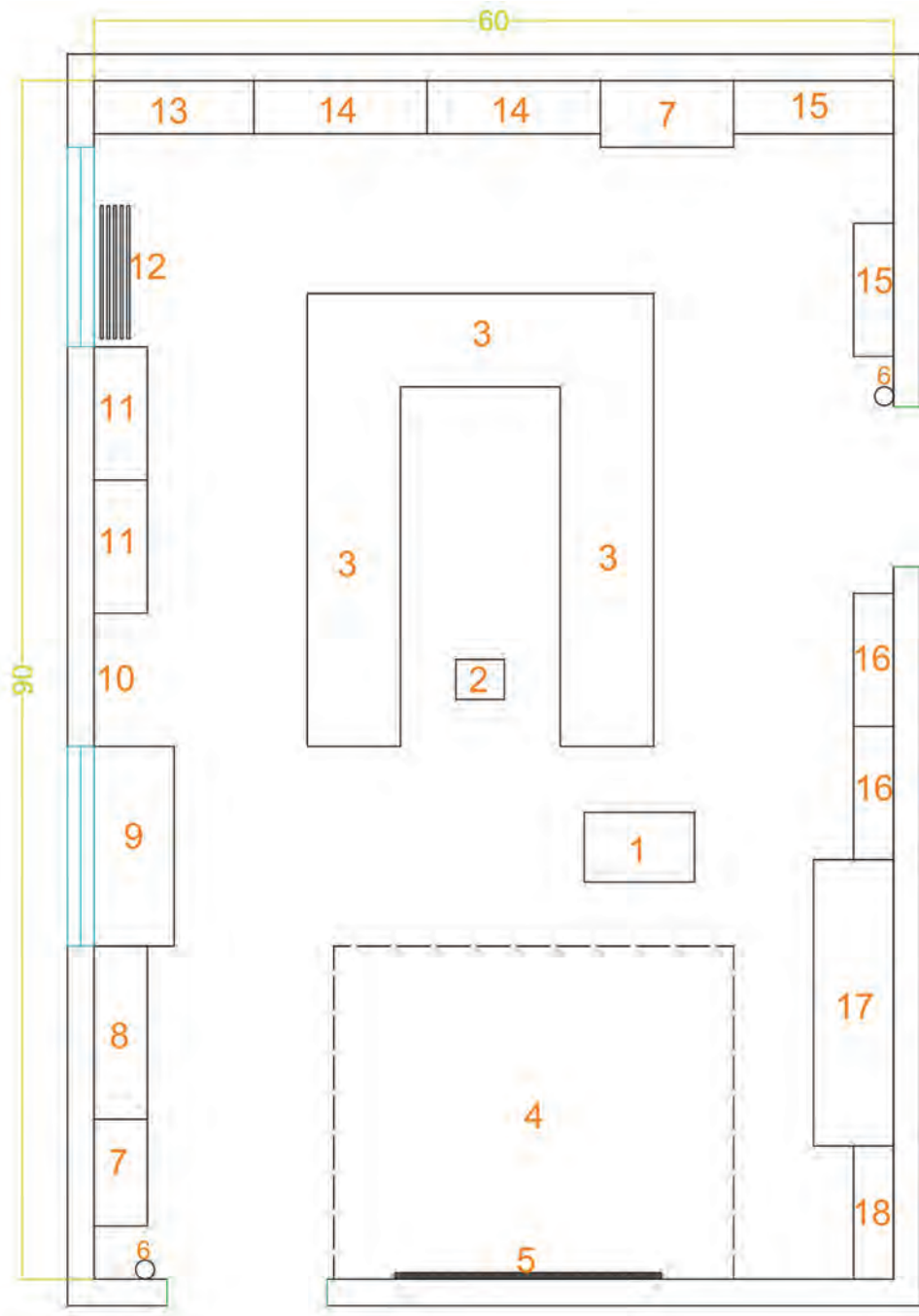
فصل ۶

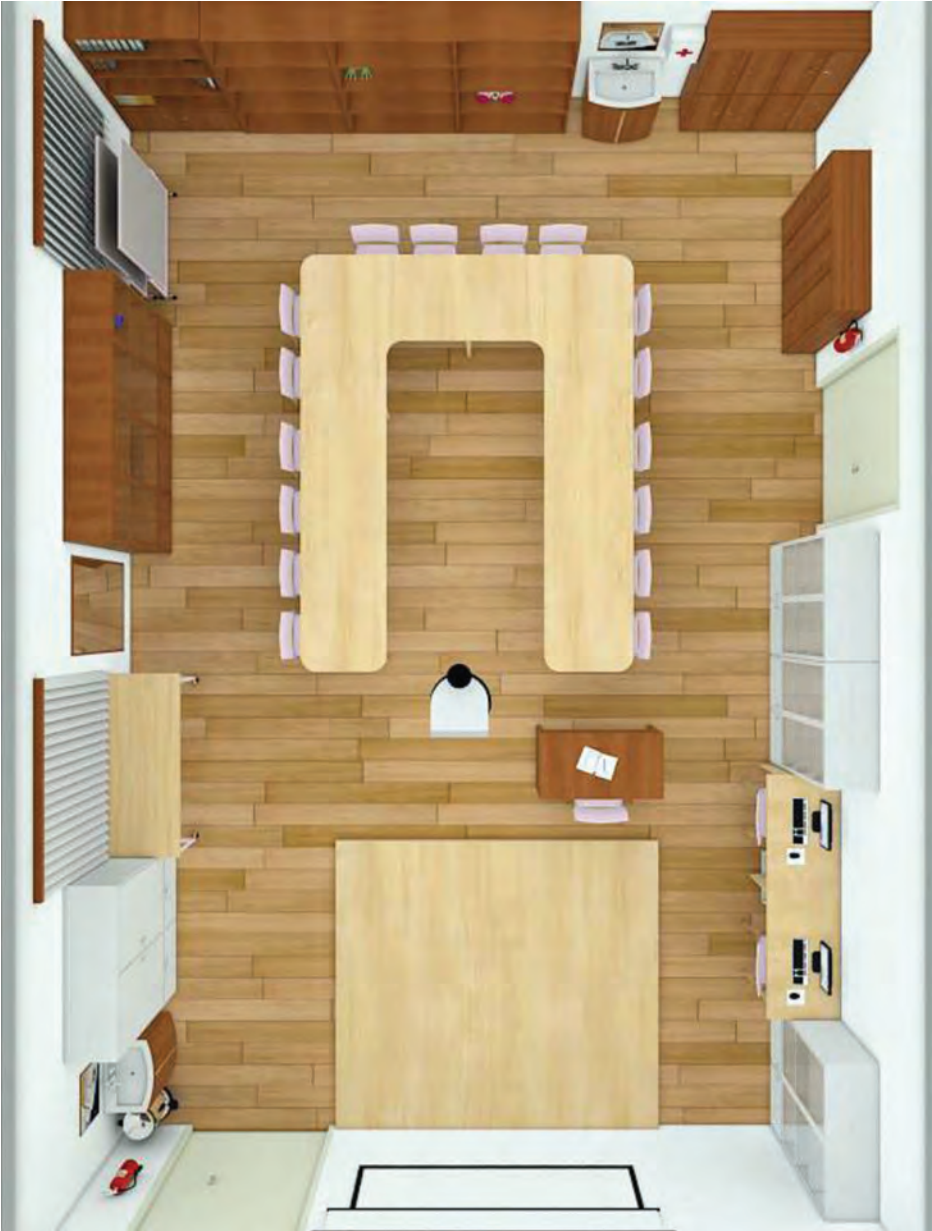
استاندارد فضا

این درس در فضای کلاس، کارگاه تخصصی رشته (کارگاه فعالیت‌های هنری) و فضای بسته و باز مراکز آموزش پیش از دبستان ارائه می‌شود. در مورد استاندارد فضا و چیدمان تجهیزات آموزشی درس، لازم است به استانداردهای تعیین شده رشته و سازمان نوسازی مدارس توجه شود.

کارگاه فعالیت‌های هنری و خلاق

- ۱ میز هنرآموز؛
- ۲ ویدئو پروژکتور؛
- ۳ میز کار هنرجو؛
- ۴ سکوی اجرای نمایش؛
- ۵ تخته و پرده نمایش متحرک؛
- ۶ کپسول آتش نشانی؛
- ۷ روشویی؛
- ۸ کمد کاردستی با وسایل دور ریختنی و بی مصرف؛
- ۹ میز کار متحرک؛
- ۱۰ آینه قدی؛
- ۱۱ تجهیزات نمایش؛
- ۱۲ پنل متحرک؛
- ۱۳ کتابخانه؛
- ۱۴ نمایشگاه کارهای دستی و خلاقانه؛
- ۱۵ کمد هنرجو؛
- ۱۶ کمد تجهیزات هنری؛
- ۱۷ میز رایانه؛
- ۱۸ کمد وسایل صوتی و تصویری.

فصل ۷

ایمنی و بهداشت در کارگاه‌های تخصصی

مقررات ایمنی کارگاه‌های هنرستان

مقررات ایمنی کارگاه‌ها در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش به واسطه فعالیت‌های کارگاهی، با سایر مدارس عادی تفاوت‌هایی دارد که نیاز به توجه بیشتر عوامل اجرایی واحدهای آموزشی و مدیریت آموزش و پرورش دارد. امید است همکاران گرامی با احساس مسئولیت و تدبیر لازم همراه با هوشیاری کامل و کسب اطلاع از محیط کاری خود از بروز حوادث غیر مترقبه که به خسارات جانی و مالی منجر می‌شود، با توجه به نکات زیر جلوگیری کنند:

۱ آشنا نمودن عوامل اجرایی آموزشگاه با آیین نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها و سایر مقررات و قوانین مربوط به وظایف آنان؛

۲ تذکر وظایف و تکالیف شرعی و اسلامی کارکنان در حفاظت از بیت‌المال و اتخاذ تدابیر لازم در حفظ و حراست اموال واحد آموزشی و جلوگیری از هرگونه اسراف در خریده‌ها و مواد مصرفی؛

۳ حفظ و نگهداشت ساختمان واحد آموزشی از نظر استحکام، مسائل ایمنی، تأسیسات، محوطه، ابزار، وسایل و امثال آن؛

۴ بازدید و کنترل پنجره‌ها، درها، شیر فلکه‌ها، شبکه‌های روشنایی، حرارتی، آبرسانی، گازرسانی و سایر اموال و تأسیسات واحد تحت نظر در پایان ساعات اداری و حصول اطمینان از بسته بودن یا باز بودن و یا روشن و خاموش بودن آنها؛

۵ جلوگیری از ورود افراد ناشناس و نیز جلوگیری از خروج غیرمجاز اموال، اشیاء و مواد اولیه از قبیل لوازم و تجهیزات در ساعات اداری و غیراداری از کارگاه؛

۶ خارج کردن وسایل إسقاطی و فرسوده (استفاده بیشتر از آنها خطرناک است)؛

۷ تأکید بر رعایت اصول ایمنی در کلیه بخش‌های هنرستان به ویژه کارگاه؛

۸ نظارت بر استفاده صحیح و حفاظت از وسایل تکثیر و واگذاری مسئولیت نگهداری آنها به یکی از کارکنان هنرستان. این گونه وسایل باید در اتاقی محفوظ و دور از دسترس عموم نگهداری شوند.

۹ حفظ و حراست اموال و جهات ایمنی به خصوص در مواقع و ایام تعطیل و بررسی وضع درهای ورودی و خروجی و پنجره‌های ساختمان‌ها و صدور دستور لازم در جهت رفع نواقص آنها؛

۱۰ پیش‌بینی و جلوگیری از بروز آتش‌سوزی (سرکشی به وسایل نفت‌سوز و حرارتی پس از تعطیلی کار روزانه)، سرقت، آسیب و خرابی و سایر حوادث در واحد ساختمانی یا شبکه‌های تأسیساتی، اموال و اثاثیه، کالاهای و تجهیزات تحت نظر؛

۱۱ اطلاع دادن فوری اتفاقات و حوادث غیرمترقبه نظیر آتش‌سوزی، دزدی و خرابی به مسئولان و انجام اقدامات احتیاطی اولیه؛

- ۱۲ ایجاد عوامل حفاظتی و ایمنی در کارگاه و آزمایشگاه و برنامه‌ریزی در جهت آموزش اصول ایمنی و بهداشت؛
- ۱۳ تشکیل کمیته فنی و حفاظتی در کارگاه به منظور جلوگیری از بروز هرگونه خطر احتمالی؛
- ۱۴ پوشیدن لباس کار توسط هنرآموزان، استادکاران و هنرجویان از نظر ایمنی و بهداشت در محیط کارگاه؛
- ۱۵ برقراری و حفظ نظم در کلاس درس و محیط‌های آموزش عملی (کارگاه‌ها، آزمایشگاه‌ها، مزارع، باغات، تأسیسات، اردوها، گردش‌های علمی و مؤسسات مورد بازدید)؛
- ۱۶ تهیه تابلو برای کلیه کلیدهای انبارها، ساختمان‌ها و تأسیسات در محل مناسب در انبار مرکزی
- ۱۷ بازدید از اشیاء، وسایل و اموال اعم از فنی، اداری، آموزشی و تأسیساتی و غیره و توصیه به حفظ و نگهداری آنها به استفاده کنندگان؛
- ۱۸ نظارت بر انبار لوازم و میزان موجودی‌های کارگاه‌ها و نحوه خرید و مصرف مواد و نیز ترتیب تنظیم دفاتر اموال هنرستان طبق دستورالعمل‌های ابلاغی به نحوی که دقیقاً متضمن اموال غیر استهلاکی هنرستان در هر زمان باشد؛
- ۱۹ انجام سایر اموری که با رعایت قوانین، آیین نامه و دستورالعمل‌های مربوط در ارتباط کامل با نظم اداری و مالی آموزشگاه باشد؛
- ۲۰ تهیه فرم شناسنامه برای تجهیزات مختلف کارگاهی و دستگاه‌های آزمایشگاهی و دیگر وسایل و ابزار کار و غیره.

آیین‌نامه انضباطی

آگاهی هنرآموزان و هنرجویان از آیین‌نامه انضباطی کارگاه‌ها و رعایت آن، ضمن جلوگیری از اسراف و تبذیر می‌تواند از بروز خسارات و آسیب‌های جبران‌ناپذیر جلوگیری کند. مهم‌ترین موارد انضباطی عبارت‌اند از:

- ۱ رعایت اخلاق، ادب و احترام، حسن رفتار و مشارکت در انجام فعالیت‌های کارگاهی
- ۲ رعایت مقررات آموزشی و تربیتی؛
- ۳ حضور به موقع در کارگاه و هماهنگی برای انجام فعالیت‌های آموزشی مربوطه؛
- ۴ نظارت و هماهنگی در رعایت بهداشت و نظافت فردی و پاکیزه نگه‌داشتن محیط کارگاه؛
- ۵ استفاده از کفش و لباس مناسب و متناسب با شئونات اسلامی؛
- ۶ خودداری از به کار بردن وسایل تجملی و آرایشی (انگشتر، زنجیر، دستبند و غیره) به منظور ایمنی در کارگاه‌ها؛

- ۷ الزام به پوشیدن لباس کار در کارگاه (رنگ لباس کار با نظر معاونت فنی است)؛
- ۸ جبران خسارت وارد شده توسط هنرجو به وسایل یا دستگاه‌های کارگاه در صورتی که مقصر شناخته شود و در این صورت، مخارج تعمیرات و یا خرید آن دستگاه به عهده وی خواهد بود و در غیر این صورت به تشخیص سرپرست کارگاه توسط هنرستان تأمین خواهد شد؛
- ۹ اتصال هرگونه وسیله برقی به شبکه برق توسط هنرجویان با رعایت اصول ایمنی و تحت نظر هنرآموز؛
- ۱۰ ممنوعیت استفاده از تلفن همراه طبق دستورالعمل آموزش و پرورش در محیط کارگاه
- ۱۱ حفظ خونسردی در صورت بروز هرگونه حادثه در کارگاه و رعایت موارد ایمنی لازم (در صورت ایجاد برق گرفتگی بلافاصله برق اصلی تابلو را قطع کنید و به مسئول مربوطه اطلاع دهید).

فصل ۸

ارزشیابی

ارزشیابی

ارزشیابی در این درس براساس شایستگی است. برای هر پودمان یک نمره مستمر (از ۵ نمره) و یک نمره شایستگی پودمان (نمرات ۱، ۲ یا ۳) با توجه به استانداردهای عملکرد جدول ذیل برای هر هنرجو ثبت می‌گردد.

جدول ارزشیابی پودمان

نمره	استاندارد (شاخص‌ها، داوری، نمره دهی)	نتایج	استاندارد عملکرد (کیفیت)	تکالیف عملکردی (شایستگی‌ها)	عنوان پودمان ۱
۳	<ul style="list-style-type: none"> - به کارگیری فواید روان‌شناسی در آموزش کودک - تحلیل رفتار کودک با استفاده از ویژگی‌های رفتار کودک با روش‌های خلاق - مقایسه نظریه‌های یادگیری کودکان - اجرای تحقیق علمی در زمینه رفتار کودکان بانوآوری - طبقه‌بندی هوش کودکان با استفاده از ویژگی‌ها برای آموزش 	<ul style="list-style-type: none"> بالاتر از حد انتظار 	<ul style="list-style-type: none"> کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک بر اساس منابع معتبر علمی و آموزشی سازمان بهزیستی و آموزش و پرورش پیش از دبستان 	<ul style="list-style-type: none"> تحلیل روان‌شناسی کودک 	<ul style="list-style-type: none"> کاربرد روان‌شناسی در آموزش و پرورش کودک
۲	<ul style="list-style-type: none"> - به کارگیری فواید روان‌شناسی در آموزش کودک - تحلیل رفتار کودک - مقایسه نظریه‌های یادگیری کودکان - اجرای تحقیق علمی در زمینه رفتار کودکان 	<ul style="list-style-type: none"> در حد انتظار 		<ul style="list-style-type: none"> تحلیل رفتار کودک 	
۱	<ul style="list-style-type: none"> توانایی انجام یکی از شایستگی‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> پایین‌تر از انتظار 			
					نمره مستمر از ۵
					نمره شایستگی پودمان از ۳
					نمره پودمان از ۲۰

نمره	استاندارد (شاخص‌ها، داوری، نمره دهی)	نتایج	استاندارد عملکرد (کیفیت)	تکالیف عملکردی (شایستگی‌ها)	عنوان پودمان ۲
۳	<p>- طراحی فعالیت آموزشی در مراکز پیش از دبستان بر بهداشت روانی کودکان با شیوه‌های خلاق</p> <p>- طراحی فعالیت‌هایی برای آموزش مهارت‌های زندگی جهت سلامت روانی کودک با شیوه‌های خلاق</p> <p>- طراحی فعالیت‌هایی با موضوع تأثیر دین بر سلامت روانی کودکان با شیوه‌های خلاق</p>	<p>بالتر از حد انتظار</p>	<p>توسعه شناخت بهداشت روانی در پیش از دبستان بر اساس منابع معتبر علمی و آموزشی سازمان بهزیستی و آموزش و پرورش پیش از دبستان</p>	<p>تحلیل عملکرد بهداشت روانی در پیش از دبستان</p> <p>به کارگیری اصول بهداشت روانی در آموزش و پرورش پیش از دبستان</p>	<p>کاربرد بهداشت روانی در پیش از دبستان</p>
۲	<p>- طراحی فعالیت‌هایی برای آموزش مهارت‌های زندگی جهت سلامت روانی کودک</p> <p>- طراحی فعالیت‌هایی با موضوع تأثیر دین بر سلامت روانی کودکان</p>	<p>در حد انتظار</p>			
۱	<p>توانایی انجام یکی از شایستگی‌ها</p>	<p>پایین‌تر از انتظار</p>			
نمره مستمر از ۵					
نمره شایستگی پودمان از ۳					
نمره پودمان از ۲۰					

نمره	استاندارد (شاخص‌ها، داوری، نمره‌دهی)	نتایج	استاندارد عملکرد (کیفیت)	تکالیف عملکردی (شایستگی‌ها)	عنوان پودمان ۳
۳	- توانایی تحلیل مشکلات رفتاری کودکان - به‌کارگیری روش‌های برخورد با مشکلات رفتاری کودکان به روش خلاق - ارجاع کودکان به مشاوره‌های تخصصی	بالاتر از حد انتظار	توسعه شناخت مشکلات شایع رفتاری در کودکان پیش از دبستان براساس منابع معتبر علمی و آموزشی سازمان بهبیستی و آموزش و پرورش پیش از دبستان	تحلیل مشکلات رفتاری کودکان به‌کارگیری روش‌های برخورد با مشکلات رفتاری کودکان	شناخت مشکلات شایع رفتاری کودکان پیش از دبستان
۲	- به‌کارگیری روش‌های برخورد با مشکلات رفتاری کودکان - ارجاع کودکان به مشاوره‌های تخصصی	در حد انتظار			
۱	توانایی انجام یکی از شایستگی‌ها	پایین‌تر از انتظار			
نمره مستمر از ۵					
نمره شایستگی پودمان از ۳					
نمره پودمان از ۲۰					

نمره	استاندارد (شاخص‌ها، داوری، نمره‌دهی)	نتایج	استاندارد عملکرد (کیفیت)	تکالیف عملکردی (شایستگی‌ها)	عنوان پودمان ۴
۳	توانایی تحلیل چهار رویکرد آموزشی پیش از دبستان و به‌کارگیری این رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان و نوآوری در روش‌های آموزش	بالاتر از حد انتظار	به‌کارگیری رویکردها و تدریس در آموزش و پرورش پیش از دبستان براساس منابع معتبر علمی و آموزشی سازمان بهبیستی و آموزش و پرورش پیش از دبستان	تحلیل رویکردهای آموزشی پیش از دبستان به‌کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان	به‌کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان
۲	توانایی تحلیل چهار رویکرد آموزشی پیش از دبستان و به‌کارگیری رویکردها در آموزش و پرورش پیش از دبستان	در حد انتظار			
۱	توانایی انجام یکی از شایستگی‌ها	پایین‌تر از انتظار			
نمره مستمر از ۵					
نمره شایستگی پودمان از ۳					
نمره پودمان از ۲۰					

نمره	استاندارد (شاخص‌ها، داوری، نمره دهی)	نتایج	استاندارد عملکرد (کیفیت)	تکالیف عملکردی (شایستگی‌ها)	عنوان پودمان ۵
۳	تحلیل اصطلاحات تخصصی در آموزش و پرورش پیش از دبستان و به کارگیری زبان تخصصی در آموزش و پرورش رشد همه جانبه کودک براساس کتاب‌های تخصصی پایه ۱۰، ۱۱ و ۱۲	بالاتر از حد انتظار	به کارگیری زبان تخصصی در آموزش کودکان پیش از دبستان بر اساس منابع معتبر علمی و آموزشی سازمان بهزیستی و آموزش و پرورش پیش از دبستان	تحلیل اصطلاحات تخصصی در آموزش و پرورش پیش از دبستان	کاربرد متون تخصصی در آموزش‌های پیش از دبستان
۲	تحلیل اصطلاحات تخصصی در آموزش و پرورش پیش از دبستان و به کارگیری زبان تخصصی در آموزش و پرورش رشد همه جانبه کودک در دو پایه	در حد انتظار		به کارگیری زبان تخصصی در آموزش و پرورش رشد همه جانبه کودک	
۱	توانایی تحلیل اصطلاحات تخصصی در آموزش و پرورش پیش از دبستان	پایین‌تر از انتظار			
نمره مستمر از ۵					
نمره شایستگی پودمان از ۳					
نمره پودمان از ۲۰					

با توجه به اهمیت ارزشیابی در جهت کسب شایستگی‌های مورد انتظار هر واحد یادگیری، لازم است ابتدا فرم‌های مربوط به ارزشیابی شایستگی را که در پایان هر واحد یادگیری آورده شده است، به هنرجویان معرفی کنید. نمرات هر مرحله و شاخص‌های ارزشیابی را با توجه به کاربرگ‌های پیشنهادی آنها توضیح دهید و با مثال‌های عینی، شرایط قبولی در هر مرحله و کل واحد یادگیری را شرح دهید. توجه داشته باشید که هنرجو بر حسب نوع فعالیت‌های عملی - مهارتی زیر در کتاب درسی، می‌تواند به شایستگی‌های مورد انتظار دست یابد:

۱- طراحی و اجرای فعالیت‌های آموزشی - تربیتی؛

۲- تهیه فهرست واری و ارائه گزارش آن.

بعد از آموزش هر قسمت و با به کارگیری کاربرگ‌های پیشنهادی می‌توانید نمره شایستگی هنرجو را در سه سطح زیر مشخص کنید:

(الف) بالاتر از انتظار = نمره شایستگی ۳

(ب) در حد انتظار = نمره شایستگی ۲

(ج) پایین‌تر از انتظار = نمره شایستگی ۱

کسب نمره شایستگی ۱ توسط هنرجو به معنای قبول نشدن در آن واحد یادگیری است.

در ادامه این پودمان با نحوه ارزشیابی شایستگی واحدهای یادگیری درس دانش تخصصی فنی، کاربرگ‌های پیشنهادی سنجش شاخص‌های ارزشیابی هر واحد یادگیری و نحوه محاسبه نمره شایستگی هنرجو با مثال آشنا می‌شوید.

کاربرگ پیشنهادی نمره‌دهی ارزشیابی پایانی مراحل کاری واحدهای یادگیری - طراحی فعالیت‌های آموزشی - تربیتی

نمره هنرجو (با ضریب ۵)	نمره	معیار سنجش	موارد	شاخص	نتایج مورد انتظار	واحد یادگیری
۵	۳	بیانگر موضوع و محتوایی است که قرار است مربی آموزش دهد؛	نام فعالیت	طراحی فعالیت	بالاتر از انتظار	مراحل واحدهای یادگیری
		دربردارنده فعالیت‌هایی است که فراگیران با انجام آنها نشان می‌دهند که یادگیری صورت گرفته است؛	هدف فعالیت			
		برای اجرای فعالیت‌ها و تجارب یادگیری باید به فراگیران، فرصت کافی داده شود.	زمان فعالیت			
		با توجه به سن زمانی و ویژگی‌های رشدی و نیازهای او در هر دوره سنی فعالیت طراحی می‌شود؛	سن کودک			
		بر اساس سن کودکان متفاوت است؛	تعداد مربی و مربی یار			
		بر اساس محتوا و موضوع به صورت فردی یا گروهی انجام می‌شود؛	نوع فعالیت			
		فضایی که هنرجویان در مراحل کار و فعالیت در مراکز پیش از دبستان در آن مشغول به کار می‌شوند. با دو عنوان فضای باز و بسته مطرح می‌شود.	مکان فعالیت			
		بر حسب نوع فعالیت متفاوت است؛	وسیله و ابزار مورد نیاز			
		بر اساس سن، محتوا و نوع فعالیت متفاوت است؛	تعداد کودکان			
		بر اساس هدف، محتوا، نوع فعالیت، سن و زمان انجام می‌شود.	روش کار			
	بر اساس طراحی فعالیت انجام شود.	اجرای فعالیت				
	متناسب با روش کار ارائه شده، انجام شود.					
	متناسب با گروه سنی باشد.					
	از ابزار استفاده صحیح بکند.					
	در اجرای فعالیت نوآوری داشته باشد.					
	سرعت عمل داشته باشد.					
	با نظارت مربی فعالیت را اجرا کند.					

۲	نام فعالیت	بیانگر موضوع و محتوایی است که قرار است مربی آموزش دهد؛	طراحی فعالیت	در حد انتظار		
	هدف فعالیت	دربدارنده فعالیت‌هایی است که فراگیران با انجام آنها نشان می‌دهند که یادگیری صورت گرفته است؛				
	سن کودک	با توجه به سن زمانی و ویژگی‌های رشدی و نیازهای او در هر دوره سنی فعالیت طراحی می‌شود؛				
	در حد انتظار	فضایی که هنرجویان در مراحل کار و فعالیت در مراکز پیش از دبستان در آن مشغول به کار می‌شوند. با دو عنوان فضای باز و بسته مطرح می‌شود.				
	وسيله و ابزار مورد نیاز	بر حسب نوع فعالیت متفاوت است؛				
	روش کار	بر اساس هدف، محتوا، نوع فعالیت، سن و زمان انجام می‌شود.				
	اجرای فعالیت	بر اساس طراحی فعالیت انجام شود.				
		متناسب با روش کار ارائه شده، انجام شود.				
		متناسب با گروه سنی باشد.				
		از ابزار استفاده صحیح بکند.				
در اجرای فعالیت نوآوری داشته باشد.						
سرعت عمل داشته باشد.						
با نظارت مربی فعالیت را اجرا کند.						
بر اساس طراحی فعالیت انجام شود.						
۱	۵ مورد یا کمتر از آن	در این صورت هنرجو شرایط کسب شایستگی را ندارد.*	طراحی فعالیت	پایین‌تر از انتظار		
		فعالیت را ناقص اجرا کند.	اجرای فعالیت			

■ در صورت کسب نکردن شایستگی در واحد یادگیری، هنرجو لازم است در امتحان جبرانی هنرستان شرکت کند.

کاربرگ پیشنهادی نمره‌دهی ارزشیابی پایانی مراحل کاری واحدهای یادگیری - تهیه فهرست واریسی

نمره واحد یادگیری	نتایج مورد انتظار	شاخص	معیار سنجش	نمره	نمره هنرجو (با ضرب ۵)	
واحدهای یادگیری	بالاتر از انتظار	تهیه فهرست واریسی	موضوع مشخص باشد.	۳		
			گروه سنی مشخص باشد.			
			راهنمای تکمیل داشته باشد.			
			هر ماده متناسب با موضوع باشد.			
			هر ماده یکی از رفتارهای مهم و قابل مشاهده را ارزشیابی کند.			
	هر ماده به صورت جمله‌ای کوتاه آورده شود.					
	ارائه گزارش	مشاهده بر اساس فهرست واریسی انجام شود و هر کدام از موارد ثبت شود.	مشاهده	پروانه‌ریزی: تمام روند گزارش ابتدا باید در ذهن آماده و برنامه‌ریزی شود.		
		تنظیم و سازماندهی: گزارش باید موضوع، مقدمه، بدنه و نتیجه‌گیری داشته باشد.				
		شرایط نگارش: گزارش باید مرتبط، قابل فهم، جذاب و توضیحی باشد.				
		تهیه متن نهایی: گزارش باید تجدید نظر و اصلاح شود و متن نهایی به صورت مختصر تهیه شود.				
در حد انتظار	تهیه فهرست واریسی	موضوع مشخص باشد.	۲			
		راهنمای تکمیل داشته باشد.*				
		هر ماده متناسب با موضوع باشد.				
		هر ماده یکی از رفتارهای مهم و قابل مشاهده را ارزشیابی کند.				
		مشاهده بر اساس فهرست واریسی انجام شود و هر کدام از موارد ثبت شود.				
	ارائه گزارش	پروانه‌ریزی: تمام روند گزارش ابتدا باید در ذهن، آماده و برنامه‌ریزی شود.	مشاهده	تنظیم و سازماندهی: گزارش باید موضوع و بدنه داشته باشد.		
		شرایط نگارش: گزارش باید مرتبط و قابل فهم باشد.				
		تهیه متن نهایی: متن نهایی گزارش باید به صورت مختصر تهیه شود.				
پایین‌تر از انتظار*	تهیه فهرست واریسی	۳ مورد یا کمتر از آن رعایت شده باشد.	۱			
		تمامی موارد ثبت نشده باشد.				
		۲ مورد یا کمتر از آن رعایت شده باشد.				
*در این صورت هنرجو شرایط کسب شایستگی را ندارد.						

* در بعضی از فهرست‌های واریسی مثل مراحل رشد، سن نقش اساسی دارد و ذکر گروه سنی مهم می‌باشد.
** در صورت کسب نکردن شایستگی در واحد یادگیری، هنرجو لازم است در امتحان جبرانی هنرستان شرکت کند.

- ۱ احدی، حسن و محسنی، نیکچهره (۱۳۸۸)، روان‌شناسی رشد (نوجوانی و جوانی)؛ ناشر: پردیس دی.
- ۲ اکرمی، سید کاظم، فرهنگ اسلامی (۱۳۸۰)، برنامه‌درسی و تفکر، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- ۳ باتری، مایک (۱۳۹۲)، چالش‌های مدیریت آموزشی، ترجمه‌ علی اکبر امین بیدختی، انتشارات دانشگاه سمنان.
- ۴ براون، جرج (۱۳۸۷)، تدریس خود، تمرین مهارت‌های تدریس در مقیاس‌های کوچک، ترجمه‌ علی رووف، وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران، انتشارات مدرسه.
- ۵ بهارستان، جلیل (۱۳۷۸)، برنامه‌ کارورزی یا تدریس عملی در مرکز تربیت معلم، تهران دفتر همکاری حوزه و دانشگاه.
- ۶ بهرنگی، محمدرضا (۱۳۹۴)، مدیریت آموزشی و آموزشگاهی، تهران نشر کمال تربیت.
- ۷ پارکر، فالت مری (۱۳۸۹)، مقدمات مدیریت آموزشی، ترجمه‌ علی علاقه‌بند، تهران، نشر روان.
- ۸ پرداخت چی، محمد حسین (۱۳۷۲)، فصلنامه‌ مدیریت در آموزش و پرورش، سال دوم، شماره ۲، تابستان.
- ۹ پروین، لارنس ای و جان، اولیور (۱۳۹۴)، شخصیت، نظریه و پژوهش، ترجمه‌ محمد جعفر جوادی و پروین کدیور، تهران، ناشر آبیژ.
- ۱۰ تابر، روبرت (۱۳۹۱)، الفبای مدیریت کلاس درس: راهبردهایی برای آموزش اثربخش، محمدرضا سرکارآرانی، تهران انتشارات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، چاپ دهم.
- ۱۱ جعفر، دارایی (۱۳۸۸)، نظریه‌های روان‌شناسی شخصیت، رویکرد مقایسه‌ای، تهران، نشر آبیژ.
- ۱۲ جویس، بروس، ویل، مارشا و کالهن، امیلی (۱۳۹۴)، الگوهای تدریس (ترجمه‌ محمدرضا بهرنگی). تهران نشر کمال تربیت.
- ۱۳ حقانی، ابوالحسن (۱۳۹۰)، روان‌شناسی کاربردی (۱)، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- ۱۴ رضایی، موسی (۱۳۹۵)، مدارس پیشرو کارآمد، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- ۱۵ رئوفی، محمد حسین (۱۳۸۰)، مدیریت رفتار کلاسی (مهارت‌های آموزشی و پرورشی)، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.

- ۱۶ سرمدی، محمدرضا و صیفا، محمدحسن (۱۳۸۸)، مدیریت کلاس، تهران انتشارات پیام نور.
- ۱۷ شهیدی، سید جعفر (۱۳۸۷)، ترجمه نهج البلاغه حضرت علی (ع)، ناشر علمی و فرهنگی.
- ۱۸ صادق و همکاران (۱۳۹۳)، سند استاندارد ارزشیابی مربی کودک، ناشر سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش.
- ۱۹ صادق، معصومه و همکاران (۱۳۹۴)، سند راهنمای برنامه درسی درس پرورش مهارت‌های کلامی کودک، ناشر سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش.
- ۲۰ صفوی زاده، نسرين، آقا حسینی، تقی (۱۳۸۶)، شیوه‌های مدیریت کلاس و مهارت‌های ارتباط با دانش‌آموز، قزوین انتشارات حدیث امروز.
- ۲۱ صفوی، امان ... (۱۳۹۴)، مدیریت کلاس، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، سال دوم شماره ۴، زمستان.
- ۲۲ عثمان طه (۱۳۹۳)، قرآن کریم، انتشارات پیام عدالت.
- ۲۳ قاسم پور مقدم، حسین (۱۳۹۶)، مبانی و عناصر برنامه درسی مدارس والدروف آلمان. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی.
- ۲۴ کدیور، پروین، (۱۳۹۳) روان‌شناسی تربیتی، تهران انتشارات نشر دانشگاهی
- ۲۵ کریمیان، حسین و همکاران (۱۳۸۵)، راهبردهای تدریس و فنون معلمی، قم انتشارات قدس.
- ۲۶ کلهر، منوچهر (۱۳۸۶)، فرایند تدریس و یادگیری اثر بخش، مرکز تربیت معلم شهید رجایی، قزوین انتشارات حدیث امروز.
- ۲۷ گری فیث، دانیل (۱۳۷۵)، روابط انسانی در مدیریت آموزشی، ترجمه خداداد بخشی، تهران نشر رویان.
- ۲۸ گنجی، حمزه (۱۳۹۶)، روان‌شناسی عمومی، نشر ارسباران.
- ۲۹ گیج، وال، ان. (۱۳۷۶)، مبانی علمی هنر تدریس. ترجمه محمود مهر محمدی، تهران وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. انتشارات مدرسه.
- ۳۰ مجیب، فرشته و همکاران (۱۳۹۵)، فعالیت‌های آموزشی پیش دبستانی، تهران شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- ۳۱ میرکمالی، سیدمحمد (۱۳۹۱)، روابط انسانی در آموزشگاه، تهران نشر یسپرون.

۲۲ American Academy of Pediatrics 2013. Organized Sports for Children and

- ۳۳ Bergen, D. & Pronin Fromberg, D. 2009. Play and social interaction in middle Blakemore, S.J. 2007. Brain development during adolescence. Education Review.
- ۳۴ Castelli, D. M., Hillman, C. H., Buck, S. M., & Erwin, H. E. (2007). Physical fitness and academic achievement in third- and fifth - grade students *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29, 239-252.
- ۳۵ Cress, C., Arens, K., & Zajicek, A. (2007). Comparison of engagement patterns of young children with developmental disabilities between structured and free play. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 42(2), 152-164.
- ۳۶ Cress, C., Moskal, L., & Hoffmann, A. (2008). Parent directiveness in free play with young children with physical impairments. *Communication Disorders Quarterly*, 29(2), 99 - 108.
- ۳۷ Iverson, J. M. (2010). Developing language in a developing body: The relationship between motor development and language development. *Journal of Child Language*, 37, 229 - 261.
- ۳۸ Labiadh, L., & Golomer, E. (2010). Preschool - aged children's jumps: Imitation performances. *Journal of Electromyography & Kinesiology*, 20, 322.
- ۳۹ Laplante, D. P., Zelazo, P. R., Brunet, A., & King, S. (2007). Functional play at 2 years of age: Effects of prenatal maternal stress. *Infancy*, 12, 69-93.
- ۴۰ Lloyd, M., Burghardt, A., Ulrich, D. A., & Rosa, A. (2010). Physical activity and walking onset in infants with Down syndrome. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 27, 1-16.
- ۴۱ Marzano, R., Waters, T. and McNulty, B. (2006). *School leadership that works*. Heatherton, Vic.: Hawker Brownlow Education., P2-6-page 90.
- ۴۲ Nichols, S. R., Svetlova, M. & Brownell, C. A. (2010). Toddlers' Understanding of Peers' Emotions. *The Journal of Genetic Psychology*, 2010, 171(1), 35–53.

هنرآموزان محترم، می‌توانند نظرهای اصلاحی خود را درباره مطالب این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران -

صندوق پستی ۴۸۷۴ / ۱۵۸۷۵ - گروه درسی مربوط و یا پیام‌نگار tvoccd@roshd.ir ارسال نمایند.

وب‌گاه: tvoccd.oerp.ir

دفترتالیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش